

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Första Kammaren. N:o 10.

Onsdagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående afsöndring af jord från indragna kronofogdebostället Stommen n:o 1 om 1 mantal i Elfsborgs län; och

2:o) angående anslag till fullbordande af och utredning för fysiologiska institutionens i Lund nya byggnad.

Justerades protokollet för den 22 sistlidne februari.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 6, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 1 rörande väckt motion om ändrad lydelse af § 52 regeringsformen och § 33 riksdagsordningen;

n:o 7, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 80 regeringsformen;

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 73 regeringsformen;

n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 42 riksdagsordningen; och

n:o 10, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 54 riksdagsordningen;

lagutskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring i 7 kap. strafflagen; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om skrivelse till Konungen med anhållan, att koncession ej måtte utan Riksdagens hörande lemnas å jernvägsanläggning inom Norrbotten.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 3 äfvensom sammansatta bevillnings- och lagutskottets nämnda dag bordlagda betänkande n:o 1.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 25 och 28 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, omfattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

1—7 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

8 punkten.

Herr statsrådet Groll: Undervisaren i fiskodling friherre Cederström är 87 år gammal och har innehaft sin befattning inemot 40 år, till en början med en aflöning af 600 riksdaler banko och sedermera från 1858 med en aflöning af 1,500 kronor. Nu har han begärt en pension af 1,500 kronor. Landtbruksstyrelsen har föreslagit samma belopp, och statskontoret har ansett sig kunna deri instämma. Men just med afseende derpå, att friherre Cederström icke varit anställd med lön å riksstaten, har Kongl. Maj:t ansett sig icke böra begära hela det belopp 1,500 kronor, som han i lön uppburit, utan föreslagit 80 % deraf eller 1,200 kronor. Statsutskottet har, med åberopande af samma skäl och derjemte af den uppgifna omständigheten, att upplysning saknas om friherre Cederströms ekonomiska ställning, hemställt, att pensionen måtte bestämmas till 800 kronor. Detta uttalande af statsutskottet, att upplysning saknas rörande friherre Cederströms ekonomiska ställning, förefaller mig grunda sig på något misstag eller förbiseende, ty redan i mitt anförande till statsrådsprotokollet synes det, att upplysningar inhemtats rörande hans ekonomiska förhållanden. Jag trodde, att handlingarna i detta hänseende möjligen icke medföljt till stats-

*Pension för
undervisaren i
fiskodling frih.
G. C. U. Ceder-
ström.*

utskottet, men jag har förskaffat mig kändedom om, att i den der be-
fintliga akten finnas de ifrågavarande upplysningarna. Dessa bestå af *Pension för*
taxeringslängden öfver inkomstbevillningen inom Ingarö socken, hvaraf *undervisaren i*
synes, att friherre Cederströms inkomster varit uppskattade till 1,500 *fiskodling frih.*
kronor, d. v. s. just den aflöning han uppbär, och vidare af ett intyg *G. C. U. Ceder-*
från landshöfdingeembetet i Stockholms län, som innehåller, att friherre *ström.*
Cederström icke eger någon fastighet inom länet eller annan inkomst
än den, för hvilken han blifvit bevillningstaxerad. Något säkrare be-
vis för att Cederström icke har något annat att lefva af än sin lön
lärer knappast kunna presteras.

(Forts.)

Om nu statsutskottet vid bestämmandet af pensionen låtit den
omständigheten, som jag nyss angifvit, utöfva en sådan inverkan, att
derigenom det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet blifvit nedsatt,
hoppas jag, att Riksdagen i det afseendet icke måtte gilla hvad stats-
utskottet föreslagit.

Friherre von Kræmer: Det är utan tvifvel mycket obehagligt
att uppträda för ett bifall till statsutskottets nedprutning af den före-
slagna pensionen, när det gäller en person, som uppnått 87 års ålder.
Jag hemställer dock, om icke statsutskottet kan hafva haft goda skäl,
utom det att vi icke hade — såsom den föregående talaren äfven erkänt —
någon upplysning om, att hans ekonomiska omständigheter voro i någon mån
betänkliga. Det egentliga skälet för statsutskottet att göra en nedsättning
uti hvad Kongl. Maj:t föreslagit är, att friherre Cederström, som nu uppnått
87 års ålder, allt sedan 1864 — förut utgick arfvodet till honom från år
till år — uppburit ett arf-
vode, som nämnda år en gång för alla af Kongl. Maj:t bestämdes
skola utgå, till dess han skulle med tjensten upphöra. Det är icke
mycket antagligt och torde dessutom vara temligen bekant, att han
vid sin höga ålder efter 1864 egentligen icke mycket kunnat verka i
den syssla, som han innehaft. Således är det i sjelfva verket en pen-
sion å 1,500 kronor, som han haft ända sedan 1864. Om nu denna
pension skulle under de återstående åren nedsättas till hvad stats-
utskottet föreslagit, eller 800 kronor, synes det mig icke vara oskäligt.

Jag får därför yrka bifall, till den kraft och verkan det kan
hafva, till statsutskottets förslag.

Herr Stråle: Jag skulle med största nöje understödja Kongl.
Maj:ts förslag om pension åt den 87-årige gamle mannen, hvilken jag
känt öfver ett halft sekel och som är i stort behof af denna pension;
men med den stämning, som vanligen eger rum vid våra gemensamma
voteringar, skulle jag knappast våga mig på att tillstyrka en pension
å 1,200 kronor. Det torde vara all anledning att antaga, att, om
Första Kammaren nu bifaller det af statsutskottets majoritet föreslagna
beloppet, blir det Riksdagens beslut. Om Första Kammaren åter höjer
beloppet — såsom jag helst skulle se — vet ingen hvad slutet kan blifva.

Den gamle mannen har icke många år att njuta af pensionen, och det vore i alla fall väl, om han åtminstone finge 800 kronor. Hans behof äro mycket små.

Jag vågar tillstyrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

9 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

*Pension för
stuteriveterinären
C. A. J. von
Zweigbergs
enka.*

10 punkten.

Herr Cavalli: Det torde måhända anses förmätet af mig, att jag här uppträder för ett högre belopp än statsutskottet föreslagit, då ingen af utskottets ledamöter från denna kammare reserverat sig emot utskottets förslag i denna punkt; men jag vågar dock göra det, då denna kammare vid flera föregående tillfällen lyssnat till Kongl. Maj:ts förslag i sådana frågor.

Stuteriveterinären von Zweigbergk har under sin långa och gagnande verksamhet i statens tjänst gjort sig känd för duglighet och skicklighet samt därför vid flera tillfällen användts äfven utom sin egentliga verksamhetssfer, och derjemte har han, enligt hvad alla vitsorda, ådagalagt en aldrig svikande pligttröhet. När man då betänker, att hans enka — om hvilkens pension nu är fråga — befinner sig med tretton barn i nödstäld belägenhet, synes det mig, som om en pension å 400 kronor icke borde anses för högt tilltagen. Jag ber att få erinra, att stuteriöfverstyrelsen föreslagit 600 kronor, Kongl. Maj:t, efter statskontorets tillstyrkan, 400 kronor och statsutskottet 300 kronor. Mine herrar! Det gäller 100 kronor. Det är icke mycket för staten, men för en fattig enka är det ingalunda ringa. Jag tillåter mig därför yrka, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit.

Friherre von Kræmer: Äfven här tror jag att klokhetsskälen, som af en talare här vid en föregående punkt påpekades, borde göra sig gällande. Det skulle lätt kunna hända, om Första Kammaren nu för dessa obetydliga 100 kronor går ifrån det beslut, som fattats af statsutskottet, att Andra Kammaren helt enkelt afslår pensionen, och saken således ställes på gemensam votering. Det är visserligen sant, att vid de gemensamma voteringarna, när de angå fruntimmer, har barmhertigheten brukat göra sig gällande, men det är i alla fall en risk, hvarför jag tror, att det är säkrast och i enkans eget intresse att bifalla statsutskottets förslag, då det, om jag så får säga, går med pukor och trumpeter. Dessutom har statsutskottet vid fattandet af sitt be-

slut haft att stödja sig vid ett prejudikat, i det enkan efter länsveterinären Brolin, då omständigheterna voro ungefär desamma, vid 1891 års riksdag icke fick mer än 300 kronor.

Hvad de tretton barnen beträffar, så medgifves visserligen, att det är en stor patriotisk förtjenst, som förevarande person i det hänseendet inlagt i ett land sådant som vårt med så stora vidder, som behöfva ökning af befolkningen, men att deri skulle ligga ett särdeles talande skäl för ökning af pensionen, vågar jag bestrida, då det yngsta barnet är 13 år och af sönerna flere äro öfver 20 år, och äfven om de uppgifvas icke kunna i någon mån bidraga till modrens understöd, få de väl ändå göra det. Jag tror, att alla skäl tala för att för denna gång icke gifva vika för ett mera obetänksamt medlidande, utan hellre taga det säkra för det osäkra och bifalla statsutskottets förslag.

Herr Cavalli: Endast en vördsam gensaga mot den siste ärade talaren. Han sade, att det vore säkrast och i enkans eget intresse att bifalla hvad statsutskottet föreslagit. Det förefaller mig, som om så icke vore fallet. Här har icke från något håll framställts yrkande om lägre belopp än 300 kronor. Alltså torde man med säkerhet kunna påräkna detta belopp. Osäkerheten deremot synes mig ligga deri, att man möjligen skulle kunna påräkna ett högre belopp.

Jag för min del accepterar ofta det af friherre von Kræmer anförda klokhetskälet att undvika gemensam votering. Jag medgifver, att det har sin betydelse. Men denna gång tror jag icke, att det bör få vara allt för mycket bestämmande, ty en stark strömning finnes inom Andra Kammaren för det högre beloppet, och möjligen kan detta komma att gå igenom. Jag tillåter mig därför vidhålla mitt yrkande.

Herr Reuterswärd: Jag kan verkligen icke med tystnad höra gång efter annan dessa s. k. klokhetskäl, som uttalas från statsutskottets ledamöter, utan att deremot inlägga en protest. Det är ungefär detsamma som att fränsäga sig all sjelfständighetskänsla. Finner kammaren, att ett anslag är behjertansvärdt eller nödvändigt, anser jag, att kammaren bör oberoende af alla bialsigter följa den väg, som den anser vara den rätta. Genom att ständigt gå till väga på det sätt, som här af utskottsledamöterna förordas, neutraliserar man Första Kammaren, som i så fall får hålla till godo med hvad man behagat komma öfverens om i statsutskottet, ty göra vi icke det — heter det — få vi ingenting. Jag kan icke föreställa mig, att Andra Kammaren, i förargelsen deröfver att den icke alltid kan få sin vilja fram, skall begå orättvisor mot personer, som söka Riksdagens hjälp i nödens stund. Jag kan heller icke föreställa mig, att det är klokt af Första Kammaren att jemt och ständigt så handla, ty det är klart, att medkammaren begagnar sig just af denna svaghet för att helt och hållet dominera i dessa frågor.

Det skämt, som friherre von Kræmer tillät sig angående de 13

Pension för stuteriveterinären C. A. J. von Zweigbergks enka.

(Forts.)

*Pension för
stuteriveterinären
C. A. J. von
Zweigbergs
enka.*

(Forts.)

barnen, skar mig i själen, och det tycktes åtminstone antyda, att det är högst få, som kunna komma i fråga att tilldelas pension, när en fattig enka med 13 oförsörjda barn icke kan, oprutandes, få sig tilldelade 400 kronor. Jag tycker, att det begärda beloppet är alldeles för litet, och hade jag den ringaste förhoppning om framgång, så skulle jag vilja föreslå att mångdubbla detta belopp. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Sjölin: Det förefaller mig verkligen, som det icke skulle finnas mycket skäl att pruta på det belopp, som Kongl. Maj:t i förvarande fall föreslagit.

Det yttrades af en talare, att oförsörjda barn skulle det icke finnas mer än ett, som är 13 år. Så vidt jag kunnat finna, är det 5 af barnen som icke uppnått myndig ålder, nemligen 3 söner om respektive 15, 17 och 18 år samt 2 döttrar om 13 och 20 år, men icke kan man väl gerna säga, att dessa barn kunna sjelfva försörja sig. De behöfva väl tvärtom litet understöd fortfarande. När man vidare betänker, att boets behållning endast utgör 666 kronor, synes mig verkligen behjertansvärda skäl vara att icke nedsätta pensionsbeloppet. Det är knappt troligt, att ofta fall förekomma, som äro så ömmande som detta. Utskottet har icke heller kunnat anföra något giltigt skäl för beloppets nedsättning, utan endast åberopat, att en enka förut efter en veterinär icke fått mer än 300 kronor, men då här icke föreligger någon utredning om ställningen i boet hos bemälda enka, synes mig detta vara ett mycket svagt skäl. Jag tager mig därför, herr talman, friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

11—14 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

15 punkten.

*Pension för
akademi-
adjunkten F.
G. Afzelius.*

Herr statsrådet Gilljam: Jag anhåller, att kammaren, i motsats till utskottets hemställan, måtte lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts framställning uti ifrågavarande hänseende. Så vidt jag kan förstå, måste något slags missförstånd ligga till grund för utskottets här gjorda uttalande, ty saken gäller i verkligheten ingenting annat, än

huruvida Riksdagen vill låta en åttio års man få afgå från sin tjänst med 500 kronors besparing för det allmänna. En sådan framställning synes mig icke kunna få mer än ett svar, och det är bifall. Utskottet har icke desto mindre hemställt om afslag och såsom motiv anført ett slags missbelåtenhet dermed, att adjunkten Afzelius i mer än 15 år efter den tid, som vanligen brukar vara afgangstid för tjänstemän, stått qvar vid tjänsten och uppburit hela lönen. Jag vill nu icke yttra mig om befogenheten eller icke befogenheten af detta hans långvariga qvarstannande. Jag ber blott få påpeka, att om också adjunkten Afzelius under de senare åren — jag tror från 1878 — uppburit en lön af 3,500 kronor, så är denna lön verkligen icke i och för sig synnerligen stor; och betänker man tillika, att den lön, som han fick, då han för något mer än 50 år sedan blef adjunkt vid universitetet, var ytterst obetydlig och blott efter hand ökats, så är det förklarligt, att en familjefader kan anse sig hafva skäl att, då lönen förbättrats, söka göra sig den till godo så länge som möjligt. Men, som sagdt, jag vill icke yttra mig om den saken. Faktiskt är dock, att de till akademiadjunkterna utgående pensionerna äro så knappt tillmätta, att statskontoret vid åtskilliga tillfällen på det bestämdaste tillstyrkt förhöjning af desamma särskildt med afseende derpå, att derigenom befordrades genomförandet af den aflöningsstat, som vid universitetet skulle tillämpas, sedan de nuvarande adjunkterna hunnit afgå. För närvarande uppstår, såsom redan nämnts, adjunkten Afzelius 3,500 kr. på ordinarie stat. Hans plats skall icke vidare tillsättas, utau den till honom utgående lönen skall användas till aflöning åt en observator i astronomi vid universitetet i Upsala, för hvilket ändamål Riksdagen allt sedan 1889 på extra stat beviljat 3,000 kr., till dess nödiga medel blifva tillgängliga genom någon adjunkts afgang.

Pension för akademiadjunkten F. G. Afzelius.
(Forts.)

Då Riksdagen för närvarande således gifver ut 6,500 kr., och då Kongl. Maj:t erbjuder Riksdagen tillfälle att slippa ifrån med 6,000 kr., nemligen 3,000 kr. åt adjunkten Afzelius på indragningsstat och 3,000 kr. åt observatorn på ordinarie stat, frågar jag eder, mine herrar: finnes det verkligen något skäl att stanna i valet mellan dessa två förslag?

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Friherre von Kræmer: Det något långsökta i den besparing, som här skulle uppstå för statsverket, vill jag icke tala om; det är icke min rol för tillfället, då jag är reservant mot utskottets beslut under denna punkt. Deremot synas mig de öfriga skäl, som en ledamot i Konungens råd anført, vara alldeles obestriddiga, och jag vill dertill lägga, att för hvad i denna punkt är föreslaget finnes prejudikat från 1892. Då beviljades åt docenten Edman, som var 67 år gammal, efter 35 tjänstår en pension af 3,000 kronor; d. v. s. utöver den pension, hvartill han var berättigad, eller 2,500 kronor, be-

*Pension för
akademi-
adjunkten F.
G. Afzelius.
(Forts.)*

viljades honom en förhöjning af 500 kronor. Ett tidigare exempel föreligger från 1877, då adjunkten Thorell erhöll 3,500 kronors pension. Jag kan därför icke finna annat, än att alla skäl tala för att afslå utskottets förslag och bifalla Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Stråle: I afseende å denna punkten anhåller jag att få instämma i det yttrande, herr Reuterswärd nyss afgaf. Jag tror icke Första Kammaren kan fatta något annat beslut än att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, utgången må blifva hvilken som helst. Då frågan gäller ett så värdigt föremål, föreställer jag mig, att ingen i denna kammar skall tveka att gifva honom den föreslagna billiga tillökningen i hans pension.

Jag tillstyrker bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande nu förevarande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermere gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

*Anslag till en
personlig e. o.
professur för
docenten K.
Piehl.*

16 punkten.

Friherre Klinckowström: Jag brukar icke deltaga i diskussionen angående 9:de hufvudtiteln, men här förekommer en fråga, som jag finner lindrigast sagdt besynnerlig, såsom statsutskottet behandlat densamma. För det första föreslås en *personlig* professur för docenten Piehl i egyptologi, och hans aflöning, 4,000 kr., skall icke, såsom synes mig hafva vederbort, sättas på åttonde hufvudtiteln, utan på den *nionde* såsom en *pension*. Detta finner jag för det första vara en oegentlighet, och när man studerar frågau, på sätt den här blifvit af statsutskottet uppgifven, finner man att den berör ett ämne, som — man må tänka hvad man vill om denna intressanta vetenskaps beskaffenhet — likväl icke för vårt land kan medföra någon nytta. Den, som följt med förhållandena på detta område i främmande länder, finner att den s. k. egyptologien studeras med vida större fördel för det allmänna och framgång för dem, som intressera sig för detta ämne, vid de stora kulturländernas universitet. I London, Paris och Berlin finnas professorer och sådana medel för studiet af detta ämne, att det synes mig vara alldeles öfverflödigt att här tillskapa en professur i en vetenskap, som för vårt land nödvändigt måste vara af bra underordnad värde. Läser man den reservation, som förekommer på sid. 25 i detta betänkande och afgifvits af tio statsutskottsledamöter från Andra Kammaren, så torde man icke kunna neka till att denna reservation är klokare, än hvad utskottet haft att meddela

oss rörande det ifrågavarande ämnet. Reservanterna säga nemligen: *Anslag till en personlig e. o. professur för docenten K. Piehl.*
 »Utan att vilja förringa värdet af docenten Piehls vetenskapliga verksamhet, har utskottet dock, enär utredning saknas, huruvida icke måhända andra vid universiteten nu ej representerade vetenskapsgrenar, som stå i mer direkt samband med vårt folks odling och åt hvilka flera personer därför egna sig, snarare borde der erhålla företrädare, och då i alla händelser ett bifall till förevarande förslag lätt skulle kunna föranleda till framställningar om inrättande af flera sådana personliga professurer för vetenskaper, för hvilka, derest ej afseende fästes å deras tillfälliga idkare, icke skulle erfordras särskilda lärostolars inrättande, hemställes, att Kongl. Maj:ts framställning icke må af Riksdagen bifallas.»

(Forts.)

Jag vågar härmed värdsamt anhålla, att herrar egyptologer i statsutskottet, i fall der finnes tillgång på dylika herrar, måtte vidare utveckla den stora nytta för fäderneslandet och för vår moderna kultur, som skulle härflyta af en dylik här föreslagen professur, men till dess jag af dessa herrar egyptologer blifvit öfvertygad om motsatsen, nödgas jag yrka afslag på statsutskottets förslag i denna punkt.

Friherre von Kræmer: Den siste talaren slutade med att försöka locka mig — ty påtagligen var det mig, som han afsåg — så att säga ut på hal is. Jag skall likväl akta mig därför; de få steg, jag skall taga i den rigtning han begärde, skola blifva så försigtiga, att jag icke tror att jag dervid skall slå omkull. Jag vågar alldeles icke anse mig hafva någon kännedom om egyptologien, men på grund af en för flera år sedan i detta land företagen resa, nödgades jag, för att förstå hvad jag såg, taga reda på någon del af de populära framställningar af denna vetenskaps resultat, som då ansågos fullgiltiga, och kan därför möjligen på detta sålunda begränsade område med användande af försigtighet gå talarens önsknings till mötes.

Jag vill då nämna, att egyptologien utan tvifvel står i det närmaste samband med vårt och hvarje folks odling. Den sammanhängger nemligen med en litteraturprodukt, som från vår första barndom är oss väl bekant, nemligen abc-boken. Det är först genom egyptologien som det blifvit utrodt, huru skrifkonsten uppkommit. Om man, mine herrar, tänker på det faktum, att t. ex. ljudet a hos våra europeiska kulturfolk betecknas med krumeluren a, så är detta bland de underligaste fakta man kan föreställa sig. Huru har slägtet kommit att välja just den krumeluren? Det är detta, som af egyptologien påvisas. Jag vill icke gifva mig in på att anföra exempel ur det koptiska eller egyptiska språket, exempel som äro öfver min förmåga och icke heller torde intressera kammaren, men jag vill med en bild visa och genom anförande af ett svenskt ordexempel i kort-het gifva en föreställning om den utvecklingsgång, som skriften tagit.

Liksom de gamle egypterna, när de ville angifva att ett fältslag egt rum, ritade af ett helt fältslag, skulle — i fall vi ännu stode på

Anslag till en
personlig e. o.
professur för
docenten K.
Piehl.

(Forts.)

samma ståndpunkt i fråga om skrifkonst som de gamle egypterna 4
å 5 tusen år före Kristi födelse — och vi ville i en inskription säga
något om Stockholm, detta kunna ske sålunda, att inskriptionen bör-
jades med en summariskt angifven bild af kongl. slottet jemte stor-
kyrkan. Hvar och en, som betraktade inskriptionen, skulle antagligen
förstå, att det vore fråga om att säga något om Stockholm. Den
ifrågavarande bilden vore då ungefär hvad i egyptologien kallas en
ideografisk hieroglyf. — Förmodligen skulle man dock finna det be-
svärligt att alltid upprepa denna ritning hvarje gång begreppet Stock-
holm skulle förekomma, utom att, om bilden skulle inhuggas i sten,
det ej vore så säkert, att den blefve rätt betecknande. Kanske
skulle någon då i stället falla på den idén att hugga in en stock och
en holme. I detta fall användes de inhuggna bilderna icke för att
angifva de föremål de afbildade, utan för att angifva de *ljud*, hvar-
med föremålen i språket angäfvos. Detta vore redan ett ofantligt
steg framåt. Det vore en rå ljudhieroglyf. Men, för att fortsätta min bild,
det skulle vid sist nämnda beteckningssätt för Stockholm kunna falla någon
in, att mellanrummet, rännan i stenen, mellan de båda tecknen, stocken
och holmen, vore hufvudsaken och sålunda läsa dem såsom: Stocksund.
Då finnes ingen annan råd än att öfvergå till det sista stadiet i hiero-
glyfskriften, hvarvid de använda bilderna endast tjänstgjorde såsom
det *första* ljudet i hvarje bilds namn. För att beteckna Stockholm,
skulle man sålunda rita upp t. ex. en stock, ett torn, en ox, ett par
kulor o. s. v., men äfven detta funne man troligen i längden lång-
randigt, man förkortade tecknen mer och mer: i stället för en stock
ritades endast ett rakt streck, tornet angafs blott genom vimpeln på
detsamma, oxen genom ett par horn och kulorna genom tvenne
prickar, o. s. v. Samma utvecklingsgång, som jag här försökt fram-
ställa, genomgick hieroglyfskriften och slutligen uppstod härur den
senare egyptiska folkskriften, den s. k. demotiska skriften, som var
en nästan fullständig bokstafsskrift. När Israeliterna utvandrade från
Egypten, medförde de derifrån tanken att genom på sådant sätt er-
hållna bokstäfver angifva de i språket förekommande ljuden. Ur
det hebreiska alfabetet utvecklade sig troligen det feniciska, och ur
detta det grekiska och det romerska. Således finnes ett direkt sam-
band mellan den egyptologiska forskningen och en af de för oss mest
nära liggande saker, man kan tänka sig. Men allt detta, säger den
siste talaren, är genom främmande länders forskare uttrönt, och vi
kunna ej hafva något gagn af att dermed vidare sysselsätta oss. Ja,
hvad som är gagn eller icke är gagn, detta är något mycket svårt
att säga! Menar man med gagn ett eller annat hundratal kronor,
som kunna besparas, så anser äfven jag tvifvelaktigt, om egyptolo-
gien kan anses lemna något sådant gagu. Men det finnes äfven nå-
got som kallas nationel ära och heder.

Mine herrar! Det första steget på den egyptologiska vetenska-
pens bana föranleddes af upptäckten utaf den i den lärda världen

allbekanta s. k. »Rosette-stenen», en minnessten, som uppräffades vid staden Rosette i nedre Egypten, och hvilken var försedd med en tredubbel inskrift, öfverst en inskrift i hieroglyfer, derunder en i demotisk stil och nederst en på grekiska. Den gissningen låg nära till hands, att alla tre inskrifterna torde innehålla ett och detsamma. Men från en sådan *gissning* till att *bevisa* att så var förhållandet, var ett långt afstånd. Nå väl, den förste som tolkade den demotiska skriften, och nästan fullständigt sönderdelade den i ljud angifvande bokstäfver, var en svensk vid namn Åkerblad. Han är nästan okänd i Sverige, men utomlands anföres hans namn oupphörligt i den egyptologiska litteraturen och i de mest berömmade ordalag, ehuru, då man utomlands ej förstår sig på vår bokstaf å, han der kallas Ackerblad.

Anslag till en personlig e. o. professur för docenten K. Piehl.
(Forts.)

Slutligen vill jag påpeka en sak: hvad är ett universitet? Dess namn kommer af det latinska »universitas scientiarum». Så länge därför en enda betydelsefull länk saknas i vetenskapernas gyllene ring, gör det icke fullt skäl för detta sitt namn.

Då man nu af en lycklig tillfällighet är satt i stånd att vid universitetet fästa en man, som egnat sitt lif åt ifrågavarande vetenskap och lemnat af de kompententaste auktoriteter erkända bevis för sitt nit och sin skicklighet i ämnet, vore det ej då bra besynnerligt, om svenska Riksdagen läte ett sådant tillfälle till universitets komplettering gå sig ur händerna? Låtom oss då sluta den elektriska kedjan!

I afseende å friherre Klinkowströms betänkligheter angående uppförande af detta anslag på allmänna indragningsstaten, kan jag icke annat än i viss mån gifva honom rätt deruti. Det är onekligen underligt att under den ena punkten af nionde hufvudtiteln finna uppförd en 400 kronors pension till en fattig enka, och under den andra en lön till en ny professur. Men, mine herrar, denna teoretiska oegentlighet har stora praktiska fördelar. Om denna summa uppföres på åttonde hufvudtiteln såsom ordinarie anslag, skulle, när den fullt tjenliga person, för hvilken den beviljas, faller bort, lönen stå qvar och tjensten tillsättas, antingen en specialist då finnes eller icke; men om den uppföres på allmänna indragningsstaten, försvinner den på samma gång som innehafvaren. Denna praktiska fördel har förmått mig att sätta den teoretiska betänkligheten å sido. Dessutom finnes ytterligare ett skäl, som talar emot anslaget uppförande på 8:de hufvudtiteln: statsutskottet har nemligen vid ett föregående tillfälle uttalat, att detta vore lämpligare, men denna dess åsigt blef underkänd af Riksdagen. Slutligen får jag anföra, att prejudikat föreligga på sådana personliga löners anvisande på indragningsstaten. Det första af dessa prejudikat är af 1884, då doktor Nathorst af Kongl. Maj:t föreslogs att såsom extra intendent för riksmuséets paleontologiska samlingar erhålla en personlig intendents lön, som han också fick, ehuru först genom gemensam votering.

Ett annat, senare exempel tror jag vara temligen allmänt bekant. Det var professor Retzius, för hvilken friherre Nordenskjöld 1876

Anslag till en
personlig e. o.
professur för
docenten K.
Piehl.

(Forts.)

föreslog en särskild personlig professorslön. Kongl. Maj:t upprepade 1877 detta förslag, och Riksdagen beviljade då lönen, men blott såsom extra anslag för ett år. Då Kongl. Maj:t sedan året derpå kom igen med ny proposition i ämnet, beviljades den på samma sätt som här är föreslaget på indragningsstaten och till dess Retzius erhöle någon ordinarie professorslön.

På grund af hvad jag här anfört, då det vore en vinst för vetenskapen och eu heder för vårt land genom tillvaratagandet af ett af våra vackra vetenskapliga minnen, om den nu föreslagna professuren inrättades, och då prejudikat föreligga på ett dylikt förfarings-sätt för lönens utgående, anhåller jag om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Adelsköld: Det kunde visserligen varit åtskilligt att tillägga till det anförande, som friherre von Kræmer nyss haft i fråga om egyptologien och den professur i denna vigtiga och intressanta vetenskap, som Kongl. Maj:t föreslagit att inrättas vid Upsala universitet. Men efter detta anförande, hvilket jag hoppas inverkat på kammaren i sådan riktning, att kammaren kommer att bifalla Kongl. Maj:ts framställning, inskränker jag mig till att förorda statsutskottets förslag.

Herr Nyström: En medlem från statsutskottet har för oss framhållit, att, i fall man ville i hieroglyfisk skrift beteckna ordet strid, man då icke hade någon annan utväg än att rita af ett helt slag-fält, men det synes, som om man skulle kunna vinna samma ändamål genom att blott afrita tvenne baroner, som stå emot hvarandra i fråga om detta anslag.

Jag skall emellertid kort och godt inskränka mig till att säga, att de invändningar den förste talaren framstälde mot detta anslag, hvilka grundade sig på öfverflödigheten af denna forskning i *Sverige*, med lika styrka kunna rigtas mot *all* historisk forskning, så vida den går utom landets häfder, och att äfven denna historia är nödvändig, derom har dock den förste talaren någon kännedom. Ingen historisk forskning i större omfattning torde numera vara möjlig utan kännedom af egyptologien, och då så lyckligt är, att bland våra vetenskapsmän finnes en person, som icke blott följt med den egyptologiska forskningen, utan äfven deruti gjort en själfständig insats af den beskaffenhet, att den vunnit erkännande äfven vid de stora forskningscentra, som den ärade talaren omnämnde, synes det mig skäl att taga vara på denna kraft. Göres detta, sker det i fullkomlig öfverensstämmelse med grundsatser, som förut uttalats och erkänts i fråga om personliga professurer och om nödvändigheten af att på detta sätt vårda sig om framstående förmågor, hvilka liksom i förevarande fall uppstått hos oss.

Då det således är af vikt för den vetenskapliga forskningen att,

då tillfälle dertill gifves, taga vara på framstående krafter inom dess olika områden, och då en sådan aflöning, som den här föreslagna, skulle vara i fullkomlig öfverensstämmelse med grundsatser, som förut af Riksdagen uttalats och godkänts, synas alla skäl föreligga för att antaga detta förslag, till hvilket jag härmed får yrka bifall.

*Anslag till en
personlig e. o.
professur för
docenten K.
Pichl.
(Forts.)*

Friherre Klinekowström: Jag ber kammaren om ursäkt, att jag nödgas ännu en gång uppträda i denna kinkiga fornegyptiska fråga. Om jag börjar med att bemöta den siste värde talarens yttrande, är det därför, att jag tror, att jag måhända skulle kunna få honom öfver på min sida. Jag betvivlar icke och kan icke bedöma docenten Pichls stora egyptologiska kunskaper, men jag vill medgifva, att han har dem, och de många bevisen derpå från främmande länders språkforskare gifva mig full visshet derom. Men är det då icke för vetenskapen bättre, att han får utveckla denna sin stora kunskap i egyptologien vid de vetenskapliga centra i Europa, der denna vetenskap bedrivs med större medel och tillgångar och, om jag så får säga, med större fart än hos oss, till fromma för hela den vetenskapliga världen. Jag tänker visst icke söka någon profession i egyptologi, och det är icke därför jag nämner, att jag också sysselsatt mig egyptisk fornforskning, ehuru för ett annat, nemligen för ett religiöst ändamål. Men den väg, som jag funnit att tillgodogöra mig egyptisk fornkunskap, var helt enkelt den att vid vårt kongl. bibliotek erhålla de skrifter, som innehöllo förträffliga öfversättningar från fornegyptisk litteratur. Med dem kunde jag utan möda och besvär komma till rätta med fornegyptiernas tankegång i dessa ämnen. Jag förutsätter således, att den, som i detta lilla land skall sysselsätta sig med egyptologi eller forskning rörande detta äldsta historiska samhälle, borde kunna och kommer troligen alltid att gå samma väg, nemligen begagna de utmärkta öfversättningar på flerehanda kulturspråk, som nu i nästan alla bibliotek finnas öfver de egyptiska minnesmärkena på det historiska som öfriga vetenskapliga områden.

Den förste ärade talaren sysselsatte sig mycket med den egyptiska abc-boken. Så intressant detta skulle vara för herrar egyptologer, tror jag dock, att det hade varit bättre, om han yttrat sig rörande den finansiella delen af frågan och icke, om jag så må säga, behandlat denna som en bagatell. Vi stå här hufvudsakligen för att bedöma statens utgifter och att bevilja dessa utgifter, när de afse nyttiga statsändamål. Det är också därför som jag vågat uppträda med hänsyn till denna sak såsom reservanterna gjort. Man må säga hvad man vill om friherre von Kræmers hela uppträdande, och så vetenskaplig och egyptologisk han än må hafva varit, så har han icke i minsta mån öfvertygat mig, att svenska staten har någon direkt nytta af denna vetenskap, och den reservation, jag tog mig friheten uppläsa, tyckes mig vara så riktigt uppfattad och hänvisar just på, att det sannolikt är åtskilliga för den stora allmänheten och för landet i sin helhet nöd-

Anslag till en personlig e. o. professur för docenten K. Piehl.

vändiga professorer, som snarare borde tillsättas vid universiteten än en extra professur i egyptologi. Dessa tio reserverter från Andra Kammaren synas mig med mycken framgång kunna försvara sin reservation, och det är därför jag med nöje biträder densamma.

(Forts.) Jag vet visst, att Första Kammarens majoritet kommer att bifalla den egyptologiska professionen, och jag skall icke begära någon votering, men jag vågar spå, att Riksdagens beslut kommer att blifva ett afslag på docenten Piehls professur.

Herr statsrådet Gilljam: Den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen har på sätt och vis rönt mera motstånd i Första Kammaren än jag egentligen hade beräknat. Då jag dock har den lifliga öfvertygelse, att majoriteten i denna kammare skall vara benägen att tillmötesgå Kongl. Maj:ts framställning, skall jag fatta mig mycket kort.

Beträffande anslaget uppförande på nionde hufvudtiteln var detta en åtgärd, som helt enkelt icke kunde undvikas. Det var här icke fråga om att skapa någon ny ordinarie professur i egyptologi vid Upsala universitet, och det ansågs icke lämpligt att för hvarje år komma till Riksdagen med begäran om det nödvändiga anslaget till docenten Piehl för en personlig professur. Det återstod då blott och bart att uppöra anslaget på nionde hufvudtiteln, för hvilket också prejudikat finnas, såsom här äfven är anfördt.

Den talare, som uppträdt mot utskottets hemställan, har sagt, att de egyptologiska studierna bedrifvas bäst vid de stora kulturcentra, såsom London och Paris. Sant är, att der finnas samlingar och materialier för egyptologisk forskning, till hvilka vi aldrig kunna skaffa oss något motsvarande, men det hindrar alls icke, att svenska vetenskapsmän kunna deltaga i ädel täflan med de vetenskapsmän i egyptologi, som i London, Paris och annorstädes, under vida gynsammare omständigheter, bedrifva sina studier. Dessa vetenskapsmän hafva äfven erkänt, att docenten Piehl redan uppträdt som jemngod med dem. Då tror jag verkligen, att vi böra offra något för den icke obetydliga äran att hafva en medarbetare med de stora kulturländernas idkare af samma vetenskap.

Samme ärade talare yttrade sig nästan med ett litet löje om egyptologien. Den är visserligen en speciel vetenskap, men en vetenskap, som står i så nära förbindelse med en mängd andra vetenskaper, att man i sanning må förväna sig öfver hvilket stöd den egyptologiska forskningen lemnat åt åtskilliga af sina äldre syskon inom det vetenskapliga området. Jag tänker dervid naturligtvis i främsta rummet, ehuru jag icke behöfver göra det ensamt, på historien. Om man, som jag gjorde för ett par år sedan, läser igenom en framställning af Egyptens historia för en femtio år tillbaka och historien öfver detta land sådan den ter sig i sin nuvarande gestalt, skall man få se hvad egyptologien kunnat åstadkomma. Den rör sig icke vidare med hypoteser, utan den kommer med handgripliga och obestriddliga fakta, ehuru dessa

kunna gå ända till 5- à 6 tusen år tillbaka i tiden. En sådan vetenskap förtjenar aktning.

Visserligen är det sant, att vi böra iakttaga sparsamhet, men icke en sådan sparsamhet, att vi skulle vara rädda för 4—5,000 kronor för att bereda en af våra vetenskapsmän tillfälle att fortsätta de studier, som han så lyckligt begynt, men hvilka studier, under vanliga förhållanden, icke kunna gifva honom en fast och oberoende ställning.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Kræmer: Friherre Klinckowström anförde ur reservationen det ställe, der det står om »vetenskapsgrenar, som snarare borde erhålla företrädare». Ja, så är det alltid. Då det är fråga om en profession i egyptologi, då säger man från motsidan, att andra vetenskaper finnas, som snarare borde erhålla anslag, men då det sedan blir fråga om dessa senare, då afslår man i alla fall. Det torde således icke vara mycket att fästa sig vid ett sådant argument.

Då jag förra gången hade ordet, påpekade jag icke något, som jag nu med ett par ord skall be att få nämna. Egyptologien har, särskildt för vår heliga historia, ett ganska stort värde, ty det ligger icke bortom alla förhoppningars gränser, att man, med tillhjälp af dessa skrifter, då de en gång blifva riktigt genomforskade, kan få bestämda data för åtskilliga af de i den gamla heliga historien uppgifna tilldragelser. Så t. ex. finnes i grafgrötvorna vid Beni-Hassan en målning, föreställande 37 långskäggiga figurer af tydligen judisk typ, som framträda inför Pharaon, och mängen har deri velat finna en beskrifning på Josefs och hans bröders invandring i Egypten. Ehuru detta dock icke ännu med säkerhet kunnat konstateras, så torde det framdeles kunna ske. I afseende på andra stora tilldragelser, såsom Israels utdrifvande ur Egypten, torde äfvenledes en gång bestämda kronologiska data kunna, tack vare egyptologien, påvisas.

Men, säger friherre Klinckowström, det må öfverlemnas åt de stora länderna, som hafva större medel och rikare försedda museer. Jag vill dervid påpeka, att om vi tillsätta en professor i egyptologi i Upsala, så är det icke honom förbjudet att begagna sig af de utländska museerna, vare sig genom besök derstädes, eller genom de numera talrika autentiska afbildningarna.

Jag yrkar fortfarande bifall till statsutskottets förslag.

Efter detta anförande hördes rop på proposition.

Friherre Klinckowström: Blott några få ord. Jag beklagar, att jag nödgas i denna fråga uppträda emot herr chefen för ecklesiastikdepartementet och hans vackra anförande, hvilket, likasom den siste talarens senaste yttrande, verkligen icke hör till denna fråga. Jag kan ju icke neka, att egyptologien är en vetenskap, som är ytterst nödvändig för att belysa förnhistorien icke allenast i Egypten, utan

*Anslag till en
personlig e. o.
professur för
docenten K.
Piehl.*

(Forts.)

Anslag till en äfven i flera andra länder. Men, mine herrar, denna belysning har personlig e. o. skett och kommer fortfarande att ske genom de egyptologiska studier i de stora kultur- och vetenskapscentra, der denna vetenskap kan bedrifvas med den framgång, som är nödvändig för att våra historiska forskare, som icke äro egyptologer, skola draga parti af dessa heliga skrifter dechifrering. Vi må bära oss åt huru som helst, vi må bevilja huru många professorslöner som helst här i vårt lilla fattiga land med nästan inga samlingar från egyptiska forngrafvar, så skola vi dock icke ens närmelsevis komma derhän som de stora centra Berlin, London och Paris. Det är detta, som jag vill att kammaren skall inse. Vi komma att åtnjuta samma fördelar som dessa länder, utan att därför behöfva kosta på utgifter, som ändå äro för sjelfva ändamålet otillräckliga och onödiga.

docenten K. Piehl.
(Forts.)

Jag tror deremot, att docenten Piehl skulle kunna på ett mycket mera fruktbarande sätt tillgodose sina kunskaper i egyptologi, om han i dessa centra fortsatte sina studier jemnsides med de berömda män, som der finnas.

Friherre von Kræmer talade om en anledning, hvarför detta anslag skulle uppföras icke på den extra, utan på den ordinarie staten. Det förvånar mig, att en gammal ledamot af statsutskottet kommit på sådana idéer. Han kan väl icke betvifla, att Riksdagen har obestriddlig rätt att, när Riksdagen så vill oeh finner det både tjenligt och nyttigt för det allmänna, bevilja eller indraga både ordinarie och extra anslag, och den tvist, som derom pågått i många år, hoppas jag nu vara till fullo utkämpad. Riksdagens rätt i detta hänseende är, som sagdt, obestriddlig, och kanske herrarne snart få se denna rätt komma till utföning.

Jag yrkar fortfarande afslag på statsutskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt och vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

17 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

18 punkten.

Ifrågasatt inrättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger.

Herr Alin: Det kan synas, som om det vore en obetydlig sak, som här ligger före, nemligen en liten enskild motion rörande ett anslag för beredande af möjlighet till fortsatt verksamhet åt en oaf-lönad akademisk docent. Men saken kan också ses ur en annan synpunkt. Här föreligger ett förslag, som vädjar till den känsla för

den vetenskapliga forskningens betydelse och den känsla för fosterlandets heder, åt hvilken svenska Riksdagen vid mångfaldiga tillfällen gifvit uttryck bland annat genom att bevilja medel till fortsatt verksamhet åt svenske män, som ådagalagt verklig förmåga att föra vetenskapen framåt och att dermed häfda vårt lands ställning på det stora internationella vetenskapliga arbetsfältet. Jag anhåller därför, ur sistnämnda synpunkt, om några ögonblicks uppmärksamhet för hvad jag har att med afseende på denna sak säga.

Ifrågasatt inrättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger.
(Forts.)

Utskottet har ansett sig böra afstyrka min motion på grund af tvenne skäl. Det ena är, att Kongl. Maj:t icke framställt förslag i frågan. Jag kan väl förstå detta skäl, men det sätt, hvarpå utskottet formulerat det, gör, att jag dock vill påpeka, att redan af motionen framgår, att ärendet måste hafva varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, då motionen ingifvits med den upplysning, att ifrågavarande framställning förekommer bland universitetets i Upsala senaste så kallade riksdagspetita. Då den icke föranledt någon kongl. proposition till Riksdagen, så ligger redan deri ett angifvande, att Kongl. Maj:t icke funnit framställningen böra föranleda någon åtgärd. Statsutskottets upplysning i detta fall är således icke annat än hvad af motionen kunnat inhemtas.

Med afseende på skälet i och för sig sjelft, vill jag visst icke gifva statsutskottet efter i månhet om att Kongl. Maj:t må vara den, som på detta område har ledningen. Men då jag är öfvertygad om, att det icke kan vara något sådant, som att den ifrågavarande framställningen, i följd af sin egen natur, icke ansetts förtjena något afseende, och då Riksdagen genom ett beslut, hvarigenom medel anvisas för ett sådant ändamål som det ifrågavarande, icke gör annat än dels uttrycker sin önskan, att en personlig professur i ifrågavarande ämne måtte upprättas, och dels ställer ifrågavarande anslag till Kongl. Maj:ts disposition för den händelse Kongl. Maj:t vill bifalla denna Riksdagens önskan, så ligger i ett sådant riksdagsbeslut, som jag ifrågasatt, icke det ringaste intrång på Kongl. Maj:ts grundlagsenliga rätt.

Jag öfvergår nu till det andra af utskottets skäl.

Utskottet säger, att »i vårt land icke få platser redan äro inrättade för den matematiska vetenskapen». Jag kan i viss mån och ur viss synpunkt vara rätt belåten med detta yttrande ifrån statsutskottet, alldenstund utskottet med detta yttrande har angifvit, att det icke ställer sig på den ståndpunkten, att personliga professurer böra inrättas endast i ämnen, som icke äro vid universiteten representerade. Då emellertid det ifrågavarande skälet i alla fall är sådant, att det synes vittna om någon missuppfattning af motionens innehåll, ber jag att här få redogöra för hvad min motion i verkligheten innehåller och anledningen hvarför den framkommit.

Motionen har framkommit för att bereda möjlighet till fortsatt verksamhet på ett vetenskapligt område åt en man, som uppfyller alla de fordringar, som vid universitetet anses böra uppfyllas för att

*Ifrågasatt in-
rättande af en
personlig e. o.
professur för
docenten A.
Berger.
(Forts.)*

en dylik professur för honom skall inrättas, och hvilka fordringar äro sådana att de, för såvidt de uppfyllas, med allt skäl anses böra för- anleda inrättande af en sådan professur. Hvad jag härom i min motion yttrat innehålles hufvudsakligen i ett utlåtande, som för ett par år sedan afgafs af en universitetskomité, och hvari bland annat yttras, att det vilkor, som bör vara uppfyllt för att en professur för viss man skall i vårt land inrättas, är, att denne man »i så hög grad visat sig egvad att på vetenskapens fält bryta nya banor, att utflytta sin vetenskaps rämärken eller att lägga en djupare grund för eu redan i större eller mindre mån uppförd vetenskapsbyggnad, att det måste betraktas som en verklig förlust för vetenskapen, om denne man ej skulle kunna få sin verksamhet der, hvarest han företrädesvis måste anses hafva sin plats, nemligen vid universitetet.» Att docenten Berger är en sådan man synes mig vara fullt intygadt af hvad han uträttat och det sätt, hvarpå resultaten af hans arbete blifvit bedömda af de mest kompetenta personer på hans vetenskaps område. Docenten Berger har under 20 års tid utslutande egnat sig åt forskningar på området för haus vetenskap. Resultaten föreligga i 23 vetenskapliga arbeten, af hvilka intet kan anses vara litet, men de flesta kunna räkuas till större vetenskapliga arbeten. Det är dock icke tiden, som han använt på sina arbeten, och icke storleken eller mängden af dessa arbeten, utan det är naturligtvis arbetenas kvalitet, som bör vara den hufvudsakliga måttstocken vid dessas bedömande. Med afseende på denna kvalitet ber jag dels att få hänvisa till hvad i motionen finnes anfördt utaf den främste målsmannen för den matematiska vetenskapen vid Upsala universitet och dels ber jag att få påpeka det väsentligaste innehållet af ett par yttranden utaf tvenne af de matematiska vetenskapernas erkände stormän utom vårt land: den ene är Tysklands säkerligen förnämste nu lefvande representant för talteorien och den högre algebran, professor Schering i Göttingen, och den andre är Frankrikes förnämste nu lefvande matematiker, ledamoten af franska institutet, professor Ch. Hermite. Dessa yttranden hafva afgifvits sedan universitetets framställning till Kongl. Maj:t inlemnades. Professor Hermite säger: »att det hufvudsakligen är vid behandlingen af en mängd frågor af den allra högsta vigt inom den vetenskapsgren, hvilken benämnes talteori, som Berger har visat sin framstående förmåga, att hans arbeten äro redigerade med den samvetsgrannaste omsorg och den största klarhet, och att de sprida ljus öfver en stor mängd svåra frågor». Professor Schering anser, att docenten Berger »till och med kan räknas till de förnämsta nu lefvande forskarne inom talteorien», och att »utomordentligt vore det att beklaga, om en så god förmåga blott af brist på lämplig anställning i sitt hemland icke skulle kunna vidare fortsätta sina vetenskapliga forskningar».

Sedan jag nu framhållit detta, ber jag endast få tillägga följande. Huru länge skall man i vårt land arbeta på ett vetenskapligt område

utan att hafva en något så när tryggad ekonomisk ställning? Huru många och huru omfattande arbeten skall man utgifva, huru höga och lysande loford skall en vetenskapens arbetare erhålla, innan han kan komma i en sådan ställning, att han kan, utan trängande brödbekymmer, fortsätta en verksamhet, som han utför med energi, samvetsgrannhet och en ovanligt hög grad af begåfning? Dermed att jag framställer denna fråga, lemnar jag också förklaringen till, att jag ansett mig böra väcka förslag om inrättande af den professur, hvarom här är fråga. Och deri, att jag ansett mig böra väcka denna motion, deri ligger också förklaringen till att jag, huru illa denna sak än nu må synas ligga, då statsutskottet ansett sig böra afstyrka motionen, dock vågar yrka bifall till densamma.

Ifrågasatt inrättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger.
(Forts.)

Friherre von Kræmer: Jag yttrade vid den föregående punkten, att så länge en länk felas i vetenskapernas kedja vid ett universitet, gjorde detta icke fullt skäl för sitt namn, och en sådan felande länk var det då fråga om. Här är icke alldeles samma förhållande. Ty om också här gäller en gren af de matematiska vetenskaperna, den så kallade talteorien, som icke har en särskild representant vid Upsala universitet, så saknar dock matematiken ingalunda representanter hvarken vid universitetet i Upsala eller Lund, och ingenting hindrar en af dessa professorer att äfven åt denna särskilda gren af vetenskapen, talteorien, egna sin verksamhet under en eller annan föreläsningsserie. Här är således icke alls samma förhållande som vid den näst föregående punkten.

Vidare kan jag anföra, att hvad som inom utskottet föreföll mig vara det öfvervägande skälet för afstyrkande af motionen, det var, att ehuru frågan varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, den dock icke nu föranledt en framställning ifrån Kongl. Maj:t. Skulle Riksdagen börja med att, på grund af enskilda framställningar, bevilja vare sig pensioner eller extra professioner, fruktar jag, att man skulle slå upp en dörr för vidöppen för fordringar på indragningsstaten. Om en särskild representant för den ifrågavarande grenen af den matematiska vetenskapen verkligen är erforderlig, och om akademiska konsistoriet derom kommer in med förnyad framställning till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t då finner denna framställning böra föranleda proposition till Riksdagen, skall jag vara den förste att, i fall jag då har med saken att göra, för min del bidraga till dess framgång. Nu anser jag såsom min ovilkorliga pligt att, ehuru ganska motvilligt, sluta mig till utskottets afstyrkande förslag.

Dessutom vill jag påpeka, att docenten Berger, enligt uppgift, icke är mera än 39 år, och det bör således för honom ännu icke vara utan utsigt att kunna vinna någon af de professioner i matematik, som finnas hos oss.

Det är, som sagdt, hufvudsakligen på den grund, att frågan icke utgör föremål för Kongl. Maj:ts framställning, och äfven på den grund,

Ifrågasatt in- rättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger. att denna vetenskap redan är vid universiteten representerad, om ock denna särskilda gren saknar sin målsman, som jag sluter mig till utskottets afstyrkande hemställan, och får jag nu anhålla om bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr statsrådet Gilljam: Med anledning af ett yttrande af den siste talaren vill jag nämna, att då jag, trots akademiska konsistoriets framställning, icke ansåg mig böra hemställa hos Kongl. Maj:t, att han skulle afgifva proposition till Riksdagen om beviljande af anslag till en personlig professur för docenten Berger, berodde detta alldeles icke på något slags underkännande af docenten Bergers vetenskapliga meriter, hvilka jag tvärtom anser vara till fullo och mer än till fullo adagalagda, ej heller berodde det på något underkännande af det matematiska ämnets stora betydelse för universitetsundervisningen och icke heller på ett underkännande af de ogynsamma förhållanden, som för närvarande drabba detta ämne i Upsala, derigenom att en af dess egentliga målsmän är af sjukdom nästan ständigt förhindrad att utöfva sitt embete, utan blott och bart på nödvändigheten att iakttaga den största försigtighet vid framställning till Riksdagen om ökade anslag. Och då jag måste anställa en jämförelse mellan docenten Piehl och docenten Berger, ansåg jag, att på docenten Piehls sida tillkommo åtskilliga omständigheter, som fälde utslag till förmån för honom, nemligen att han dref ett vetenskapligt studium, med hvars tillhjälp han aldrig kunde hoppas få någon ordinarie anställning, än mindre kunde han omsätta sina insigter i något slags materielt förvärf. Jag har blott velat anföra detta.

Herr Billing: Bland dem, som haft tillfälle att genom egen erfarenhet sätta sig något närmare in i det akademiska arbetet, lär väl knappast finnas någon, som icke med synnerlig förkärlek fäst sig vid de s. k. personliga professurerna och icke har öppet öga för det värde sådana tjänster hafva för den fosterländska odlingen. Om då ett förslag till en personlig professur föreligger, men detta på grund af för handen varande förhållanden icke kan bifallas, så är åtminstone jag mycket mån derom, att, då ett afslag lemnas på eu framställning af nämnda art, man icke på samma gång lägger särskilda, onödiga och oberättigade hinder i vägen för framgången af ett liknande förslag en annan gång. Ett sådant hinder anser jag att man försökt lägga genom den motivering, som gifvits för afslag å motionen, och mitt yrkande afser därför också denna motivering, hvilken jag mycket gerna skulle vilja hafva utstruken. Om det är fråga om att motivera bifall till en personlig professur för en akademisk lärare, kan det i motiveringen hafva en betydelse och kanske icke så liten, att denne lärare är anställd i ett ämne, för hvilket ingen ordinarie plats finnes i landet; och jag undrar därför icke öfver att detta motiv anförts under diskussionen rörande den personliga professionen för docenten

Piehl. Men är det fråga om att afstyrka bifall till en personlig professur, så anser jag, att man icke helt enkelt kan vända om motivet och anföra såsom skäl för afslag, att ordinarie plats finnes i det af den person, för hvilken professionen afsetts, representerade ämnet. Om docenten Berger har obestriddligen mycket stora förtjenster om den matematiska vetenskapen, om det erkännes, att dessa äro så stora att han bör få ett personligt erkännande derför, och icke blott det, utan att också åt hans forskning bör beredas de yttre villkoren för dess framgång, då lär det väl vara ett mer än klenkt skäl att säga: här finnas andra lärareplatser i matematik i Sverige. Jag frågar: hvad har docenten Berger för uppmuntran eller stöd för sitt arbete derutaf, att det finnes en eller två matematiska professurer i Stockholm, af hvilka han ingen inkomst eller glädje har. Det synes mig derför, som om denna motivering icke vore värd att hålla på; och jag nästan hoppas, att ingen af statsutskottets ledamöter heller skall hålla på den, utan att den derför må komma att strykas ut.

Jag dristar mig icke att instämma i herr Alins yrkande, då jag icke tror på framgång för denna motion, framför allt icke i gemensam votering. Men jag hoppas på framgång för det yrkande jag gjort, att med uteslutande af motiveringen Första Kammarén måtte bifalla statsutskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Jag vågar för min del uttala den öfvertygelsen, att ingen utsigt finnes att genomdrifva den af herr Alin framställda motionen om en personlig professur för docenten Berger; och jag beklagar detta förhållande, ty utom den utredning motionären lemnat har jag i enskilda bref från åtskilliga lärare vid Upsala universitet erhållit de mest eklatanta bevis på den eminenta förmåga docenten Berger besitter. Men då Kongl. Maj:t föreslagit inrättande af en extra ordinarie personlig professur, är det min fulla öfvertygelse, att icke på enskild motionärs förslag ännu en kan komma att af Riksdagen i år bifallas. Det är derför jag biträdt utskottets förslag i klämman. Deremot har jag, i enlighet med samma åsigt som företrädtes af den siste talaren, icke kunnat vara med om den motivering, som statsutskottet begagnat och som innehålles uti de tre sista raderna, der det nemligen står: »vid sådant förhållande och då i vårt land icke få platser redan äro inrättade för idkare af den matematiska vetenskapen, deribland vid Upsala universitet en ordinarie och en extra ordinarie professur i ämnet, finner utskottet» etc. Det är dessa ord jag icke anser hållbara, ty det kan icke vara rätt, att, om Kongl. Maj:t på akademiska konsistoriets förslag ännu en gång kommer att få saken under ompröfning och finner att ingen plats kan beredas en framstående vetenskapsman, all förhoppning skall vara afklippt för denne man att erhålla den lön han så väl förtjenar.

Med anledning af hvad jag haft äran anföra skall jag bedja att

Ifrågasatt inrättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger.
(Forts.)

Ifrågasatt in- fä yrka bifall till utskottets förslag med utslutning af sista delen af rättande af en motiveringen.

personlig e. o. Endast ännu ett ord beträffande en uppgift af friherre von Kræmer. professur för Han sade nemligen, att docenten Berger skulle vara 39 år, detta måtte docenten A. bero på ett misstag, ty han är 49 år.

Berger.
(Forts.)

Herr Forssell: Herr talman, mine herrar! Jag tänker icke framställa yrkande på grund af något eget omdöme om docenten Bergers förtjenster, ty jag har, såsom förmodligen de fleste i denna kammare, icke tillräcklig kännedom om dessa meriter, eller ens tillräcklig insigt i matematiken för att kunna bilda mig något säkert omdöme derom. Jag kan ej heller ingå i någon pröfning af värdet af de intyg, som här blifvit framhållna af motionären. Men jag yrkar afslag på motionen och bifall till utskottets framställning af ett annat skäl än det af utskottet anförda, utslutande derför att förslaget är väckt af en enskild motionär. Och då jag yrkar detta, är det tillika med uttalande af den förhoppningen, att den tid aldrig måtte komma, då Riksdagen tager sig före att på förslag af enskild motionär gifva anslag till personliga embetsbefattningar, hvilket förfarande efter min uppfattning innebär ett alltför uppenbart ingrepp i Kongl. Maj:ts allra dyrbaraste prerogativ. Jag vill icke säga, att detta förslag står i hvad man kallar direkt och bokstaflig strid mot grundlagen, men om något förslag kan stå i strid med svenska grundlagens anda och mening, så är det detta, det vågar jag påstå, till och med emot en akademisk auktoritet, såsom den ärade motionären.

Motionären förklarar, att han icke vill stå statsutskottet efter i omtanke om Kongl. Maj:ts prerogativ. Med det han föreslagit, menar han, har intet ingrepp skett i detta prerogativ. Jag vill erinra honom, på hvilka grunder han och många med honom kämpat mot de försök, som gjorts att indirekt eller på omvägar ingripa i Kongl. Maj:ts prerogativ. Sådana ingrepp äro mångfaldiga och af mångahanda slag. Intet är absolut här i världen, så äfven med de kungliga prerogativen; de kunna på mångahanda sätt begränsas och inskränkas derhän, att de slutligen blifva af intet värde. Derhän sträfva alla de, som vilja regera med budgeten, som önska att i Riksdagens hand lägga regeringsmagten genom att för anslagen uppställa sådana vilkor och bestämmelser, att den kungliga styrelsens sjelfständighet och frihet i verkligheten tillintetgöres. Så kan ock det kungliga prerogativet i afseende å lagstiftningen inskränkas genom Riksdagens förfoganden. I begge hänseendena äro dylika öfvergrepp skadliga, och det är visserligen berömvärdt, att den ärade motionären och många med honom ständigt sökt försvara Kongl. Maj:ts rättigheter så långt som möjligt. Men det finnes ett område, der det kungliga prerogativet är ännu ömtåligare, och det är embetsutnämningarnas område. Man förstod icke vigten af detta Kongl. Maj:ts prerogativ under vår frihetstid; Riksdagen tog sig då friheten att dels genom direkta utnämningar, dels

genom bindande förslag inkräkta på Konungens frihet; och det är därför att våra fäder hafva erfarit de sorgliga följderna af en sådan magtförskjutning, som vi i det moderna Sverige blifvit så rädda för dylika öfvergrepp och söka att, så fort dylika försök yppas, genast visa dem tillbaka.

Nu yttrar motionären, att han naturligtvis icke föreslagit, att Riksdagen skulle utnämna eller gifva fullmakt på embetet. Nej, tacka för det! Det är väl, att icke det också är föreslaget! Men jag hemställer till honom och alla närvarande, huru vida ej, om Riksdagen ansloge 4,000 kronor till en personlig tjänst för docenten Berger, ett dylikt anslag rätteligen borde betecknas såsom en rekommendation eller ett förslag, och hvilken betydelse ett dylikt förslag skulle få i Konungens råd och inför Konungen; om man icke kunde säga, att det som derefter återstode af det kungliga prerogativet, magten att efter omsorgsfull pröfning utnämna den skickligaste, blifvit reduceradt i det närmaste till noll.

Nu framhåller visserligen den ärade motionären såsom ett afgörande moment i frågan, hurusom docenten Berger har så stort behof af att få denna tjänst, och att akademien och vetenskapen hafva så stort behof af hans befordran. Detta argument utgör för mig endast ett vittnesbörd om de akademiska ansprakens sjelftillräcklighet. Jag vill hemta exempel från en annan embetsmannakrets och till motionären och kammaren framställa följande fråga: om det varit kammarkollegium, som hade gått till Kongl. Maj:t med anhållan om tillsättande af en ny arkivarie- eller aktuarietjänst och af Kongl. Maj:t fått afslag, hvad skulle kammaren då hafva sagt, om presidenten i kammarkollegium motionerat i Riksdagen om ett anslag af 4,500 konor till en ny tjänst i kollegiet, men icke till tjänst i viss grad, utan till en personlig tjänst för notarien N. N., för en uppgifven person, och om han motiverat sin framställning med ett skäl, som, hvad flere af kammarkollegii tjänstemän beträffar, vore lika giltigt som för de akademiska tjänstemännen, eller att mannen i fråga utmärkt sig för framstående skicklighet i en specialitet, för hvilken han svärligen kunde få någon annan användning i Sveriges rike? Hvad skulle kammaren hafva sagt om en sådan motion? Jo, motionären skulle naturligtvis hafva blifvit utskrattad, derför att han företagit sig något så oförnuftigt som att på denna omväg söka skaffa en tjänst åt enskild man mot Kongl. Maj:ts beslut, utan Kongl. Maj:ts direkta medverkan och genom Riksdagens ingripande i förslagsrätten. Då jag säger detta, önskar jag visst icke, att man skall skratta åt en så aktningstvård man som representanten för Upsala universitet, men jag har velat påpeka, hvart detta system skulle leda, och jag vill tillägga ännu några ord för att visa, huru viktigt det är att här följa grundsatsen: principiis obsta. Den ärade motionären vet icke, hvilket parti som innehar eller kämpar för magten i svenska Riksdagen om 10 eller 20 år härefter. Det kan hända, att motionärer då uppstå, som tycka att det för

Ifrågasatt inrättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger.

(Forts.)

Ifrågasatt in- s. k. vetenskapsmän af en för motionären misshaglig ekonomisk skola
 rättande af en eller af åsikter, som föga öfverensstämna med svenska statskyrkans,
 personlig e. o. är allt för trångt i Sveriges rike, enär de icke kunna komma fram
 professur för och få sitt anständiga lefvebröd på vare sig den kyrkliga eller den
 docenten A. akademiska banan. Ett parti, som kanske står i strid med regeringen,
 Berger. kanske stöder densamma, tycker då att åt sådana män bör man skapa
 (Forts.) personliga tjänster till uppmuntran, till belöning, till understöd. Om
 den tidens Riksdag under dylik påtryckning kommer att på enskilde
 motionärens förslag anslå penningar till dylika tjänster och presenterar
 kandidaterna till utnämning för Kongl. Maj:t, tänker jag, att det in-
 greppet i det kungliga prerogativet skulle vara af den art, som den
 ärade motionären icke skulle tycka om. Men då skulle man med full
 rätt kunna åberopa hvad som skedde år 1893 på hans egen fram-
 ställning, om icke kammaren nu skyndade sig att stämman i bäcken.
 Derfor vågar jag yrka afslag på den gjorda framställningen, såsom
 jag sade, uteslutande af det skäl, att det är fråga om en motion, väckt
 af en enskild motionär om beviljande af medel till en personlig tjänst.

Herr Nystöm: Jag inskränker mig till att instämma uti herr Alins framställning och tillägger, att herr Forsells konstitutionella betänkligheter har jag icke förstått.

Herr Billing: Då jag förra gången jag hade ordet yrkade, att motiveringen skulle uteslutas, var min mening naturligtvis endast, att de tre sista raderna skulle uteslutas; alltså var mitt yrkande af samma innehåll som herr Boströms.

Gent emot herr Forsells yttrande ber jag få säga, att då han i föreliggande motion ser en så ofantligt stor fara, förvånar det mig, att han icke »stämde i bäcken» redan för åtskilliga år sedan. Det är nemligen icke mer än två år sedan, då här förelåg ett förslag om en personlig professur i slaviska språk; då hörde jag icke samma protester som i dag. Nu har bäcken runnit ett stycke. Efter herr Forsells sätt att »stämman» borde han då hafva upplyst Riksdagen, att här vore fråga om ett attentat på Kongl. Maj:ts prerogativ.

Herr Alin: Med anledning af hvad representanten på gefleborgsbanken yttade skall jag inskränka mig till hvad som rör sjelfva saken med förbigående af allt som kunde anses innefatta ett bemötande af det sätt, hvarpå han ansåg sig kunna i denna fråga uppträda.

Det är icke första gången som jag varit i tillfälle förvåna mig öfver de teorier han hyllar i fråga om grundlagstolkning. Men jag får säga, att min förvåning sällan nått en så hög grad som nu. Jag vill fråga: hade min motion, min oskyldiga motion på ett sådant sätt, som han anser, eluderat grundlagen, är det då icke underligt att någon proposition på remiss framställdes? Jag vill tillika fråga honom, hvar han finner skäl för påståendet, att nu ifrågavarande område mindre

skulle falla under motionsrätt än andra områden, som äro föremål för Kongl. Maj:ts propositionsrätt? Det är en fullständig missuppfattning, hvartill den ärade talaren gör sig skyldig, då han förmenar, att Riksdagen genom bifall till en motion af ifrågavarande beskaffenhet besluter inrättande af en tjänst eller beslutar att ett anslag skall utbetalas till en viss person; och det är endast med utgående från denna fullkomligt falska förutsättning, som den ärade talaren kommer till den konklusion, hvartill han kommer. Här är föreslaget, att Riksdagen skall bevilja ett anslag af det och det beloppet för en personlig professur åt en viss namngifven person. Hvad innebär detta? Det innebär, att Riksdagen ställer detta anslag till Kongl. Maj:ts förfogande, för den händelse Kongl. Maj:t finner sig böra tillmötesgå Riksdagens önsknings i fråga om nämnda professur; detta är hvad det betyder, detta och ingenting annat! Och under sådana förhållanden kan jag icke finna, att den ärade talaren har någon grund för det påstående han framställt.

Ifrågasatt inrättande af en personlig e. o. professur för docenten A. Berger.
(Forts.)

Friherre von Kræmer: Här har af de fleste talare yrkats bifall till den så kallade klämman i utskottets betänkande, och jag är fullkomligt nöjd, blott denna bifalles. Om sedermera, i likhet med herr Billings första förslag, hela motiveringen, eller, i likhet med herr Boströms och herr Billings sista förslag, endast de tre sista raderna utslutas, skall vara mig aldeles likgiltigt; ty om en enskild motion afslås i Riksdagen, blir den icke föremål för någon skrifvelse, och hela motiveringen följer i alla fall motionen i grafven. Man må således stryka mer eller mindre af motiveringen, jag skall vara fullt belåten blott kammaren benäget vill bifalla utskottets framställning i klämman.

Herr Billing: Jag skall endast anhålla att få erkänna ett misstag jag nyss begick i fråga om min uppgift rörande professionen i slaviska språk, som för ett par år sedan var före i Riksdagen, och jag beder särskildt den talare, mot hvilken jag rigtade mitt yttrande, om ursäkt därför. Jag sade, att ifrågavarande professur var personlig; den var icke personlig, den var en profession i slaviska språk. Någon ursäkt för mitt misstag kan ligga deruti, att hela motiveringen talade om en enskild man, docenten Lundell, för hvilken man önskade, att en sådan professur skulle inrättas, men formelt sedt var icke förslag om en personlig professur.

Herr Forssell: Blott några ord till den ärade motionärens upplysning beträffande mitt förra anförande.

Kammaren kan intyga att jag aldeles icke sagt, att denna motion strider mot grundlagens *bokstaf*. Jag har endast framhållit, att den efter min åsigt strider mot svenska grundlagens *anda*; detta är naturligtvis förklaringen, hvarför herr talmannen, som endast har att hålla sig till grundlagens bokstaf, icke kunnat göra någon anmärkning

*Ifrågasatt in-
rättande af en
personlig e. o.
professur för
docenten A.*

Berger.

(Forts.)

mot motionens remitterande. Sedan söker motionären försvara sig mot mina anmärkningar genom att så starkt och bestämdt påpeka, att här icke vore fråga om att Riksdagen skulle *utnämna* en professor utan endast anslå penningar till en tjänst åt en viss bestämd person, och att här således icke finnes några betänkligheter ur grundlagssynpunkt. Jag har icke heller sagt, att Riksdagen skulle genom ett dylikt anslags beviljande inkräkta på Konungens grundlagsenliga utnämningssätt på det sätt, att Riksdagen skulle utnämna i Konungens ställe. Jag har endast sagt, att anslagets beviljande skulle på Kongl. Maj:t och hans prerogativ utöfva en verkan, som vore beklaglig. Men efter den ärade talaren icke tyckes finna någon oegentlighet vid en sådan Riksdagens behandling af frågan om en personlig tjänstebefattning, vill jag än en gång fästa hans uppmärksamhet derpå, att för hvarje dylikt anslags beviljande åt en viss person fordras en pröfning af personens meriter; och jag vågar påstå, att hvad än Riksdagens kamrar kunna anses förmå, till att pröfva en persons vetenskapliga eller administrativa meriter äro de icke egnade. Det är just därför, att Riksdagen genom behandling af sådana ärenden drages in i en pröfning, för hvilken den icke är lämpligt forum, som vi skola bedja Gud bevara oss för att sådana uppgifter föreläggas Riksdagen. Om dylika motioner blefve sed och vana, skulle, i stället för den lugna och opartiska pröfningen, förr eller senare införas personliga och politiska konsiderationer vid embetenas tillsättande. Och man må tänka hur godt och högt som helst om svenska Riksdagens kamrar, säkert är dock, att de liksom andra politiska korporationer äro utsatta för partiströmningar och partibeslut. Det är därför vi äfven för Riksdagens egen skull böra hålla oss fria från att utvidga vår befattning med embetsutnämningar.

Herr vice talmannen: Jag hade icke ämnat begära ordet, emedan det här blott gäller motiveringen till ett utskotts afstyrkande af en enskild motion, emot hvilken motivering jag reserverat mig. Men eftersom debatten nu utsträckts, anser jag mig vara skyldig att nämna, hvilken del af motiveringen jag ej kunnat biträda. Det är den sista delen, der utskottet säger: »då i vårt land icke få platser redan äro inrättade för idkare af den matematiska vetenskapen, deribland vid Upsala universitet en ordinarie och en extra ordinarie professur i ämnet». Denna del af motiveringen har jag ej kunnat biträda, emedan min åsigt är, att om en eminent förmåga framträder, bör han bibehållas vid universitetet och der lemnas tillräcklig försörjning för att kunna egna sig åt sitt arbete; ty derigenom, tror jag, främjas vetenskapen och tillgodoses universitetets bästa intressen. — Deremot är jag enig med utskottet derutinnan, att man synes mig icke böra på grund af enskild motion bifalla anslag till en extra professur, som är personlig. Utom det att man derigenom tyckes mig, såsom en föregående talare anført, träda temligen nära hvad som bör vara konunga-

magtens område, tror jag, att man lemnar fältet öppet för införandet af politiska belöningar. Denna gången har visserligen frågan kommit fullt utredd från universitetet till Riksdagen. Men en annan gång kommer den kanske på den enskilda motionens väg såsom blott och bart en politisk belöning och afgöres genom gemensam votering. Och jag vill ej vara med om att locka Riksdagen in på den vägen. Jag anhåller därför om bifall till utskottets kläm med borttagande af ofvan anförda del af dess motivering.

*Ifrågasatt in-
rättande af en
personlig e. o.
professur för
docenten A.*

*Berger.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herr *Wærn*.

Herr Alin: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid. Talaren på gefleborgsbänken slutade med att be Gud bevara sig och oss från motioner af nu ifrågavarande beskaffenhet, och det på den grund att de kunde inleda Riksdagen på pröfning af personliga förhållanden, hvilket han fann oegentligt och olämpligt. Ja, det är en sak, huruvida utskottet finner lämpligt att tillstyrka och Riksdagen finner lämpligt att bifalla en dylik motion; en annan sak är frågan om den grundlagsenliga rätten att väcka dylika motioner, och Riksdagens grundlagsenliga befogenhet att besluta bifall till dylika. Den ärade talaren skilde för öfrigt — i förbigående sagdt — icke noga på hvad det är att inrätta en tjänst, som skall bestå för framtiden, och hvad det är att bevilja ett anslag åt en person, som skall erhålla det för att med professors namn och verksamhet innehafva det under sin lifstid; och det är detta som är föreslaget. Den pröfning, som kommer i fråga, om anslaget skall användas eller ej och personen erhålla den ifrågavarande titeln och verksamhetssferen eller ej, tillhör Kongl. Maj:t. Hvad Riksdagen, i händelse motionen bifalles, har gjort, är endast att hafva beviljat medel, för den händelse Kongl. Maj:t finner skäligt att använda dem för ändamålet. Detta och icke något annat är frågans statsrättsliga kärna. Jag vill anföra ett exempel. Huru många gånger har det ej händt, att Riksdagen, på grund af enskild motion, beviljat pension åt en namngifven person. Det är ej Kongl. Maj:ts skyldighet att utbetala den till personen i fråga, utan Riksdagen har blott beviljat medlen, för den händelse Kongl. Maj:t finner skäligt att använda dem för det föreslagna ändamålet. — Och af samma statsrättsliga betydelse är ett beslut, som skulle innehålla bifall till min motion.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o af herr *Boström, Filip*, med flere, att utskottets hemställan skulle bifallas med utslutande af följande i motiveringen förekommande ord: »och då i vårt land icke få platser redan äro inrättade för idkare af den matematiska vetenskapen, deribland vid Upsala universitet en ordinarie och en extra ordinarie pro-

fessur i ämnet»; samt 3:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af det utaf herr *Boström* med flere framställda yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Ifrågasatt pension för t. f. rektor L. J. Dalgrens enka.

19 punkten.

Herr *Säve*: Jag vet mycket väl, att en motion sådan som den nu föreliggande har ringa utsigter att vinna Riksdagens bifall; men då jag emellertid tar mig friheten att förorda motionen, ber jag att få särskildt nämna, att jag gör det på grund deraf, att min verksamhet är förlagd inom samma stift som det den afiidne tillhörde, för hvars enka och barn pension nu ifrågasatts, och att jag därför har synnerligen noga kännedom om de förhållanden, i hvilka rektor *Dalgrens* olyckliga familj befinner sig. Här, mine herrar, om någonsin, förefinnes ett verkligt behof. I boet fans icke annat än skuld, och några medel för enkan att uppehålla sig och sina olyckliga barn, af hvilka ett är dömdt att för lifstiden vara krympling, förefinnas ej. Nu veta vi, att detta i och för sig sjelf icke är något skäl för bifall till motionen, ty af olyckliga och fattiga enkor finnas beklagligt nog alltför många i vårt land, och Riksdagen kan ej bevilja pension åt dem alla. Men här fins ett annat skäl, som är vida mer betydelsefullt, såsom grundadt på billighet och rättvisa. I årtionden redan har frågan om de allmänna läroverkens organisation stått på dagordningen. Redan för mer än 10 år sedan, år 1882, utfärdades ett kongl. cirkulär, som, under förutsättning att läroverksfrågan då skulle snart lösas, innehöll, att flera af de ordinarie lärareplatserna i riket skulle i händelse af ledighet tillsättas ej på ordinarie utan på extra ordinarie stat. Till denna grupp hörde äfven rektorsbefattningen vid treklassiga läroverket i *Amål*. Ledighet inträffade der år 1884, och den afiidne, som då var extra lärare, tillförordnades att vara rektor vid läroverket. Sedan dess ha många år gått förbi, och läroverksfrågan är ännu olöst. Rektorsbefattningen uppehålles ännu i dag på förordnande. Den afiidne, som dog år 1891, hann aldrig bli ordinarie rektor af det skäl, att rektorsbefattningen aldrig ställes på ordinarie stat. Till följd deraf blef han ej heller i tillfälle att ingå såsom medlem i lärarnes allmänna enke- och pupillkassa, hvartill han eljest varit ej blott berättigad utan äfven förpligtad. Hade emellertid läroverksfrågan varit löst, hade han antagligen varit medlem i nämnda kassa, och hans enka och barn skulle då i denna stund åtnjutit en pension af nära 900 kr. Således en pension, som med flere 100 kr. skulle öfverstigit den blygsamma, som motionären nu föreslagit. *Karlstads* stifts domkapitel ansåg förhållandena här vara så ömmande, att det fann sig böra göra en underdånig hemställan hos Kongl. Maj:t om proposition i ämnet till Riksdagen. Kongl. Maj:t fann sig ej föranlåten att tillmötesgå

denna hemställan, men fann emellertid förhållandena så bevekande, att Kongl. Maj:t beviljade enkan för en gång, såsom utskottet också anför, ett särskildt, mindre anslag.

Ifrågasatt pension för t. f. rektor L. J. Dalgrens enka.

(Forts.)

Det skulle här kunna anmärkas, att, om Riksdagen beviljade en sådan pension som den nu begärda, Riksdagen bunde sig genom ett farligt prejudikat för framtiden. Men i detta fall är faran enligt min åsigt mycket ringa. Frågan om de treklassiga läroverkens organisation synes komma att lösas för sig, oberoende af lösningen utaf den stora läroverksfrågan i dess helhet. Sålunda föreligger nu inför Riksdagen en kongl. proposition i ämnet, afseende ett orduande af de treklassiga läroverken. Det är att antaga, att denna fråga snart blir löst och, om så sker, skola fall såsom detta ej vidare förekomma.

Jag vill ej längre upptaga kammarens tid, utan inskränker jag mig till att värdsammast förorda bifall till motionen.

Friherre von Kræmer: Hvad den siste talaren anført är visserligen beaktansvärda förhållanden, nemligen att, derfor att läroverksfrågan ej är löst och den tjenst Dalgren innehade sålunda ej berättigat honom till inträde i elementarlärarnes enke- och pupillkassa, hans enka och barn gått miste om pension. Detta är nog bedröfligt och, som sagdt, beaktansvärdt, men jag måste deremot anmärka, att detta visste Dalgren när han antog förordnandet. Han visste, att om hans tjenst ej blefve ordinarie under den tid han innehade den, skulle han ej få för sin enka inträde i nämnda kassa. Jag tviflar ej på att, om läroverksfrågan blir löst och om då en förnyad framställning göres hos Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t då finner anledning att inkomma med en framställning i ämnet, så att denne persons enka blefve likställd med enkor efter rektorer, som derefter få tjensten, möjlighet skulle finnas att få framställningen bifallen. Men att nu på grund af enskild motion bevilja en sådan pension, finner jag vara högst betänkligt och strida helt och hållet mot traditionen, så långt jag minnes tillbaka, inom första utgiftsafdelningen vid nionde hufvudtitelns behandling. Man måste om ock med ledsnad uppställa den inskränkningen, att icke bevilja sådana pensioner, som ej blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna. Här föreligger dessutom den upplysningen, att Kongl. Maj:t förehaft saken till granskning och dock ej funnit skäl att framställa proposition. Jag anhåller derfor om bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

20 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

21 punkten.

Mom a).

Utskottets förslag antogs.

Om ändrad
pensionsålder
för kompani-
officerare m. fl.

Mom. b).

Herr statsrådet friherre Rappe: Herr talman, mine herrar! Då detta ärende sannolikt ganska snart förekommer äfven i medkammaren, har jag ansett det nödvändigt att redan nu begära ordet, ehuru det kunde synas vara öfverflödigt, då samtliga denna kammares ledamöter inom statsutskottet reserverat sig emot dess förslag. Men då jag sett några pressorgan af en viss betydighet uttala sig för statsutskottets förslag, kan det vara möjligt, att det äfven inom denna kammare fins icke så få, hvilka tro, ett en sådan framflyttning af pensionsåldern för arméns kompaniofficersgrad ej skulle betyda så särdeles mycket, utan blott åstadkomma eu afsevärd vinst för statsverket. Enligt min åsigt är förhållandet sådant, att, om detta förslag vunne Riksdagens bifall, skulle ett allvarsamt attentat begås mot den härordning, som af kammaren antogs vid den urtima riksdagen, och det är därför jag anser det vara af särskild vigt att lemna en utredning af förhållandet.

Innan jag inlåter mig på en redogörelse för denna fråga, vill jag först tillåta mig ett ord i förbigående. Utskottets kläm innehåller, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att officerare af kompaniofficersgrad och vederlikar o. s. v. skulle ega rätt att med pension afgå vid 53 års ålder och skyldighet dertill vid 55 år. Detta är alldeles afskrifvet efter motionären herr Lasse Jönssons förslag; men det är väl ändå ej meningen, ty redan nu är förhållandet det, att af dessa »vederlikar» en del är pensionsmessig först vid 60 års ålder och en del vid 55 år. Och jag föreställer mig, att det varit hvarken statsutskottets eller motionärens mening att flytta tillbaka pensionsåldern för »vederlikarne» för att vinna det målet, att arméns civilstat blefve mer i stånd att utföra sina åligganden i fält och föryngrades, medan man samtidigt försämrade kompaniofficersgraden. — Men jag öfvergår till sjelfva saken.

Af en armés befäl fins det — jag tror mig icke bli deri jäfvad af någon militär — ingen grad, som är vigtigare än kaptensgraden. Det är nemligen denna grad, som bestämmer, huru en armé ser ut i fält. Låt vara, att öfningen för manskapet spelar en stor rol, men af allt befäl fins ingen grad, som har en vigtigare rol än just kaptens-

graden. Det beror derpå, att kaptenerna, kompaniecheferna, föra den största styrka, der ett omedelbart befäl kommer i fråga. Jag talar nu först och främst om infanteriet, hufvudvapnet. Kaptenerna vid infanteriet äro det öfvervägande största antalet. Skulle en armé sakna dugliga kaptener, kan den icke föras i fält. Skulle äfven de öfriga, högre officerarne icke vara så tillfredställande, så visar dock en ganska färsk erfarenhet — den från bulgarernes frihetskamp mot serberna — att man kunnat använda kaptenerna till högre grader; och derigenom vans i det kriget en lycklig framgång. Kaptensgraden får icke försämrans. Tvärt om, allt borde göras för att förbättra densamma. Dessutom fins det ingen grad, inom hvilken det ställes så stora fordringar på fullkomlig färdighet både i fysiskt och moraliskt hänseende som just på kompaniechefsgraden. Skulle man därför flytta fram den ålder, vid hvilken dessa officerare skulle kunna få sin pension, försämrades derigenom på ett ganska betänkligt sätt hela arméns duglighet. Jag anser nemligen — och tror mig icke heller derutinnan bli jäfvad af någon militär — att när man hunnit öfver 50-talet, är det väl det största antalet, som då ej längre besitter den vigör, som kaptensbefäl i fält ovilkorligen fordrar. Jag har visserligen icke något statistiskt material, som skulle kunna ådagalägga, att efter 50 år kaptener icke kunna sköta sin tjänst i fält på fullt tillfredsställande sätt, men jag tror, att herrarne mycket lätt skola kunna få klarhet i saken genom en kort framställning af hvad man verkligen fordrar af denna grad i fält, och derigenom komma till full insigt om, att det ej duger att sätta pensionsåldern så sent, som här ifrågasatts.

Det heter i föreskrifterna rörande läkarebesigtningen af värnpligtige, att de skola besitta den kroppens styrka, som erfordras för att uthärda ett fälttågs besvärligheter. Detta gäller unge män i blomman af sin ålder, men om denna fordran är oeftergiflig för soldaten i ledet, är den det i högre grad för den, som skall sköta ett kompani. Jag tänker nu först och främst på marscherna, som äro dagligt bröd i fält. Ett krig består ju till hufvudsaklig del af marscher. Att förhålla sig öfverksam — ve den armé, som gör det! Kommen i håg Napoleons uttryck: »à la guerre ce sont ceux qui manoeuvrent qui gagnent la victoire» — de arméer, som förstå att röra sig, äro de, som vinna framgång. Dagsmarschernas längd erkännes nu allmänt ej böra understiga 20 kilometer eller 2 svenska mil. Detta gäller dock armén i sin helhet, men huru mycket fordras då icke för dessa små enheter som benämnas kompanier att röra sig, innan de komma till utgångs- och slutpunkten för kolonnens marsch. Jag säger ej för mycket, om jag uppgifver, att dagsmarscherna för kompanierna många gånger stiga till 3, ja 4 mil. Jag vänder mig nu särskildt till dem af kammarens ledamöter, som hunnit till 50-talet, och ber dem följa mig för att sedan fråga sig sjelfva, om de, som öfverstigit denna ålder, kunna utföra hvad som verkligen är nödvändigt att göra för en kompaniechef. Man gör dessa marscher, och det fordras mycket vigör

Om ändrad pensionsålder för kompaniofficerare m. fl.

(Forts.)

Om ändrad
pensionsålder
för kompani-
officerare m. fl.
(Forta.)

för att utföra desamma, men man säger ju, att en militär är öfvad dertill. Nå, jag antager att det är möjligt, att dessa förflyttningar kunna göras äfven af de äldre kaptenerna. Men, mine herrar, detta är knappt början af det arbete som förestår dem, och man kan säga, att först sedan marschen är utförd, begynner den egentliga verksamheten för kompanichefen. Och kompanichefen har ej blott att följa med sitt folk, utan, om han skall sköta sin trupp, måste han också tillse, huru man förhåller sig ej blott i tēten utan äfven i kön af kolonnen, hvadan rätt ansträngande förflyttningar å hans sida måste under marschen göras. Det är just i den noggranna uppsigten öfver folket kompanichefernas stora vigt och betydelse ligger, ty kaptensgraden är den grad, der man kan och måste känna hvarje karl i ledet hela kompaniet igenom. Så snart jag går till högre befäl, till majorsgraden t. ex., så är befälet ej i den omedelbara beröring med folket, som är absolut nödvändig vid kompaniet, för att kunna säga, att man har sin trupp i sin hand. Icke många anställningar vid en armé gifva ock så tillfälle att utmärka sig som att ha ett kompani i fält, och kompaniets goda hållning är äfven kompanichefens heder, glädje och ära. Men, som sagdt, det tager i anspråk stora kropps- och själsansträngningar att väl sköta ett kompanibefäl.

Vi ha således nu kommit öfver marschen. Kompanichefen har haft ögat på truppen under hela tiden den varat, han har gått i tēten, han har låtit kompaniet marschera sig förbi några gånger, han har så skyndat tillbaka till tēten igen, och han har sålunda måst tillryggelägga betydligt längre väg än soldaterna. Sedan kommer kanske strid, eller kanske utsättande af bevakning, eller kanske intagande af bivuak. Skulle en strid förestå, kunde man väl förr i världen äfven vid en högre ålder reda sig såsom kompanichef, då det icke sattes i fråga, att den truppstyrka man förde skulle röra sig annorlunda än i sluten ordning. Kompanierna voro då ej heller så stora; nu äro de fördubblade mot förut. Och hvarför? — Jo, sedan arméerna öfverallt ökats och förstorats, har man måst gå till väga på det sättet, att maximum af trupp sättes under *en* mans befäl, för att det ej skall gå åt ett för stort befälsantal. Våra nuvarande kompanier motsvara nära nog förra tidens bataljoner. Det synes i vår egen krigshistoria. De bataljoner, som uppträdde i 1808 års fälttåg, voro ofta ej större än nutidens kompanier. Man har sökt afhjelpa de fatiguer kompanichefen är utsatt för genom att göra honom beriden. Men i vårt land är terrängen sådan, att det knappt vore möjligt att till häst förflytta sig öfver allt, dit ett kompani måste gå, och dessutom skulle kostnaderna bli för stora. När sjelfva striden begynner, uppträder nu truppen i utbredd ordning både hvad den främre linien angår och de bakre linierna, för att icke förlusterna genom fiendens eld skola bli för stora. Då kan ju kompanichefen ej nöja sig med att blott gifva order om, huru truppen skall uppställas, utan, skall jag föra befälet, är det nödvändigt att sjelf ha öfversigt af terrängen och veta, huru jag står i förhållande

till de öfriga trupperna. Det är mitt ansvar, att truppen ledes på rätt sätt. Jag hemställer till er, mine herrar, om ni ej inse, hvilka stora fatiguer kompanicheferne på stridsfältet måste underkasta sig, så vida de samvetsgrant skola sköta sin tjänst.

Om ändrad pensionsålder för kompani-officerare m. fl.

(Forts.)

Men äfven om det icke gäller strid utan endast att med kompaniet gå på bevakning, fordrar kompanichefens ansvar, att han måste ha sett sig om i terrängen, innan han placerar ut sitt folk. När soldaten uttröttad af marschen kommer fram till bevakningsområdet, unnas honom så vidt möjligt strax någon hvila, men kompanichefen måste genast rycka ut på rekognoscering, för att hans trupp måtte varda klokt använd.

Äfven vid en så simpel förrättning som intagande af en bivuak får kompanichefen ej draga sig undan utan måste i första hand tänka på sin trupp.

Men när striden är utkämpad, bevakningen ordnad eller bivuaken intagen, då tycker man, att hvilans timme väl borde vara slagen för kaptenen likasom för hans soldater. Långt derifrån! Han har icke blott till uppgift att föra och följa sitt folk, utan han skall äfven ausvara för detta folks ekonomiska förhållanden, dess förseende med ammunition m. m., nödiga orders och rapporters affattande o. s. v., så att det har allt, som fordras för att fortsätta sin verksamhet utan afbrott eller hinder. Således gäller det för kompanichefen ännu ett godt stycke arbete in i sena natten, och detta under yttre förhållanden allt annat än gynsamma för expeditionsgörsmål. Men, invänder man, han har sina subalterner och underofficerare till hjälp. Det är sant, men en hvar af dessa har sin detalj, och när den är afhandlad, är han fri, under det att kompanichefens roll räcker hela tiden, och när alla lemnat honom, återstår ännu dagboken öfver timade händelser att författa. Jag hemställer, om man under sådana förhållanden kan tänka sig, att personer, som gå mellan 53—55 år i allmänhet, jag säger i de flesta fall, skola vara i stånd att utföra en sådan tjänstgöring. Till och med under fredstid äro de i allmänhet ej fullt i stånd att utföra hvad på dem ankommer; ty ganska ofta, så snart det sättes i fråga någon mera ansträngande tjänstgöring, såsom fältmarscher eller manövrer, få åtskilliga af de äldre stanua hemma.

För närvarande uppgår antalet kaptener vid infanteriet till 315, och af dessa äro ett sextiotial öfver 50 år och följaktligen icke vid sin fulla vigör för att utan svårighet utföra hvad dem åligger i fält.

Alltså, derest man skulle framskjuta pensionsåldern så långt som här ifrågasättes, skulle man kunna proportionera sig till, att i så fall åtminstone 100 skulle hafva öfverskridit den gräns, öfver hvilken man ej bör gå, om tjänsten skall skötas såsom sig bör, och alltså blefve $\frac{1}{3}$ del af alla kaptener vid infanteriet otjänstbar. Men saken ställer sig i själfva verket ändå sämre, om man närmare ser på följderna af en utsträckning af den tid, inom hvilken afsked skall tagas.

Det är ej blott kompanicheferna som blifva gamla, utan äfven

Om ändrad
pensionsålder
för kompani-
officerare m. fl.
(Forts.)

officerarne i de efterföljande graderna blifva äldre. För närvarande fordras det 18 à 20 år vid infanteriet, innan en officer hunnit kaptenegraden. Vanligen är den unge mannen 21 à 22 år då han blir officer, således öfver 40 år innan han blir kapten. Genom att nu framskjuta pensioneringsåldern på sätt föreslagits skulle förhållandet blifva det, att en officer först vid uppnådda 45 år skulle hinna kaptenegraden. Följden skulle alltså blifva, att *hälften* af antalet kapteners skulle hafva öfverskridit 50 år och alltså vara mindre tjänstbar, hvilket ju i sanning vore ett ytterst farligt förhållande.

Men saken har utom denna sida, eller den som har afseende på de ifrågavarande personernas fysiska tjänstbarhet, äfven en moralisk sida. Det är visst icke af en händelse som det är så stäldt, att inom en armé afskedstagandet för olika grader sker vid olika åldrar, så att en kapten afgår förr än en regementsofficer, denne åter tidigare än en öfverste o. s. v. Dels äro ansträngningarna, de rent fysiska ansträngningarna inom de högre militära graderna mindre — officerare af dessa grader äro beridna — men med det tidigare afskedstagandet vid de lägre graderna än vid de högre afses jemväl ett annat mål, nemligen att erhålla så få förbigångna som möjligt. I allmänhet taget är det nu så, att om en kapten ej blir major före uppnådda 50 år, så kommer han aldrig fram till denna grad. Men det är klart att en person, som blifvit förbigången, måste ovilkorligen ega en ovanlig karaktersstorhet och pligtkänsla, för att lika nitiskt och samvetsgrant sköta sin tjänst som medan han ännu hoppades vinna befordran. Har han förlorat hoppet att avancera, har han också i och med detsamma mistat en kraftig sporre att med intresse sköta sina åligganden, och skall han dädanefter ej slappas i tjänsten, måste han besitta en sällsynt grad af samvetsgrannhet och själskraft. Blir det nu så, att halfva antalet kapteners äro förbigångna, hur skall det gå med ledningen af vårt hufvudvapen? Jag finner, mina herrar, denna betänklighet vara af mycket stor vikt. I utskottets betänkande ser det dock nästan ut, som om man ansett det framställda förslaget vara utan nämnvärd olägenhet för armén. Man gör jemförelser med flottan och de civila embets- och tjänstemännen, och man tycker saken ej ega någon vidare militärisk portée. Men, mina herrar, betraktar man densamma, såsom sig bör, ur rent militärisk synpunkt, torde man ej kunna undgå att finna, att detta förslag, om det går igenom, skulle medföra de allvarligaste följder. Det är nemligen att märka, att pensioneringen inom armén ej har samma betydelse som pensioneringen inom hvilken annan corps som helst, utan denna pensionering har ett tvåfaldigt mål. Alltsedan vid 1858 års riksdag fyllnadspensioner började tilldelas vår armé, är meningen med pensioneringen visserligen i främsta rummet, att individer som äro uttjente skola få någonting för sin ålders dagar, men det andra syftet härmed är att man skall hafva en *reserv af befäl* i farans stund. Icke så att förstå, som skulle dessa personer, hvilka jag ansett mindre tjänstdugliga, kunna sättas in i tjänstgöring

vid fälttrupperna, men det finnes inom armén en mycket stor mängd platser, som kräfva kaptens befäl och der man, om ej afskedade kaptener äro att tillgå, måste taga sådana som äro i aktiv tjänst, hvaregenom alltså man nödgas minska den taktiska enheten inom armén. Så är t. ex. förhållandet vid etappväsendet, der särskildt vid etappstationerna fordras truppstyrkor af den betydenhet, att de i allmänhet böra ställas under kaptens befäl. Likaledes för trupper i andra linien, de som skola organiseras med beväringens andra uppbåd, behöfvas äldre officerare, utom de värnpligtige yngre. Om man nu framflyttar afskedstagandet till 55 år, så stryker man också med ett penndrag bort hela antalet af detta befäl, som då i stället måste rekryteras med vid trupperna tjänstgörande kaptener.

När vår nuvarande härordning antogs vid urtima riksdagen, gjordes inom denna kammare ganska allvarliga anmärkningar mot den ringa befälskadern, och farhågor uttalades, att den nya armén skulle komma att sakna det antal befäl, som efter dessa anmärkares mening vore nödvändigt för att kunna sätta armén på krigsfot. De, hvilka då yttrade sig för det kongl. förslaget sökte visa, huru enligt gällande mobilisering man skulle gå tillväga för att fylla detta behof, och dervid uppgäfvos såsom en synnerligen afsevärd tillgång just dessa afskedade kaptener. Stryker man nu bort dessa, så försämrar man härordningen i samma mån, och således synes mig, som om man genom en dylik åtgärd, jag vill ej säga bröte en öfverenskommelse, men åtminstone toge bort en af de förutsättningar, under hvilka det nya härordningsförslaget antogs. Det vill synas mig, att alla dessa skäl äro af den art, att, sedan jag pekat på dem, det borde vara otänkbart, att denna kammare skulle kunna godkänna utskottets förslag och vara med om att tillfoga den nya härordningen en så stor skada.

Jag har nu blott talat om kaptenerna vid infanteriet. Förhållandet är emellertid till stor del likartadt vid de beridna vapnen, ehuru ej i fullt så stor grad. Tänka vi emellertid närmare på hvilka olägenheter äfven vid dessa vapen i fält skulle uppstå genom antagande af det väckta förslaget, så skola vi komma till i det allra närmaste samma resultat.

Hvad slutligen underofficerarne beträffar, för hvilka äfvenledes pensioneringsåldern föreslagits att framflyttas, är det få bland härens underbefäl, för hvilka det är så nödvändigt att de väl utföra sina åligganden, som just fanjunkarne, och när vi tänka på huru illa aflönade våra underofficerare äro, så är ju tydligt, att genom pensioneringens framflyttande och deraf följande försväradt avancement man än mera komme att försämma deras vilkor.

Jag tror mig alltså, på grund af hvad jag nu yttrat, tydligen hafva visat, att jag för min del anser det framställda förslaget icke böra kunna af Riksdagen godkännas.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

Om ändrad pensionsålder för kompani-officerare m. fl.
(Forts.)

*Om ändrad
pensionsålder
för kompani-
officerare m. fl.*

(Forts.)

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Efter det föredrag, herr krigsministern nu hållit, och då denna punkt blifvit afstyrkt af samtliga utskottsledamöterna från denna kammare, skulle det kunna vara temligen öfverflödigt att jag här yttrar mig, men då jag hör till de af utskottet omnämnda militärcheferna, som afstyrkt Riksdagens skrifvelse förra gången, torde det tillåtas mig att få yttra några ord såsom tillägg till hvad herr statsrådet nu yttrat.

Jag har visserligen icke såsom han någon personlig krigserfarenhet att stödja mig på, men jag har dock en temligen vidsträckt krigshistorisk beläsenhet, på grund hvaraf jag ock kau till fullo bekräfta, att hvad krigsministern yttrat är fullt riktigt. Dem, hvilka skulle åstunda en någorlunda klar föreställning om ett krigs strapatser, vill jag hänvisa att läsa de detaljerade beskrifningar, som finnas angående såväl 1870 års krig vid Paris som det sista rysk-turkiska kriget på Balkanhalvön.

Derutaf, mine herrar, skolen I kunna finna, hvilka otroliga vedermodor ett krig kan medföra. På Balkanbergen led i synnerhet den ryska krigshären utomordentligen, och huru många tusen ryssar som der ströko med, det har man aldrig fått veta. Vårt klimat är dessutom strängare, än åtminstone klimatet vid Paris, och ett krig för oss under vinterns tid, hvilket ju alltid ligger inom möjlighetens gräns, skulle medföra mycket stora svårigheter och strapatser. Det sista finska kriget begynte i början af mars månad och fortgick hela påföljande vintern. Hvad behöfver icke en kompanichef för en vigör för att kunna emotstå de fatiguer, som herr statsrådet påpekat. Ofta får han ej mera än ett par, tre timmar att hvila ut efter en dag full af ansträngningar, ibland får han ej någon hvila alls. Och för att med verkligt lugn kunna njuta af de få timmars hvila, som kunna bestås, fordras det att ega ungdomens hela spänstighet. Vid passerad medelålder följes vanligtvis en så ansträngd dag af en sömnlös natt, med oro i nerver och hela fysiken, så att man uppstår om morgonen trötta, än då man lade sig ett par timmar förut. Det må ock ihågkommas, att i vårt glest bebodda land blir det regeln att nödgas bivakera, och verkliga kvarter bli undantag under pågående krigsoperationer. Mine herrar, det finnes väl ingen ibland eder, som passerat de 55 åren, som på allvar skulle vilja påstå, att han sjelf eller flertalet af hans bekanta har vid 55 års ålder haft den vigör som han hade vid några och 30 års ålder och som under ett krigs förhållanden är så väl behöflig!

Nu säger man: regementsofficerarne få tjena längre! Men dervid är att märka, som också af herr krigsministern nyss vidrörts, att dessa äro beridne och blifva derigenom mindre uttröttade af de långa dagsmarschern. Vidare befordrar man ej gerna till högre grad den kapten, som icke förutom andra nödvändiga förutsättningar också har en stark fysik.

Hvad underofficerarne vidkommer, om hvilka utskottet säger: »lik-

som bland underofficerarne torde icke heller förefinnas någon allmän önskan att få tidigare afgå ur tjensten», så beror detta naturligtvis derpå, att i våra fredliga tider gäller det ekonomiska mycket för individen, och för en underofficer är det en betydlig sak att afstå sin lön och taga pension. Derfor stannar han i de flesta fall gerna kvar, ehuru han verkligen i allmänhet är utsliten vid den nuvarande pensionsåldern. Man söker så mycket ske kan skona en gammal underofficer, som varit duglig, och låter honom sköta mindre ansträngande befattningar vid expeditioner och dylikt. Men skulle det blifva allvar utaf, så blir det en annan sak. Jag försäkrar eder, mine herrar, att flertalet underofficerare vid 53 års ålder äro fullkomligt oanvändbara i krigstid, och om de derefter stå kvar i tjensten, är det för lönen skull, men ej därför att de känna sig tillräckligen kraftfulla. Huru förhållandet kan vara i andra länder uti detta afseende, känner jag ej, men jag vet, att det har varit fråga om att t. ex. i Tyskland sätta ned tjensteåldern. Dessutom är vid dessa stora arméer regeln den, att en officer kan taga afsked tidigare och erhåller då en om ock lägre pension. Hos oss får han ej något, derest han ej tjenat sin tid fullt ut.

Om ändrad pensionsålder för kompani-officerare m. fl.
(Forts.)

Vidare gör man jmförelse med flottan. Jag har haft äran förvärfva någon kännedom om denna sak. Vid den utredning, som här om blifvit gjord, har man kommit till det resultat, att för sjöbefälet är den aktiva krigstjensten mindre ansträngande än för befälet till lands och skilnaden uti krigs- och fredstjensten om bord vida mindre än för landofficeren i fred och i fält. Den förre sliter visserligen ondt för storm och oväder i krig som i fred, men han har alltid tak öfver hufvudet, då han får hvila, och det är en sak af stor betydighet. Jag har läst en tysk militärskriftställare, furst Hohenlohe, chef för tyska gardescorpsens artilleri under 1870 års krig, som säger, att erfarenheten visar, att den allra sämsta inqvartering alltid är att fördraga framför den bästa bivuak. Sjomännen hafva alltid tillgång på tak öfver hufvudet samt föda och tillfälle att byta om kläder o. s. v. Under det tyska fälttåget mot Frankrike, dervid allt var bättre ordnad än under något annat föregående krig, hände det emellertid flera gånger, att truppen och befälet kommo i sakknad af födoämnen under ett par dagar. Tillräckliga quantiteter proviant voro visserligen afsända till hären, men jernvägarne voro ur stånd att skaffa fram allting på bestämd tid, och vid de förändringar i härens marscher, som ofta helt oförutsedt måste ske, uppstodo svårigheter och oordningar vid proviantens framförande och utdelning, oaktadt hela berg deraf lågo uppstaplade på vissa jernvägsstationer. Det kan därför äfven för den bästa intendentur blifva omöjligt att dagligen förse hvar man med lifsförnödenheter. Om bord på ett krigsfartyg har man intet sådant att befara. I skeppsrummet finnes proviant nog. Det är därför förklarligt, att en sjöofficer af kaptensgraden kan antagas tjenstbar längre än en kompanichef vid arméen.

Här säges vidare: »om i öfrigt åtgärder vidtoges i syfte att af-

Om ändrad
pensionsålder
för kompani-
officerare m. fl.
(Forts.)

lägsna individer, som undantagsvis vore otjenstbara». Ja, mine herrar, individer som äro bevisligen otjenstbara kan man redan nu afskeda med pension. Men att under fred bestämma detta efter krigets anspråk och icke efter förhållandena under fredstid — det blefve ganska kinkigt. Det blefve svårt att säga åt en kapten: »ni är duglig i fred, men icke i krig, alltså får ni taga afsked». Då kan han svara: »ja, om jag får pension». Det skulle ju kunna vara en fördel för tjensten, men det blefve lätt en chikan för individen, och får han pension, om ock en lägre, så försvinner den besparing, som ju utgör förslaget motiv. Allt detta är sådant, som togs i öfvervägande vid aflåtande af det svar, Kongl. Maj:t infortrade. Gardescheferna resonera visserligen något annorlunda och uttala sig i den rigtning, motionen går. Jag är medlem af direktionen för arméens pensionskassa, och jag vet derutaf, att i allmänhet indelta arméens officerare afgå innan den obligatoriska åldern inträdt. Sålunda afgå ofta majorer, då de hunnit till 55 men ej 58 år, kaptener, då de blifvit 50 men icke 53 år, eller med andra ord så fort de blifva berättigade till pension. Orsaken är i allmänhet den, att annan sysselsättning står dem till buds. Deremot är så icke förhållandet vid gardena; därför stanna officerarne der gerna kvar. Vid fortifikationen återigen hafva flertalet kaptener afgått före 53 år.

Då jag alltså är af fullkomligt samma tanke som chefen för landtförsvarsdepartementet, får äfven jag hos kammaren anhålla om afslag på punkten b).

Friherre von Kræmer: Om vi nu räknade 1877 i stället för 1893, skulle jag kanske i någon mån kunna vara för den af herr Jönsson väckta motionen. Jag har nemligen icke af de värtaliga framställningar, här blifvit gjorda angående en kaptens skyldighet i fält, blifvit alldeles öfvertygad om att två års skilnad i tiden för hans obligatoriska afskedstagande verkliga skulle kunna hafva så betydande och ingripande verkningar. Deremot instämmer jag helt och hållet i den anmärkningen, att arméen härigenom skulle beröfvas sin bästa officers-reserv, äfvensom i herr krigsministerns erinran mot ordet »vederlikar» — en formell anmärkning, som jag tycker är ensam tillräcklig för att förkasta motionen; ty icke kan väl meningen vara att för dessa vederlikar nedsätta den tvungna pensioneringsåldern, hvilket deraf skulle blifva följd. Men, mine herrar, jag sade, att om vi nu räknade år 1877, skulle jag kunna vara med om något sådant. Ännu år 1887, då frågan var före andra gången, vädde för mig betänkligheter och fördelar ungefär lika, och såret efter införandet af det tvungna afskedstagandet var då ännu så öppet, och klagan öfver att nödgas lemna tjensten, när man ej begärde bättre än att få stanna kvar och ännu några år göra sin pligt, var då ännu så allmän, att jag för min del fann mig nödsakad att instämma i hvad som också då blef Riksdagens beslut, nemligen om en skrivelse till Kongl. Maj:t angående

jemkningar i detta fall. Men sedan dess ha nära 10 år gått. Saken har nu inträngt i den allmänna föreställningen, och ingen förvånar sig numera öfver att han måste afgå vid denna ålder. Saken har vunnit häfd för sig, och dessutom har Kongl. Maj:t rådfrågat alla militära auktoriteter angående 1887 års skrifvelse, och allt afseende å densamma har blifvit så godt som enhälligt afstyrkt. Under sådana förhållanden kan jag ej vidhålla 1887 års ståndpunkt, utan jag har funnit mig böra sluta mig till den sida af statsutskottet, som afstyrkt motionen. I synnerhet torde det vara mycket olämpligt att hvad här föreslagits skulle gälla äfven i fråga om underofficersgraden, hvarjemte jag ber få påpeka, att det skulle störa hela systemet, ty öfver allt vid de andra graderna är det 3 respitår, då här blott skulle blifva 2.

Om ändrad
pensionsålder
för kompani-
officerare m. fl.
(Forts.)

Jag vill ej vara mera vidlyftig, då det redan blifvit så mycket taladt i denna sak, att jag antager att kammarens beslut redan är fattadt. Jag skall endast anhålla, att beslutet under denna punkt måtte erhålla följande lydelse: »att herr Jönssons föreliggande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda».

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag har endast ett par ord att tillägga.

Då vid 1877 års riksdag pensioneringsfrågan förekom, hade det föregått en uträkning af professor Gylden, hvilken beräknade att pensioneringen skulle komma att gå till högst 2,400,000 kronor, men ansåg att den skulle kunna nedsättas till 2,000,000. Genom jag vet icke hvad för ett förbiseende eller felaktig beräkning råkade dåvarande krigsministern säga, att som $\frac{1}{3}$ del af officerarne skulle afgå tidigare, kunde man sätta ned siffran. Detta var likväl alldeles origtigt. Jag var då ledamot af Andra Kammaren och ville ej uppträda emot krigsministern. Det faktiska är emellertid, att de beräknade två millionerna voro från början upptagna till 2,400,000, som möjligen kunde nedsättas till 2,000,000. Tillökningen har nu årligen minskats, och för nästa år är föreslaget blott 1,540,000 kronor. Dertill komma 400,000 kronor, som kassan själf bekostar.

Alltså förekommer här icke någon missräkning af Gylden, och vid den nya beräkning, som 1892 gjordes af professor Rosén, ansåg han, att slutsiffran för pensionernas tillväxt skulle bli 2,140,000 kronor. Det synes häraf, att pensionsbeloppet ej uppgått till den summa, som från första dagen antogs enligt då uppgjorda beräkningar.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande moment, om hvars godkännande ingen af kammarens ledamöter gjort framställning, yrkats dels afslag å utskottets hemställan, dels ock, af friherre *von Kræmer*, att herr Jönssons ifrågavarande motion ej skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedermera gjordes proposition på bifall till utskottets hemställan och derefter propositioner i enlighet med nämnda två yrkanden; och

förklarades propositionen på godkännande af friherre von Kræmers yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 25 och 28 sistlidne februari bordlagda utlåtande n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående statens jernvägsbyggnader.

Anslag till afslutande af arbetena å stambanan mellan Vännäs och Öfver-Luleå.

Mom. a).

Herr Sandberg: Ehuru jag mycket väl inser, huru fruktlöst hvarje försök är att kämpa mot den bland vårt folk och dess representanter allt jemt med oförminskad kraft rasande jernvägsfebern, känner jag mig likväl pligtig att äfven nu tillkännagifva, att jag fortfarande i denna fråga intager samma ståndpunkt som vid föregående riksdagar.

Utskottet föreslår nu, »att Riksdagen må, till afslutande af arbetena å stambanan mellan Vännäs (Nyby) och Öfver-Luleå (Boden) för år 1894 bevilja ett anslag af 3,700,000 kronor», hvilka säkerligen skola anskaffas genom förnyad upplåning.

Ingen lär väl finnas så sangvinisk, att han hoppas på att stambanan genom öfre Norrland skall komma att gifva någon afkastning utöfver drift- och underhållskostnad. För hvarje million, som upplånas, får således svenska folket åtaga sig en förökad beskattning af 50-å 60,000 kr. årligen. Ju längre vi med ifrågavarande stambana hafva kommit åt norr, desto djupare hafva vi försänkts i skulder och desto mer har inkomstprocenten af våra jernvägar minskats. Skulle nu detta anslag beviljas och banan blifva färdigbyggd 1894, så tager jag för alldeles gifvet, att redan vid nästa riksdag skola starka anspråk framkomma antingen på pensionering eller understöd åt en mängd ingenjörer, som då blifva utan arbete, eller också skall det yrkas på sysselsättning åt dem, och därför samt för användande af den stora jernvägsmateriel, som förefinnes, skall man gå på och bygga jernvägar i oändlighet, så länge möjlighet finnes att därför upplåna medel.

Jag yrkar därför, ehuru utan hopp om framgång, att detta anslag må fördelas på två år, så att man må kunna komma i tillfälle att så småningom afskeda de ingenjörer, som blifva öfverflödige.

Mitt yrkande är alltså, att för år 1894 må anvisas blott 2,000,000 kronor.

Herr statsrådet Groll: Så vidt jag har mig bekant, har den siste värde talaren alltid varit känd såsom den der ifrat för sparsamhet i afseende å statens finanser. Just därför hade jag trott, att han i denna fråga obetingadt skulle biträda utskottets förslag. Ty alldeles

säkert är, att, om jernvägsbyggnaden, i stället för att afslutas under ett år, skulle komma att bedrivas under två, den bandel, som nu är i fråga att byggas, skulle i afseende å kostnaden komma att ställa sig betydligt dyrare. I det afseendet har jag en utredning från den person, som närmast leder jernvägsbyggnaden; och han visar genom densamma, att de direkta kostnaderna, som äro med arbetet förenade, skulle, i fall arbetet komme att fördelas på två år, ställa sig minst 300,000 kronor dyrare, än om det utföres på ett år. Första följden af detta arbetes fördelning på två år är således, att detsamma blifver 300,000 kr. dyrare.

Derjemte nämndes något om pensioneringen af arbetsbefälet. I afseende derpå tror jag, att man gör sig något öfverdrifna föreställningar om det belopp, hvartill denna pensionering skall komma att uppgå. Jag tror icke, att kostnaden för densamma kommer att i nämnvärd mån betunga staten. Jag tror icke, att det är mer än fyra eller fem personer, som skola kunna komma i fråga att erhålla pension i följd af jernvägsbyggnadens inställande. Men alldeles gifvet är, att ju längre det drages ut på tiden med arbetets afslutande, dess större anspråk får arbetspersonalen, som derigenom längre användes för statens räkning, på pension. Sålunda kan hända, om det lägges ytterligare ett år till arbetet, att dermed några personer, som eljest icke kunnat anses hafva tjänat så länge, att de egde några berättigade anspråk i detta afseende, kunna lyckas förvärfva sig tillbörliga meriter dertill. Derfor tror jag, att äfven härutinnan man skulle handla mindre ekonomiskt, i fall man stälde arbetet så, som den siste värde talaren yrkat.

Herr vice talmannen: Den förste talaren hade uträknat, att för hvarje million, som upplånas, svenska folket åtager sig en beskattning af 50,000 kr. Jag behöfver icke säga kammaren, att hans beräkning är ej obetydligt för hög. Säkerligen kommer summan att ställa sig lägre.

Enär detta område blifvit berördt, torde det väl icke vara alldeles ur vägen att fästa uppmärksamheten på, huru med anslagen till norra banan ställer sig för hela sträckan norr om Sollefteå. Af utskottets betänkande framgår, att hittills anslagits 22,165,000 kronor. Om jag dertill lägger det belopp, Kongl. Maj:t nu föreslagit för banbyggnadens fullbordande och, för att icke räkna för lågt, beräknar, att den norra banan behöfver lika mycket materiel, som öfriga bandelar i landet hafva fått till en början sig anslagna, skulle siffrorna ställa sig så, att af skattemedel blifvit använda 17,065,000 kronor mot af lånta medel endast 10,220,000 kronor. Det gör ungefär $62\frac{1}{2}$ procent skattemedel mot endast $37\frac{1}{2}$ procent lånta medel. — Jag ber att få fästa minnet derpå, att förut ha stambanorna byggts så godt som uteslutande med lånta medel. Vid hela banan norr om Sollefteå har man deremot sträfvat att så mycket som möjligt använda skattemedel, för att

Anslag till afslutande af arbetena å stambanan mellan Vännäs och Öfver-Luleå.

(Forts.)

*Anslag till af-
slutande af ar-
betena å stam-
banan mellan
Vännäs och
Öfver-Luleå.*

(Forts.)

icke lägga för tung börda på framtiden. Hvad utgör då denna börda? Med den beräkning, jag nyss gjort, enligt hvilken beloppet för rullande materiel är större, än det af Kongl. Maj:t begärda, skulle efter en annuitet af $4\frac{1}{2}$ procent denna börda göra omkring 460,000 kronor årligen, ett belopp, som är något mer än hälften af hvad staten under flera år årligen anslagit för omläggning af backiga eller mindre goda vägar. Jag tror, att betydelsen af den norra banan är så stor, att man icke kan säga, att denna börda blifver för framtiden tung; och jag tror mig kunna tillägga, att icke ens nyss nämnda summa kommer att blifva ett uttryck för den börda, framtiden får bära. Ty naturligt är, att en jernväg genom dessa trakter ej blott ökar skatteförmågan derstädes, hvarigenom staten vinner ökade inkomster, utan äfven att denna jernväg kommer att verka en ökad inkomst från statens invid jernvägen belägna skogar. Kanske härigenom den börda, som lägges på framtiden, kommer att reduceras till noll.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att jag i min kalkyl endast beräknat, att denna bana skulle inbringa trafikkostnaderna och således ej lemna någon vinst.

Den värde talaren berörde äfven det förhållande, att om man fördelade arbetet på två år, skulle man kunna vinna, att arbetspersonalen kunde så småningom afskedas. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har påpekat den ökade kostnad, som blifver följden af en sådan fördelning, eller att anläggningskostnaden blifver minst 300,000 kronor större. Och hvad angår påståendet, att öfvergången skulle blifva lättare genom arbetets fördelning på två år, tror jag, att detta beror på ett misstag. Vid den norra banan äro anstälde omkring 20 ingenjörer. Naturligt är, att de yngre af dessa, som endast några år tienstgjort vid banan, få, när arbetet är afslutadt — det ena året eller det andra — utan vidare lemna sina platser, och jag har på enskild väg fått kännedom om, att de redan blifvit härom underrättade. Återstå de öfriga. En del af dessa kommer naturligtvis att användas som baningenjörer. För en del kommer antagligen att till Riksdagen göras framställning om pension. Dessa hafva tjänat staten i många år och nått den ålder, att de böra få pension. I afseende härpå vill jag dessutom fästa uppmärksamheten på att, i fall jag fördelar detta arbete på två år, jag antagligen ökar antalet af dem, som kunna anses berättigade till erhållande af pension.

Hvad arbetspersonalen beträffar, är arbetet nu fördeladt på en mycket lång sträcka. Under 1893 komma, i fall arbetsplanen godkännes, väsentligen terrasseringsarbeten att afslutas. Derefter återstå nemligen endast 25 kilometer att terrassera. Arbetspersonalen kommer derigenom att betydligt minska. Den kommer att nu bestå af omkring 2,000 personer från Norrbotten och 1,000 personer från andra delar af landet. De 2,000 från Norrbotten behöfver man icke taga hänsyn till. Deras hembygd torde lemna rikligt tillfälle att vinna annat arbete. De 1,000 från andra delar af landet deremot, hvilka följt

jernvägsarbetet från den ena sträckan till den andra, hvilka arbetat många år i jernvägens tjenst, hvilka äro jernvägens stamtrupper, nemligen handverkare, lokomotivförare o. s. v., dessa komma, vare sig arbetet fördelas på ett eller två år, ovilkorligen att behållas kvar, tills arbetet är afslutadt. Jag tror därför, att den fördel, som, enligt hvad uppgifvits, skulle uppstå genom att fördela arbetet på två år, icke förefinnes. Arbetet blifver dyrare. Och icke nog dermed. Den fördel, Riksdagen velat vinna genom beviljandet af de betydliga anslagen till denna bana, uppskjutes ett år, och denna olägenhet tror jag vara så stor, att jag hoppas, att kammaren detta år, då det gäller det sista anslaget, icke skall undandraga sig att i likhet med föregående år lemna sitt bifall till hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu förevarande moment yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock, af herr *Sandberg*, att till fortsättande af arbetena å stambanan mellan Vännäs (Nyby) och Öfver-Luleå (Boden) skulle för år 1894 beviljas ett anslag af 2,000,000 kronor.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 25 och 28 nästlidne februari bordlagda utlåtanden:

N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag dels till nya byggnader vid statens jernvägstrafik, dels ock till rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar,

N:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till södra skånska infanteriregementet upplåtna, kronan tillhöriga jordområden, och

N:o 25, i anledning af väckt motion om eftergift af lösesumman för vissa hemmansräntor, som i anledning af upphörande af rättsförhållandet mellan kronan och Sala bergslag skolat uppdebiteras,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 24 och 25 i sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af 37 m. fl. §§ i regeringsformen, biföll kammar-
ren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ifrågasatt till-
lägg till § 46
regerings-
formen.*

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 24 och 25 nästlidne februari bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 46 regeringsformen.

Herr Bergius: De i utskottets förslag begagnade ordalag sköla antagligen gifva anledning till mycket olika tolkning. Ätminstone har jag icke fått klart för mig, hvad som förstås med uttrycket »representativ korporation», eller huru vidsträckt detta uttryck kan komma att tolkas. Af motiveringen till utskottets betänkande finner man emellertid, att med förslaget åsyftas i främsta rummet, att landshöfding icke skulle få utses till ledamot eller ordförande i landsting. Lämpligheten af en sådan föreskrift bör, antager jag, ej nu blifva föremål för bedömande. Ty om en sådan föreskrift skall meddelas, har den uppenbarligen sin plats icke i grundlagen, utan i landstingsförordningen.

Vidare inhemtas af motiveringen, att med förslaget åsyftas, att landshöfding icke skulle få utses till ledamot eller ordförande i hushållningssällskap. Hvarför beröfva hushållningssällskapen rättighet att till ordförande utse den, som de anse lämpligast, och som måhända också är den lämpligaste? Hela förslagets syftemål är tydligen att utesluta landshöfdingen från allt deltagande i länets ekonomiska angelägenheter, och detta anser jag vara hvarken nödigt eller nyttigt, utan snarare tvärtom. Jag hemställer därför, att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande utlåtande endast blifvit yrkadt, att herr Ljungmans ifrågavarande förslag icke skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 24 och 25 i nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 51 m. fl. §§ regeringsformen.

*Om tiden för
urtima riksdags
sammansamman-
trädande.*

Herr Berg, Lars: Det förslag till ändring af § 51 i regeringsformen, i syfte att urtima Riksdags sammanträde måtte kunna ega rum redan efter sjunde dagen från riksdagskallelsens utfärdande, hvilket konstitutionsutskottet uti det föredragna utlåtandet afstyrkt, synes mig vara så viktigt och egnadt att medföra så stora förbättringar i bestämnelserna om urtima Riksdags sammanträde, att jag anser, det Riksdagen bör taga förslaget i allvarligt öfvervägande och bifalla det samma, trots utskottets afstyrkande.

Utskottet har helt naturligt känt sig förhindradt att tillstyrka föreliggande motion, då föregående lagtida Riksdag just på utskottets eget förslag antog till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling en bestämmelse om ifrågavarande termins fixerande till 10 dagar. Men denna omständighet bör icke utgöra hinder för Riksdagen att nu fatta ett annat beslut, om skäl dertill eljest förefinnes. Utskottet har vid förra årets riksdag, såsom skäl för sitt förslag om terminens bestämmande till 10 dagar efter kungörelsens uppläsning i Stockholms kyrkor, anfört, att det skulle vara omöjligt för representanterna från vårt lands nordligaste del att tidigare infinna sig vid Riksdagen. Då jag har äran tillhöra dessa representanters antal, har jag ansett mig särskildt uppfordrad att fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att den beräkning af resetiden, som utskottet gjort, icke är riktig, och att således det enda skäl, som förebragts för utskottets förslag, icke eger giltighet. Det förhåller sig nemligen så, att riksdagsmännen äfven från den aflägsnaste landsdelen, Norrbotten, om de kallas genom telegram, telefon och express, kunna, sedan stambanan till Boden blifvit färdig, med all säkerhet inställa sig vid stambanan i länet inom två och i vidrigaste fall inom tre dagar, för att derefter inom en och en half eller två eller, i mycket olyckligt fall, tre dagar infinna sig här i Stockholm. Resan drager således i lyckligt fall 3½ dagar och i ogynsamaste fall 6 dagar efter kallelsens utfärdande härifrån. Den nu i motionen föreslagna tiden af 7 dagar är följaktligen fullt tillräcklig.

Går man nu åter till frågan om nödvändigheten af Riksdagens snabba sammanträdande, torde denna fråga icke erfordra några bevis, synnerligen om dess sammankallande i urtima fall föranledes af hotande krigsfara eller redan utbrutet krig. Erfarenheten från de sista krigen visar, att afgörande krigshändelser inträffat några dagar efter fredsbrottet. Och hos oss äro vi skyldige att vara beredda på en fiendtlig landstigning samma dag krigsförklaringen kommer; och skulle vi döma efter vår egen krigshistoria, är till och med den möjligheten icke utesluten, att fienden inträffar utan krigsförklaring. Under sådana förhållanden kan ett fördröjande af urtima Riksdags sammansammanträde blifva

Om tiden för
urtima riksdags
sammanträdande.
(Forts.)

vådligt för försvarsanordningarna. Och på den grund synes mig bifall böra lemnas åt ett förslag, som i vissa fall möjliggör Riksdagens sammanträde ända till 10 dagar tidigare än det hvilande förslaget, nemligen så beräknadt, att tre dagar vinnas genom terminens nedsättning från tio till sju dagar och sex à sju dagar vinnas genom olika sätt för riksdagskallelens utfärdande.

Då nu Riksdagen nyligen antagit omfattande lagar för vårt försvars stärkande, och bestämmelser äro gifna för att möjliggöra en snabbare mobilisering af vår armé samt då på urtima Riksdags hastiga sammanträde enligt min tro mången gång kan bero vårt lands *vara* eller *icke vara*, så torde man kunna få antaga, att Riksdagen nu är villig att ur grundlagen aflägsna sådana bestämmelser, som förhindra dess eget hastiga samlande, dess egen mobilisering till fäderneslandets försvar. Det är från denna synpunkt, och då jag fått höra, att utskottets betänkande redan är återremitteradt i Andra Kammaren, som jag anser mig böra yrka återremiss på förevarande utlåtande.

Herr Alin: Jag vill för min del visst icke bestrida, att de ändringar i grundlagen, som i förevarande motion äro föreslagna med afseende å bestämmelsen om tiden, inom hvilken urtima Riksdag skall kunna kallas till sammanträde, och sättet för kallelens utfärdande, kunna vara nyttiga, till och med nödiga för uppfyllandet af det ändamål, som med den ifrågavarande paragrafen är afsedt. Lika litet bestrider jag, att dylika förändringar äro möjliga att verkställa. Jag ber blott att här få framhålla, att samma förslag förelåg för utskottet och Riksdagens kamrar vid näst föregående lagtima riksdag. Samma förslag, säger jag. Ja, förslaget var då visserligen icke alldeles ordagrant detsamma som förslaget nu, ty den punkt, som rör sättet för riksdagskallelens utfärdande, var då formulerad på ett sätt, som var sämre än det nu ifrågasatta, men i hufvudsak öfverensstämma de två förslagen. Utskottet ansåg sig då böra framställa och Riksdagens kamrar ansågo sig böra antaga det förslag, som nu är hvilande. Vid sådant förhållande är det ju alldeles naturligt, att utskottet icke kunnat anse sig böra hemställa, att Riksdagen med afseende å ifrågavarande sak må nu fatta ett annat beslut.

Jag anser mig därför böra yrka bifall till utskottets förslag, ehuru jag för min del visst icke skall taga det synnerligen hårdt, om kammaren kommer att besluta återremiss af utskottets utlåtande.

Herr Reuterswärd: Det är egentligen med fästadt afseende på det vigtiga beslut, som urtima Riksdagen under sistlidne november månad fattat, som jag finner mig föranlåten att göra allt hvad på mig beror för att, i fall så olyckligt skulle vara att vi måste mobilisera, mobiliseringen må kunna ske så hastigt som möjligt, utan all onödig tidsutdrägt. Vid 1892 års lagtima riksdag visste man icke, huru det skulle gå med arméförslaget. Men nu, sedan detsamma blifvit ett

faktum, anser jag, att vi böra se till att gå i den rigtning, som af motionären föreslagits. Och då den ledamot af konstitutionsutskottet, som före mig hade ordet, icke funnit något formelt hinder för att låta ett sådant, man må säga, dubbelförslag som förevarande blifva hvilande till kommande riksdag, ber jag för min del att få instämma i yrkandet om återremiss, som lär hafva beslutats i Andra Kam-maren.

*Om tiden för
urlima riks-
dags samman-
trädande.*

(Forts.)

Herr Nyström: Äfven jag skall be att få säga, att utskottet näppeligen kunnat handla på annat sätt, än det gjort, eller inkomma med annat förslag än det föreliggande. Men om kammaren vid ären-dets pröfning finner andra omständigheter hafva tillkommit än de, som förra året förelägo, och med anledning deraf anser ny pröfning af saken erforderlig, kan det vara af vigt att inom utskottet taga frågan i förnyadt skärskådande. I likhet med den ledamot af konstitutions-utskottet, som förut haft ordet, har jag för min del därför icke något att erinra mot yrkandet om återremiss.

Herr Björnstjerna: Då jag hört framhållas, att det skulle vara en obetydlighet att jemka tiden från 10 till 7 dagar, ber jag få fästa uppmärksamheten på, att i det hvilande grundlagsförslaget står »efter det kallelsen blifvit i hufvudstadens kyrkor kungjord». Det är ju icke alls någon reson i att, i en så vigtig sak som Riksdagens sam-mankallande, tiden skall vara beroende på hvilken dag kallelsen kan kungöras i hufvudstadens kyrkor. Om nu Kongl. Maj:t på måndag finner nödigt att sammankalla Riksdagen, kan kallelsen icke kungöras i hufvudstadens kyrkor förr än påföljande söndag, och således kan sammanträdet ega rum, i stället för 7 eller 10 dagar, först 13 eller 16 dagar efter det Kongl. Maj:t fattat sitt beslut. Motionären har äfven föreslagit, att ifrågavarande föreskrift om sättet för kungörelsens utfärdande skulle borttagas. Man har åberopat, att Riksdagen har så nyligen som vid förra lagtima riksdag beslutat en förändring härutin-nan. Men denna förändring har ju icke ännu blifvit grundlag, i följd hvaraf skäl är att dessförinnan vidtaga en fullt tillfredsställande för-ändring. Äfven jag får således yrka återremiss.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de derunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare derpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Under herr vice talmannens ledning föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och bankoutsrottets den 24 och 25 sistlidne februari bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning

af dels verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, dels ock ett af Riksdagens år 1892 församlade revisorer i deras berättelser angående riksbanken och riksgäldskontoret gjort uttalande om samverkan emellan dessa båda verk.

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

1 punkten.

Friherre af Ugglas: Sammansatta stats- och bankoutskottet har icke funnit fullmäktiges berättelse böra föranleda till någon annan åtgärd, än tillstyrkande af decharge, och jag ber att få förutskicka den anmärkningen, att det icke kan falla mig in att icke i det afseendet instämma i hvad utskottet tillstyrkt. Men under det sista året hafva i denna fråga så märkliga förhållanden inträffat, att jag har ansett, att det icke skulle vara olämpligt, om man inom Riksdagen komme litet till tals i denna fråga, så att Riksdagens uppmärksamhet särskildt blefve fästad på dessa förhållanden, och jag hoppas, att kammaren benäget ursäktar mig, om jag nu vid denna teuligen sena timme ber att i frågan få yttra några ord.

Jag syftar nu dervid främst på fullmäktiges skrifvelse till fria konsternas akademi och på akademiens svar. Denna skrifvelse föranledes deraf, att herrar fullmäktige förlidet år kommo till den öfvertygelsen, att innanför den gränslinie, som, åtminstone sedan 1883, ansetts vara nära på conditio sine qua non, icke kunde lämpligen utföras det byggnadsföretag, som af Riksdagen blifvit beslutadt. Vid öfverläggningar inom den s. k. byggnadskomitén i denna fråga mötte detta förslag betänkligheter af öfverintendenten Zettervall, hvilken då var adjungerad ledamot hos komitén, och dessa betänkligheter måtte hafva varit af en särdeles allvarsam art, då han, hvilken ju ostridigt måste anses vara upphofsmannen till hela detta företag, och utan hvilkens energiska arbete jag vågar säga att frågan, i den omfattning, den nu har fått, aldrig skulle hafva förekommit, att han — säger jag — funnit sig föranlåten att lemna den befattning, han innehaft hos komitén, och sålunda för framtiden fränsäga sig allt inflytande på det verk, hvartill han, som sagdt, är upphofsmannen. Då vände sig komitén till akademien för de fria konsterna med den frågan, huruvida en framflyttning längre åt öster af nyss antydda gränslinie skulle kunna ega rum »utan att berättigade estetiska kraf derigenom åsidosättas». Akademiens pluralitet svarade härpå: *att genom den nya nu ifrågasatta gränslinien berättigade estetiska kraf åsidosättas i ännu högre grad, än med bibehållandet af den ursprungligen föreslagna gränslinien*, och akademiens minoritet afgaf följande svar: *att genom ett framflyttande af denna gränslinie berättigade estetiska kraf icke i väsentlig mån åsidosättas utöfver hvad som kan vara fallet, om den gamla linien bibehålles*. Således har, såsom herrarne

behagade finna, akademiens majoritet mycket bestämdt och positivt förklarar, att genom den föreslagna framflyttningen berättigade estetiska kraf åsidosättas, och hvad minoritetens yttrande angår, är det minst sagdt tvifvelaktigt, huru man rätteligen skall uppfatta detsamma. Men det är icke nog dermed, ty i Riksdagens underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 12 maj 1888 har Riksdagen, som i det ursprungliga byggnadsförslaget vidtagit den förändring att å Helgeandsholmen låta uppföra, i stället för en enda byggnad, två af en gata åtskilda byggnader, inför Kongl. Maj:t anmält, att »en blick på den vid 1883 års byggnadskomités betänkande fogade plankarta öfver Helgeandsholmen med derå lagd gemensam byggnad för Riksdagen och riksbanken visar, att berörda anordning, att medelst en gata dela byggnaden i två, icke behöfver medföra kongl. slottets skyddande af det ifrågasatta riksdagshuset från någon punkt af Gustaf Adolfs torg, och jag kan icke finna annat, än att Riksdagen sålunda inför Kongl. Maj:t afgifvit den bestämda förklaring, att den nya byggnaden icke skulle undanskymmas slottet från någon punkt af Gustaf Adolfs torg. Hvad händer nu? Jo, genom framflyttningen af ifrågavarande linie kommer det kongl. slottet att, låt vara icke från någon stor del, men från en del af torget undanskymmas, och jag hemställer, om det kan vara i sin ordning, att herrar fullmäktige, i strid med en sådan Riksdagens förklaring, utan vidare besluta en åtgärd, som särskildt så nära berör det arkitektoniska förhållandet mellan det kongl. slottet och riksdagshuset. Jag tror det för min del icke.

Men akademien för de fria konsterna har äfven yttrat åtskilligt annat, hvarpå det kanske kan vara skäl att vid detta tillfälle fästa någon uppmärksamhet. Komiterades här förut omnämnda fråga var ju inskränkt endast dertill, om de estetiska krafven åsidosattes genom en framflyttning af gränslinien, och akademien hade sålunda icke något skäl att svara på annat. Men man märker allt, huru gerna akademien skulle velat inlåta sig på byggnadsfrågan i sin helhet, och huru akademiens svar då hade utfallit, derom tror jag icke det kan vara någon tvekan, när man läser akademiens yttrande. Akademiens majoritet börjar nemligen sitt svar sålunda: »då Kongl. akademien till följd af den framställda frågans formulering ty värr saknar anledning att här närmare inlåta sig på frågan om olämpligheten af att på ett så begränsadt område som Helgeandsholmen uppföra tvenne stora monumentala, till karakteren så olikartade byggnader, vare sig att de äro förenade eller icke, får kongl. akademien, under reservation, att dess utlåtande skulle kunna tolkas som ett gillande af hela byggnadsplanen, afgifva det yttrandet: etc». Och minoriteten börjar sitt utlåtande sålunda: »ehuru vi finna Riksdagens beslut rörande nya byggnader för Riksdag och riksbank lägga hinder i vägen för en ur alla synpunkter tillfredsställande lösning af Helgeandsholmens bebyggande, anse vi dock etc».

Huru befinner sig nu, mine herrar, denna stora och viktiga byggnadsfråga? Jo, den har genom öfverintendenten Zettervalls afskeds-

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshuset, m. m.
(Forts.)

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. n.

(Forts.)

tagande blifvit beröfvad stödet af den man, som mer än någon annan fört den fram, den har af akademien för de fria konsterna enhälligt, af en del något skarpare och af den andra något lindrigare, blifvit ansedd vara olämplig. Jag frågar: skall byggnaden ändock utföras? Anses det icke vara angeläget, att Riksdagen i en fråga af den vikt och betydelse, som denna, har någon auktoritet att stödja sig vid? Och så vidt jag kan finna, har den för närvarande ingen, sedan akademien för de fria konsterna, det samfund, som ovilkorligen innefattar de största insigterna i hithörande frågor, yttrat sig på sätt som skett.

Men, säger man nu, byggnaden är nu en gång af Riksdagen beslutad, den måste utföras, Riksdagens värdighet kräver, att man icke går fram och tillbaka i dylika frågor. Ingen kan mer än jag respektera helgden af ett Riksdagens beslut, men i en sådan fråga som denna, synes det mig likvisst vara att gå väl långt, om man säger, att *inga* omständigheter kunna förekomma, som böra medgifva ändring eller modifikation i Riksdagens beslut. För min del tror jag, att Riksdagen handlade både klokare, bättre och värdigare uti att, låt vara med erkännande, att något misstag blifvit begånget, söka rätta detsamma, innan det är för sent.

Jag har vid denna riksdag, oaktadt påstötningar från många håll, icke väckt någon motion i sådant syfte, emedan jag ganska väl inser riktigheten af hvad det sammansatta utskottet vid 1891 års riksdag yttrade, nemligen att om någon ändring skall ske, bör förslaget derom komma från herrar fullmäktige, i hvilkas hand Riksdagen med fullt förtroende lagt hela denna fråga. Och jag har vid detta tillfälle begärt ordet, för att till herrar fullmäktige ställa den interpellationen, eller rättare sagdt göra den hemställan, huruvida icke fullmäktige, sedan det nu visat sig, att sjelfva denna byggnadsfråga, sådan som den nu föreligger, icke vidare, om jag så får säga, uppbäres af någon mera framstående auktoritet inom landet, finna tiden vara inne att taga i öfvervägande lämpligheten af den modifikation i detta byggnadsföretag, som jag i min motion för två år sedan föreslog, nemligen att bibehålla riksdagshuset på Helgeandsholmen, men åt riksbanken söka en annan lokal, och jag gör det så mycket hellre, som det är min lifliga öfvertygelse att, så länge dessa båda frågor äro sammankopplade, komma svårigheter att oupphörligen göra sig gällande, och byggnadsfrågans slutliga utgång i följd deraf att högst betydligt fördröjas. Deremot tror jag, att om frågorna kunde blifva skilda åt, skulle det gå lättare i alla möjliga afseenden att få dem lösta. Tiden börjar också att lida, inom hvilken dessa byggnader väl böra blifva färdiga. Det är nu fem år, sedan Riksdagen fattade sitt beslut, och vi äro i detta ögonblick ungefär lika långt komna i afseende på sjelfva frågans lösning som år 1888. Det kongl. stallet är visserligen flyttadt, men i andra afseenden äro vi icke långt komna. Det finnes t. ex. i detta ögonblick icke några godkända ritningar upp-

gjorda. För två år sedan framlades ett mycket vackert planchverk rörande ett förslag, som då ansågs vara nära nog gilladt af arkitekter och myndigheter, och här förklarades då, att det blott erfordrades några jemkningar i detsamma för att kunna användas. Detta förslag existerar icke numera. Man är i närvarande stund, enligt fullmäktiges egen berättelse, sysselsatt med eskissritningar, som, så snart de äro färdiga, skola underställas den och den myndigheten. Vidare finnes i afseende å Helgeandsholmens ordnande i det hela icke någon plan uppgjord. Jag vet icke, huru fullmäktige tänkt sig denna sak ordnad, men jag ber att i det afseendet få hänvisa till byggnadsstadgan för rikets städer, som ovilkorligen stadgar, att en sådan plan skall efter stadsfullmäktiges hörande af Kongl. Maj:t fastställas; och detta är icke en så liten affär.

Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten på, att hvad eganderätten beträffar, finnes ännu intet vidgjordt för att klargöra densamma. Det synes af fullmäktiges berättelse, som om de blifvit öfverraskade af den utredning i berörda afseende, som gjorts af några stadens tjänstemän, och det säges på ett ställe i berättelsen, att fullmäktiges främsta åliggande blir nu att undanrödja *möjliga* invändningar mot statens eganderätt till holmen. Jag fäster mig icke vid den utredning jag nyss omnämnde, derom vill jag icke yttra mig, men deremot vill jag på grund af den erfarenhet, jag sjelf inhemtat, bestämdt påstå, att i fråga om en viss del af Helgeandsholmen, eller den gata som går öfver holmen, kronans eganderätt till denna mark obestriddligen är långt ifrån klar, och sådant har Kongl. Maj:t 1882 sjelf erkänt. Vid ett nämnda år inträffadt ras vid norra ändpunkten af denna gata, träffades nemligen den öfverenskommelsen, att staden skulle verkställa arbetet för att återställa den nedrasade kajen mot förbindelse å statens sida att betala kostnaden derför, i fall det framdeles komme att visa sig, att kronan egde berörda gatumark. Men mig skulle det förvåna, om icke det fullmäktiges ombud, som nu är sysselsatt med att utreda frågan, skulle komma till samma åsigt om eganderätten till holmen som jag har, eller att denna gata är stadens egendom.

Då det sålunda finnes så många förberedande arbeten, som måste utföras, innan sjelfva byggnaden kan påbörjas, så tror jag icke, att frågan skulle på något sätt komma att lida på ett uppskof, om fullmäktige skulle vilja taga i tu med att undersöka och utreda, hurvida det icke vore fördelaktigt att i det syfte, jag påpekat, modifiera Riksdagens beslut i denna fråga. Fullmäktige hafva fattat af Riksdagen ett så exceptionellt förtroende, och jag kan icke uppleta någon annan byggnadsfråga af denna betydelse, der icke allenast Riksdagen fränsagt sig sjelf allt inflytande på frågan, utan äfven betagit Kongl. Maj:t all rättighet att dermed taga någon befattning, oaktadt Kongl. Maj:t i sin proposition angående ifrågavarande byggnader år 1887 sjelf förbehöll sig rätt att få granska ritningarna till desamma. Jag tror, att i ett sådant förtroende bör också kunna ligga det anspråk,

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.
(Forts.)

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, att, i fall fullmäktige efter allt sitt trägna och nitiska arbete finna, att frågan verkligen bör i ett eller annat afseende modifieras, de icke af Riksdagens beslut böra anse sig förhindrade att för Riksdagen framlägga sin åsigt i det fallet.

m. m.
(Forts.)

Det är icke något anuat, jag med detta anförande afsett, än en väulig och vördsam hemställan till fullmäktige att, medan det ännu är tid, taga i öfvervägande, huruvida det icke blott ur estetiskt, utan äfven ur rent praktisk hänsyn kunde vara skäl att skilja på dessa frågor och bygga riksdagshuset på Helgeandsholmen, men riksbankshuset på något annat ställe.

Herr Törneblad: Den föregående talaren, hvilkens liffiga intresse för detta byggnadsföretags lösning, om också kanske icke på det sätt, Riksdagen beslutat, är allt för mycket känt för att icke böra behörigen af mig, likasom af andra, uppskattas, har bland annat antydt, att det skulle kännas ganska tungt för fullmäktige att utföra det företag, som Riksdagen har lagt i deras hand, och ställt en uppmaning till fullmäktige att i det afseendet se sig väl före, och möjligen göra någon framställning till Riksdagen, innan det är för sent. Ingen kan högre än jag, som af fullmäktige har varit utsedd att leda byggnadskomiténs förhandlingar, erkänna riktigheten af hvad talaren i det fallet yttrade, att det är ett ganska tungt ansvar, och jag känner för min del det ansvaret så mycket tyngre just i denna stund, då i det gamla riksdagshuset nu, kl. 3 e. m., efter åtskilliga timmars debatt, man har fullt tillfälle att till hela deras vidd uppskatta olägenheterna af det gamla, och då det är ganska naturligt, att allas blickar och förhoppningar rigta sig mot det nya, och den frågan ställes på fullmäktige: huru han I motsvarat Riksdagens förtroende, huru han I bragt verket framåt, är det icke längre kommet, än att ritningarna ännu äro under arbete? Det ansvaret känner jag tungt, och det ansvaret tror jag också att fullmäktige känna tungt, men det har icke berott på fullmäktiges hvarken vilja eller förmåga att öfvervinna alla de svårigheter, som hittills stält sig eller — jag skulle vilja begagna ett annat uttryck — ställts i vägen för företaget.

I det fallet vill jag endast erinra om två motioner, som väcktes vid 1891 års riksdag, hvilka motioner dock icke blefvo af Riksdagen bifallna. Men jag skall å andra sidan lojalt erkänna, att dessa motioner hafva varit oss till mycken nytta och framför allt den diskussion, som vid motionernas remitterande och deras slutliga behandling förekom. Ty dervid hafva, särskildt af den ärade talare, som nyss hade ordet, påpekats åtskilliga olägenheter i då framlagda ritningar, olägenheter, som naturligen fullmäktige och byggnadskomitén, då tid till frågans grundliga behandling visat sig finnas, bort söka att, så vidt i deras förmåga stätt, förekomma eller minska. De hafva bland annat särskildt uppmärksammat, att ljusgårdarne ansetts för små, gatan för trång och öfverbyggnaden olämplig. Ja väl, komitén

har verkligen försökt att gå den ärade motionären till mötes och råda bot på alla dessa olägenheter, och såsom en mogen frukt af komiténs bemödanden i detta fall föreligger komiténs förslag att framflytta byggnaden sex meter mot öster. Det har just skett för att undvika hvad sålunda icke utan allt skäl öfverklagats, och om det nu så blir, att huset kommer att förläggas sex meter längre mot öster, hvilket ännu icke är afgjort, då blifva ljusgårdarne ökade tillsammans med omkring ett tusen qvadratfot, yttnehället fördeladt jemnt på ljusgårdarna, så att de omtalade »brunnarna» ej behöfva förekomma, sammanbyggandet, mot hvilket den ärade talaren rigtade så starka anmärkningar sist, upphäfves, gatan, mot hvars trånghet här framlades åtskilliga invändningar, utvidgas till sextio fot, och lokalerna i riksdagshuset blifva så ändamålsenligt förlagda, att fullmäktige anse sig, vid slutlig pröfning, antagligen kunna inför Riksdagen svara för, att det riksdagshus, som erbjudes Riksdagen enligt dess eget beslut, är ett godt och ändamålsenligt sådant i alla afseenden, mot hvilket inga berättigade anmärkningar från den praktiska sidan kunna framställas.

Hvad nu särskildt det estetiska i saken beträffar, är jag synnerligen tacksam för det högst erkännande vitsord, som har blifvit egenadt komiténs hittillsvarande biträdande arkitekt, herr öfverintendenten Zettervall, för hans synnerligen förtjenstfulla verksamhet med detta arbete. Jag är nu icke säker på, att alltid under de föregående förhandlingarna loforden hafva varit så högljudda, men jag tager mycket gerna fasta på dem, och jag ber att i det afseendet få anmärka, att det är just för att tillmötesgå de nyss vidrörda, praktiskt berättigade kraf, som komitén till sin arkitekt ställt den begäran, att huset skulle framflyttas. Då han ansåg detta möta betänkligheter, vände sig komitén, efter bemyndigande af fullmäktige, till akademien för de fria konsterna — jag ber att få rätta ett uttryck, som jag tyckte mig höra, att fullmäktige vändt sig till akademien, det förhåller sig icke så, utan det var komitén, men det är för öfrigt det samma.

Hvad akademiens svar beträffar, är det alldeles påtagligt, att, om man ställer sig på uteslutande estetisk ståndpunkt, man kan nog utfinna en plats i Stockholm, som är större än Helgeandsholmen, och kanske också bättre lämpar sig för husen än denna holme, ehuru jag får säga, att den plats, som utsågs af den komité, i hvilken den ärade talaren var ordförande, nemligen Skeppsholmen, var efter mitt förmenande bland de olämpligaste, som kunde finnas. Men om smaken bör man ju icke disputeras.

Jag tror, att andra platser ock skulle kunna finnas för riksdagens och riksbankens hus, men de kosta åtskilligt med penningar, och jag är icke alldeles öfvertygad, att, om fullmäktige skulle vilja gå in till Riksdagen och säga: vi tycka, att utförandet af Riksdagens beslut möter så stora svårigheter, att vi anhålla om bemyndigande

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.
(Forts.)

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.
(Forts.)

att söka skaffa annan plats, vare sig för dessa hus förenade eller ock för ettdera och vi begära därför ytterligare anslag, Riksdagen skulle vara så synnerligen belåten dermed. För min del tror jag, att Riksdagen är trött på förhandlingarna i saken och tacksam, om den så fort som möjligt får slut på allt och husen uppförda. Jag sluter dertill också af det förhållandet, att Andra Kammaren har, så vidt jag vet, utan nämnvärd diskussion bifallit utskottets betänkande.

Det är en sak att säga, att på den plats, som nu är vald och beslutad, det är svårt att uppföra huset, och en annan sak är att säga, det denna plats är mycket lätt att få ändrad. Det senare bör först bevisas, ty, såsom kammarens ledamöter torde medgifva, är det ofta svårast för eu församling såsom Riksdagen att komma öfverens om en plats. Jag behöfver icke vädja till de kommunalmän från det ena eller andra samhället, hvilka varit med om oändligt trassel, blott i fråga om hvar man borde förlägga t. ex. ett folkskolehus. Först sedan platsen blifvit en aktualitet, kan man handla. Nu har man icke kunnat handla tillräckligt, ty först föregå åtskilliga administrativa och domstolsförhandlingar. Dessa senare hafva nu genom hofrättens beslut ryckt framåt. Det har äfven anmärkts att fullständig plan icke är uppgjord, men detta har icke kunnat ske, ty det är den, som just under domstolsförhandlingarna skall klargöras. Vi hafva dock skaffat oss del af ett förslag, som uppgjorts af en stadens — i ämnet sakkunnig — ingenjör, för att studera detsamma och deraf upptaga så mycket som deraf kan vid pröfning finnas godt, emedan, såsom fullmäktige redan förklarar, de äro villige att, om icke kostnaderna blifva för stora, tillmötesgå Stockholms stads anspråk så långt de kunna, om dessa äro berättigade. Hvad angår tvisten om holmen, så pågår från vår sida utredning. Jag skall icke tillåta mig uttala mig om, huruvida gatan tillhör Stockholms stad eller Sollentuna härad eller huru det nu må vara, men jag fäster uppmärksamheten på, att om vi skulle vilja begära en öfverenskomelse med Stockholms stad, så skulle det vara klokt att bjuda en gata af minst 60 fots bredd. Bjuder man mindre, så kunde ock det ej utan skäl anmärkning göras deremot. Särskildt för att tillmötesgå anspråken i detta fall och åstadkomma denna gata, har man måst framflytta linien. Vi hafva således äfven i det afscendet sökt befordra företaget genom att ställa oss på den praktiska sidan.

Hvad angår uttrycket om skönhetslinien i Riksdagens skrivelse 1888, så är detta en historisk uppgift, som är grundad på de förhandlingar, hvilka egde rum 1883, men som icke på något sätt ingår i klämman och icke heller på något sätt är bindande för fullmäktige — något som jag på det allra bestämdaste förnekar, trots hvad deremot erinrats.

Men i alla fall vill man högst ogerna förtaga något af slottets arkitektoniska verkan. Jag skall likväl icke underlåta att i förbigående anmärka, att professor Scholander ansåg, att skönhetslinien

kunde dragas från Gustaf Adolfs staty. Linien skulle emellertid efter förslaget 1883 dragas från Fritzes hörn och skulle enligt det senare alternativet flyttas från Fritzes hörn till hôtel Rydbergs hufvudtrappa. Jag beklagar nu visserligen att för de personer, som gå mellan Fritzes hörn och hôtel Rydbergs trappa, ett eller annat fönster af slottets vestra flygel skulle bortskymmas, men i jemförelse med åtskilligt annat, som skulle vinnas, väger detta så litet att man får offra det, i synnerhet som man skulle bereda sig den fördel, att man kunde flytta tillbaka den kupol, som ifrågasatts, omkring 20 meter. Och kupolen spelar i fråga om riksdagshusets förhållande till och inverkan på slottet en helt annan roll än framflyttandet af façaden så långt, att ett eller annat fönster af vestra slottsflygeln bortskymmes. Vidare skulle man vinna det, att från södra delen af Vasabron erhöles obehindrad utsigt öfver slottet och slutligen en bredare gata.

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

(Forts.)

Hvad akademiens för de fria konsterna svar beträffar, så har denna icke haft att yttra sig öfver annat än den frågan, som framställdes, ty komitén har icke vågat fråga, om ett af Riksdagen fattadt beslut borde upprifvas eller icke. Jag tror icke, att Riksdagen skulle varit särdeles tacksam för en sådan fråga, och undrar, huru utskottens betänkande då skulle sett ut. Jag skulle för min del icke velat vara med om att försvara fullmäktige mot ett sådant déchargebetänkande, som då skulle hafva framkommit. Jag vill påminna att, då föregående talare uppläste minoritetens kläm, han glömde uppläsa hufvudskälen, hvilka jag skall tillåta mig uppläsa:

»Om riksdagshusbyggnadens östra fasad begränsas af en linie, som tänkes dragen från hörnet af Malmtors- och Fredsgatorna till yttre hörnet af vestra slottsflygeln, blir, enligt uppgift, hufvudsakligen på grund af den förlängda Drottninggatans till 18 meter ökade bredd, utrymmet otillräckligt för åstadkommande af ett ändamålsenligt riksdagshus, hvarför ett strängt vidhållande af denna linie skulle, för så vidt ej viktiga lokaler uteslutas eller till storleken reduceras», — och det känna vi nog i denna stund hvad det vill säga — »nödvändigtvis betingade en förhöjning med en våning utöfver nu företedda ritningsförslag — en anordning, som otvifvelaktigt är i estetiskt afseende förkastlig. Om deremot riksdagshuset framflyttas högst 6 meter, följer visserligen deraf, att vestra hörnet af kongl. slottets flygel undanskymmes från en mindre del af Gustaf Adolfs torg» -- man skulle mycket väl kunna lägga till en våning och derigenom skada slottet mycket mer än genom framflyttandet, men detta har ingen tänkt sig — »men å andra sidan kan genom riksdagshusets ökade bredd tillfälle beredas, icke allenast till ett praktiskt ordnande af lokalerna, utan jemväl — hvad som ur estetisk synpunkt är af vikt — till en monumental behandling af den inre arkitekturen. Med hänsyn till ifrågasvarande byggnads stora betydelse såsom ett uttryck af svensk konstbildning, vilja vi betona angelägenheten deraf, att det inre icke må stå tillbaka för vinnande af en jemförelsevis mindre fördel med af-

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

(Forts.)

seende å kongl. slottets arkitektoniska helverkan från någon del af Gustaf Adolfs torg». Och detta minoritetens yttrande är undertecknad af alla arkitekter, som deltagit i förslagens bedömande med undantag af, om jag minnes rätt, eu. I jemförelse med deras på bestämd arkitektonisk utredning grundade uttalande kan jag icke tillmäta den af ett par röster bildade majoritetens mening så stor betydelse, att jag skulle vilja tillstyrka fullmäktige att åter gå in till Riksdagen. Huru fullmäktige komma att behandla frågan känner jag icke, ty den är icke slutligen afgjord. Jag har endast velat omtala, huru *den* komité och *de* fullmäktige, som hittills handlagt frågan, ansett sig böra gå till väga. Och jag försäkrar, att det icke varit eller är omöjligt att åstadkomma riksdagshuset utan denna framflyttning. Planen dertill är uppgjord, men *trots* det arkitektoniskt vackra deri, har dock komitén icke vågat uttala sig därför med hänsyn till de praktiska krafven för gatan och anordningen af riksdagshuset, för hvilket skulle beredas beaktansvärda fördelar af den ifrågasatta framflyttningen.

Hvad tvisten med Stockholms stad beträffar, så vill jag varna för att sätta all för mycken tro till de handlingar som åstadkommit, man vet knappast på hvilkens tillskyndelse, och i hvilka förhållandena framstälts på ett sätt, som kanske förtjenade att belysas äfven från andra sidan.

Jag tror mig hafva nu redogjort för frågans ståndpunkt, och jag tillägger att de nya ritningarna äro snart färdiga, äfvensom en modell, som visar husets läge i förhållande till slottet. Det skulle vara särdeles kärt för komitén, om kammarens ledamöter då ville komma att taga saken i bedömande.

Jag tillägger slutligen, att platsen, som komme att ligga mellan riksdagshuset och Norrbro, är lika stor eller större än Gustaf Adolfs torg.

Herr Lithander: Eftersom Helgeandsholmsbyggnaderna å nyo kommit på tal, anhåller jag att få yttra några ord, närmast med anledning af det missnöje, som dagligen förspörjes deröfver, att utförandet af Riksdagens beslut synes komma att taga mycket längre tid än som från början beräknats. Jag skall icke iulåta mig i tvist med den förste ärade talaren om ena eller andra skönhetsliniens företräde, ty dels anser jag skilnaden dem emellan vara utan betydelse, dels hoppas jag att friherre af Ugglas i detta fall fäster lika mycket afseende vid stockholmsarkitekternas ord som han förr brukat göra. Gör han detta, så torde frågan derom vara afgjord, ty enligt deras uttalade mening åstadkommer riksdagshusets framflyttning 6 meter ingen afsevärd inverkan i estetiskt afseende.

Deremot skall jag i likhet med friherre Ugglas framhålla att, ehuru snart fem år förflutit, sedan Riksdagen fattade beslutet att riksdags- och riksbankshus skulle uppföras på Helgeandsholmen, likväl ännu ingenting väsentligt blifvit åtgjort för utförandet af detta beslut

annat än det, att nytt hofstall uppbyggt på Artilleriplanen och att ritningarne nu äro nästan komplett färdiga.

Under sådana förhållanden är det ju alldeles gifvet, att byggnadsföretagets utförande kommer att taga mycket längre tid än de 7 år, som beräknats vid beslutets fattande. Det är öfver denna långa tidsutdrägt som de äro missnöjda, hvilka röstade för förslaget under förutsättning att byggnaderna skulle kunna uppföras inom den beräknade tiden. Jag står inne hos Riksdagen för denna och flera beräkningar, och jag vill därför begagna tillfället att förklara, att desamma ingalunda voro gripna ur luften eller af den beskaffenhet, att de icke skulle komma att hålla streck, derest allt fått gå som sig bort. Jag erkänner deremot, att jag uppgjorde min beräkning under förutsättningar, hvilka åtminstone i tvenne fall visat sig hafva varit origtiga.

Jag trodde nemligen för det första, att, när Riksdagen fattat och Kongl. Maj:t sanktionerat beslutet, det skulle respekteras. Så har, såsom bekant, icke skett, ty man har på alla möjliga och omöjliga sätt försökt att rubba och snedvrida desamma. För det andra trodde jag ock, — det kan jag icke dölja — att, då detta stora uppdrag lemnades i händerna på banko- och riksgäldsfullmäktige, det skulle komma att handhafvas med mera raskhet och kraft än hittills skett. I den plan, som jag tänkte mig skola följas, ingick helt naturligt den tanken, att samtidigt med hofstallets uppförande på Artilleriplanen skulle på den del af holmen, som var behöflig och kunde göras tillgänglig, de förberedande arbeten verkställas, som vore nödvändiga för husens uppförande. Bland dessa arbeten vill jag särskildt nämna grundläggningsarbeten, kajbyggnader och utläggning af de två beslutade broarne. Hade man så gått till väga, så skulle sannerligen icke Riksdagens beslut i denna fråga kommit så mycket på efterkälken, som det nu gjort.

Det är bekant att riksdagsmän finnas, hvilka anse att allt, hvad man beräknade att vinna och borde vinna af 1888 års beslut, redan vunnits, nemligen att det gamla hofstallet flyttats från Helgeandsholmen; att detta var ändamålet; och att frågans senare del, uppförandet af riksdags- och riksbankshus, kan lemnas såsom en öppen fråga. Jag tror icke, att dessa åsigter omfattas eller kunna påräkna någon anslutning hos andra än dem, som sträfva för holmens förvärfvande till förlustelseplats, men jag har i hvarje fall velat här på det kraftigaste protestera mot en sådan uppfattning. Det gamla hofstallets bortflyttande och det nya hofstallets uppbyggande till en kostnad af 1,070,000 kronor, oberäknadt den fina och dyrbara tomten samt de ganska väsentliga fördelar, som Stockholms stad förstätt att tillförsäkra sig — det är *medel*, hvilka Riksdagen underkastat sig för vinnande af *hufvudändamålet*, hvilket är att bereda plats på Helgeandsholmen för riksdags- och riksbankshuset samt de centrala embetsverkens inrymmande på Riddarholmen. Jag kan icke föreställa mig, att Riksdagen någonsin skulle vara villig att efterskänka detta hufvud-

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

(Forts.)

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

(Forts.)

ändamål för att möjligen bereda tillfälle till en förlustelseplats för Stockholm. Jag tror också, att de, som arbetat mot verkställandet af Riksdagens beslut, skola komma till korta. Det har visserligen redan visat sig, att genom energiska åtgärder saken kunnat fördröjas och försvåras, men upphäfvä eller förhindra den skall man dock icke kunna.

Herr Fränckel: Då jag hade äran att i det sammansatta utskottet deltaga i fråga om décharge för fullmäktiges i riksbanken och riksgäldskontoret åtgärder i förevarande hänseende, trodde jag icke att frågan här på nytt skulle diskuteraras, enär jag icke kunde tro annat än att frågan gälde att bevilja décharge för det som utträttats, men icke för det som icke utträttats. Jag anser mig berättigad att fälla detta senare yttrande, då det kan tviflas på, huruvida verkligen alla åtgärder vidtagits, som hade varit önskvärda, om man ser i hvad skick denna fråga efter fem års väntan nu befinner sig.

Jag har emellertid begärt ordet för att betyga min tacksamhet åt komiténs ordförande, som genom sina yttranden nu mot förra gången visat, att komitén verkligen är mottaglig för skäl. Jemför man anförandet 1891 med det, som nu hållits, så torde man finna, att komitén icke så litet lyssnat till hvad som då framhölls beträffande planens olägenheter. En af dessa olägenheter var att komitén, innan den utförde detta stora företag, borde rådföra sig med kongl. akademien för de fria konsterna. Emellertid har komitén nu rådfrågat akademien, och dennas svar har sedan här relaterats. Både majoriteten och minoriteten hafva förklarats, att saken visst icke är i det fullständiga skick, som man sökte framhålla 1891. Men komitén har dock icke tagit steget fullt ut. Den har försigtigtvis ställt sin fråga så, att det var svårt för akademien att svara på den. Frågan lydde blott, om akademien ansåg, att »en framflyttning af detta hus på sådant sätt kan ega rum, att husets sydöstra hörn kommer att nå fram till en begränsningslinje, som man tänker sig dragen från en punkt strax vester om stora ingången till hotell Rydberg öfver Gustaf Adolfs torg och vidare till hörnet af vestra slottsflygeln, utan att berättigade estetiska kraf derigenom åsidosättas.» Och derpå har akademien icke kunnat svara annat än så försigtigt som den gjort. Komitén vågade icke framlägga hela byggnadsfrågan till akademiens pröfning. Jag är öfvertygad, att om den det gjort, hade såväl majoriteten som minoriteten varit mera tydlig och bestämd. På samma orakelmessiga sätt har komitén ställt frågan till Stockholms kommun. Den har frågat, om staden hade några önskningsfrågor att framställa med afseende å en framlagd plankarta öfver utfyllningens utförande vid Helgeandsholmen. Man har därför svarat, att man icke vill svara på frågor i form af önskningsfrågor, utan man måste hafva hela saken klart framlagd för att kunna svara.

Går jag till hvad som anfördes 1891, så sade motionären då, att

nästan alla arkitekter i Sverige redan då ansågo, att det vore för trångt att uppföra två sådana monumentala byggnader på denna plats. Dock framhölls det, att blott en fans, som ansåg att det kunde gå för sig. — Huru har det nu gestaltat sig? — Det har nemligen blifvit upplyst, att denne framstående arkitekt, som hoppades, att det skulle vara för honom möjligt att på denna plats kunna utföra båda byggnaderna, nu har funnit, att han tagit sig vatten öfver hufvudet, då han trodde detta vara utförbart. Hans afsägelse är nemligen af den beskaffenhet, att man icke behöfver tvifla på, att han nu ändrat åsigt om möjligheten af företagens genomförande efter den ursprungliga planen med två hus bakom hvarandra.

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

(Forts.)

Jag har tagit mig friheten att taga en afskrift af öfverintendenten Zettervalls afskedsansökan, och den lyder nemligen som följer:

»Till riksdagskomitén.

Med anledning af de allt mer bestämdt uttalade åsichter, som under senare tiden gjort sig gällande inom komitén, beträffande Helgeandsholmens bebyggande med de af Riksdagen beslutade riksdags- och riksbankshusen, hvilka åsichter jag hvarken ur estetisk eller praktisk synpunkt kan biträda, ser jag mig uppmädat att icke längre upptaga ett rum, som under sådana förhållanden kan på ett för komitén lämpligare sätt beklädas. Jag får därför härmed afsäga mig det hittills innehafda förtroendet att vara adjungerad sakkunnig ledamot af komitén.

Stockholm den 5 november 1892.

Helgo Zettervall.»

Med dessa föregående och det tillmötesgående, som, enligt ordförandens i komitén yttrande, visats, torde det icke vara tvifvelaktigt att den önskan, den förste ärade talaren uttryckte, skall förr eller senare uppfyllas och frågan lösas så, att endast *ett* hus kommer att byggas på Helgeandsholmen, och att man ser sig om, huruvida icke inom samma kostnadsbelopp riksbankshuset kan byggas på annan plats. Då jag för min del instämmer häri, har jag nu endast att yrka bifall till sammansatta utskottets utlåtande i denna punkt.

Herr Nyström: Det är otur med denna fråga. Den kommer alltid fram på sådan tid, att det icke kan sättas i fråga, att kammarens ledamöter skola egna vederbörlig uppmärksamhet åt ämnets behandling. Under trycket af dessa förhållanden kan jag icke annat än förklara, att jag instämmer i friherre af Ugglas anförande. Men sedan dess har ett och annat förekommit, som jag önskar anmärka. Jag återkallar i kammarens minne först och främst, att vid 1891 års riksdag några motionärer begärde hvilostånd med beslutets utförande för att man skulle inhemta konstakademiens, ingenjörers och arkitekters samt lagkunnige mäns yttranden för att möjligen finna en annan lösning på frågan. Dessa motionärer och de som delade deras syfte ansågo icke,

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.

(Forts.)

att deri låg något nedsättande för Riksdagens värdighet, ty denna fråga är Riksdagens egen hushållningsfråga, en Riksdagens ekonomiska angelägenhet, der Riksdagen måste kunna göra hvad den vill, utan att deraf skola dragas slutsatser om politisk obeständighet. Motionerna afslogos emellertid, men ärendets behandling inom Riksdagen hade dock den påföljd, att komitén rådfrågade konstakademien. Sålunda vans ett önskemål, och de andra skola komma efter. La force des choses skall tvinga fullmäktige till att söka skaffa nya planer, anställa nya undersökningar och efterfrågningar m. m., så att frågan blir utredd, och hvad som begärdes 1891, men som man då icke ville gå in på, skall tvinga sig fram.

Herr Törnebladh har nu sagt, att hvad som då skedde varit af ett visst värde för komitén och fullmäktige. Komitén har deraf erhållit åtskilliga anvisningar och upplysningar, och komiténs sträfvan att råda bot på de påpekade olägenheterna har nu — sade herr Törnebladh — framträdt »med en mogen frukt». Vi blefvo alla ytterst uppmärksamma. Man frågade sig: »Hvad är det för en mogen frukt?» »Huru ser den ut?» »Jo», svarade man, »frukten är en framflyttning af stenmassan, sex meter längre åt öster än förut sagts!» Ja, det är just icke någon synnerligen vacker frukt! Och att den icke heller så betraktas, framgår af öfverintendenten Zettervalls afgang, Zettervalls, hvilken sålunda till sina andra berömliga gerningar fogat den, att i tid gå ut ur komitén. Emellertid säger herr Törnebladh, att det icke är så farligt; det skymmer endast bort två eller tre slottsfnöster. Man kan vara öfvertygad, att öfverintendenten Zettervall icke bortgick därför, det finnes nog svårare olägenheter, derom kan icke råda tvifvel. Herr Törnebladh sade vidare, att alla människor ville blifva af med detta ärende; det är så obehagligt och föranleder sådana slitningar. Ja, detta är en sanning. Man önskar verkligen så snart som möjligt blifva af med detta ärende. Men det är icke nog att blifva af med det kort, utan äfven godt. Jag tror, att man blir fortare af med det, om man skulle revidera planen i stället för att nu i tiotal år laborera med ingenjörssvårigheter, arkitektoniska svårigheter, estetiska, juridiska m. fl. svårigheter. Det är icke något sätt att fort blifva af med den. Och skulle det vid en sådan undersökning visa sig, att man kunde på ett praktiskt sätt blifva af med den, så är detta att föredraga framför den nuvarande planens bibehållande, hvarigenom man blott skall föranleda reitererade riksdagsbeslut och till slut ändå få baklexa, då det visar sig omöjligt att utföra planen. I det fallet får man icke någon lycklig lösning, och man kan icke önska mer, än att denna komité och dessa fullmäktige, hvilka redan fäst ett visst afseende vid de skäl, som framstälts af oss stackars oppositionsmän, måtte fortgå på samma väg och vid de framställda invändningarna fästa något mer afseende; och kunde de så finna en annan lösning, som är icke blott mera tillfredsställande, utan kanske rent af billigare,

skulle jag vara ytterst tacksam. För att möjligen få fram något sådant instämmer jag med friherre af Ugglas.

Friherre von Kræmer: Jag har så ofta uttalat min åsigt i denna fråga, att jag nu — helst den sena timmen manar till korthet — kan inskränka mig till att instämma i friherre af Ugglas' åstundan, att herrar fullmäktige och byggnadskomitén måtte taga saken i förnyadt öfvervägande; men jag skulle dervid vilja tillropa herrar fullmäktige ett: *va la banque!* Om åtminstone den delen af byggnadsplanen försvunne, kunde det ju vara möjligt, att riksdagshuset finge rum på den återstående platsen, ehuru jag likväl nästan tviflar derpå.

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.
(Forts.)

Herr Larsson Liss Olof: Jag behöfver knappast tillägga något, sedan herr Törnebladh yttrat sig och, såsom mig synes, på ett i allo fullständigt och bevisande sätt uttalat, hvad från den sidan, på hvilken äfven jag står, kan sägas. Han yttrade också det, att han hade hoppats, att, när frågan efter många och långa strider vunnit sin lösning och Riksdagen kommit till enighet år 1888, man skulle anse frågan afgjord och lugn i denna fråga vinnas. Men det tyckes vara vissa personer, som hafva svårt att finna sig i ett beslut som gått dem emot, och jag kan förstå, att det kan kännas obehagligt, men jag tycker, att de göra orätt i att klandra fullmäktige, därför att det dragit så långt ut på tiden med realiserandet af Riksdagens beslut, då de sjelfva hela tiden så outtröttligt sökt lägga hinder i vägen för realiserandet af detsamma. De borde åtminstone icke klandra fullmäktige, om saken dragit ut på tiden, då de veta hvilken del de sjelfve deri haft. *Det* goda har dock denna diskussion haft med sig, att auktoriteten hos den arkitekt, på hvilken jag sätter ett synnerligt stort värde, nemligen öfverintendenten Zettervall, kommit till heders just bland dem, som förut icke velat fästa afseende vid hans auktoritet. Jag kommer i håg från den tiden, då jag satt i den stora byggnadskomitén, der den förste ärade talaren var ordförande, huru litet öfverintendenten Zettervalls auktoritet då betydde för honom och huru litet den sedan betydde, då han påstod, att man kunde hafva två byggnader på Helgeandsholmen. Vidare har man upptagit ett yttrande från år 1888 derom, att äfven om man byggde båda husen på Helgeandsholmen, så skulle man icke skymma bort slottet från någon plats å Gustaf Adolfs torg. Detta får man väl icke taga alldeles efter bokstafven, ty om man vill, kan man gå bort i något hörn eller envisas med att ställa sig t. ex. bakom statyn. Man ser icke slottet bakom den och då bortskymmes ju slottet från Gustaf Adolfs torg, och den statyn vill baron Ugglas väl ändå icke taga bort.

Om baron Ugglas och öfrige, som önska rifva upp Riksdagens en gång fattade beslut, vilja taga bort riksbankshuset och endast bygga riksdagshuset på Helgeandsholmen, så komme man dock att öfverskrida den s. k. skönhetslinien. Om man icke skall göra riks-

Om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, m. m.
(Forts.)

dagshuset mindre, kan man icke lägga det längre åt vester, så framt man icke skulle lägga det in på Drottninggataus linie, och det lärers väl ingen Stockholmare önska. Icke heller lär någon önska, att man skall bygga ett oändamålsenligt riksdagshus för att kunna bevara en uppkonstruerad s. k. skönhetslinie. Hufvudändamålet bör väl vara att få ett i allo ändamålsenligt och praktiskt riksdagshus, och om man icke kan få det på något annat sätt än att öfverskrida den s. k. skönhetslinien, så bör man uppoffra den.

Hvad jag velat betona är, att äfven om riksbankshuset icke lades på vestra delen af holmen, kan riksdagshuset likväl icke dragas mera tillbaka utan att inkräkta på Drottninggatans linie, ty detta fordrar lika stort utrymme, om riksbankshuset ligger der, som om det icke gör det. Jag tror, att de, som icke äro inne i frågan eller veta med hvilken ihärdighet man försöker rifva upp Riksdagens beslut, förvåna sig, att Riksdagen har tid att syssla med en af Riksdagen en gång afgjord fråga. Personer hafva frågat mig om saken och sagt: »ha' ni icke något annat att göra i Riksdagen än att tala om frågor, som redan äro afgjorda?» Riksdagen har en gång afvisat dylika försök, men de komma åter i alla fall.

Jag har icke något yrkande att göra.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Då jag deltagit i det sammansatta utskottets förhandlingar och underskrifvit det utlåtande, som från utskottet inkommit och nu föreligger till kammarens pröfning, så torde kammaren benäget tillåta mig, att jag vördsamt erinrar, att det ärende, som föreligger till kammarens behandling, icke är frågan, om Helgeandsholmen skall på ett eller annat sätt bebyggas med riksdags- och riksbankshus, ej heller någon fråga om eganderätten till denna holme eller delar deraf, utan endast och allenast frågan om fullgörandet af det uppdrag, fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samfäldt erhållit, hvilket fullgörande utskottet granskat och dervid icke tvekat att tillstyrka kammaren att gifva fullmäktige decharge. Vill man diskutera de andra frågorna, skall jag icke tveka att vara med derom, då de till behandling föreligga, och dervid kanske yttra en afvikande mening från såväl den ene som den andre, men de höra nu ej hit, och nu yrkar jag endast bifall till det sammansatta utskottets utlåtande i denna punkt.

Friherre Barnekow: Jag har för min del icke varit med om detta beslut, men jag kan icke underlåta säga, att det förvånar mig att Riksdagen fattat ett sådant beslut och öfverlemnadt åt vissa personer att gå i författning om dess verkställande, utan att sjelf befatta sig med huru detsamma skulle utföras.

Här fäldes af en person från Stockholm ett yttrande, som jag vill taga fasta på. Han sade sig förvåna sig öfver, att fullmäktige icke tagit mer reda på hvad som kunnat göras, och yttrade att man kar-

ske kunnat få ett förslag, enligt hvilket man inom samma kostnader kunde bygga riksdagshuset på Helgeandsholmen och riksbankshuset på annat håll. Till följd af detta yttrande skulle man kunna antaga, att möjligen Stockholms stad skulle vara villig göra någon uppoffring för att få bankhuset uppfördt på annan plats. Då emellertid här endast är fråga om att kammaren skall uttala sin mening till ledning för fullmäktige, så skulle jag vilja uttala den meningen, att fullmäktige borde höra sig för, huru ett förslag i nämnda riktning må kunna komma till stånd.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan.

2 punkten.

Utskottets yttrande godkändes.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 24 och 25 i nästlidne månad bordlagda memorial n:o 2, angående användandet af bankovinsten för år 1892.

1 punkten.

Herr statsrådet friherre von Essen: Tiden är långt framskriden, och jag lofvar därför att fatta mig kort, men jag måste utbedja mig att få yttra några ord i denna viktiga fråga.

Den sak, som föreligger, torde vara herrarne väl bekant; den gäller, huruvida antingen Kongl. Maj:ts proposition, som afser att hela den af riksbanken år 1892 vunna vinsten skall användas för statsverkets behof, skall bifallas, eller om, såsom utskottet föreslagit, 801,446 kronor 57 öre af denna vinst skola reserveras för riksbankens behof. Det torde icke vara nödvändigt att inför denna kammare, helst tiden är så knappt tillmätt för den förestående diskussionen och frågan så ofta diskuterats, ingå på frågan, huruvida riksbanken för närvarande behöfver öka sina fonder för att uppfylla sitt i bankoreglementet först afsedda ändamål och äfven det i reglementet derpå följande. Förhållandet är nemligen, att bankokomitéerna den af år 1881 såväl som den af år 1890, och synnerligen den senare, förklarar, att dåvarande fonder voro tillräckliga för att banken skulle kunna fullgöra de förbindelser, den hade att uppfylla; och derest det skulle komma att bildas afdelningskontor i åtskilliga län, der sådana icke nu förefinnas, och äfven om banken skulle ensam öfvertaga sedelutgifningsrätten, ansåg 1890 års komité, att fonderna skulle likväl vara tillräckliga. Bankoutskottets ordförande har äfven, vid ett annat tillfälle, då frågan förevar,

Om bankovinstens användande.

Om banko-
vinstens an-
vändande.
(Forts.)

citerat ett yttrande, som fälts i denna kammare, och ganska tydligt ådagalägger, hvilken åsigt som finnes hos honom. Jag vet icke, hvilken ord han dervid citerade, men jag tror mig veta det. Han sade, att riksbanken visserligen blefve »tjockare, men icke starkare», genom att tillföra den ytterligare vinstmedel. Det är, i korthet sagdt, en åsigt, som åtminstone jag anser vara riktig och som jag tycker att äfven utskottet borde beaktat. Från den synpunkten har utskottet emellertid icke behandlat denna fråga, utan har framhållit vigten af att behålla ett större belopp för att möta de eventuella förluster å 680,000 kronor, som äro beroende på indrifning.

Det lär icke varit för fullmäktige i riksbanken obekant, att Kongl. Majt hade för afsigt att föreslå, det hela bankovinsten skulle vid detta tillfälle användas för statsverkets behof. Jag förmodar därför, att bankofullmäktige gått längre i afseende på afskrifning af osäkra fordringar än som annars plägat ske. Ett betydligt belopp af osäkra fordringar har också på denna grund afskrifvits, men detta belopp af 680,000 kronor, som utskottet vill täcka genom att för riksbankens räkning bibehålla nämnda 800,000 kronor, är i år icke större än motsvarande siffra under flera föregående år, tvärt om. Det måste alltid vara ett betydligt belopp, som är beroende på indrifning, hvilket icke kan betyda detsamma som en osäker fordran, hvilken man icke kan påräkna skola utgå. Huru stor del, som kan komma att förloras, är icke godt att på förhand säga, men med den försigtighet, fullmäktige, efter hvad jag antager, iakttagit, och då fullmäktige tilltrött sig kunna tillstyrka, att hela bankovinsten skulle denna gång fränhändas riksbanken, kan man taga för gifvet, att fullmäktige beaktat behofvet af tillgångar för de belopp, som äro beroende på indrifning. Dessutom tillkommer i närvarande stund den omständighet, att de flesta obligationer till följd af räntefall stigit, hvilket i sin mån stärker riksbanken. Vidare är den obegagnade sedelutgifningsrätten, som öfverstiger 35 millioner, så hög, att, genom bibehållande af den ifrågasatta delen af bankovinsten, den måste ytterligare stiga. Det bör för en hvar vara tydligt och klart, att bankofullmäktige icke lära underlåta att begagna så stor sedelutgifningsrätt som möjligt. Denna rätt är beroende af helt andra faktorer än den, huruvida riksbanken har stor vinst att tillgå. Vi veta, att de enskilda sedelutgifvande bankerna hafva en obegagnad sedelutgifningsrätt af 26 millioner. Det torde vara säkert, att denna rätt begagnas så långt som är möjligt, men bankerna kunna icke gå öfver en viss gräns, ty sedlarne flyta åter in. Detta förhållande reglerar sig sjelf, och i än högre grad är detta fallet med riksbanken, såsom särskildt beroende af vår ställning till utlandet och guldvalutan. Af de tabeller, som äro bifogade den kongl. propositionen, synes, att sedan 1867 till riksbankens fonder lagts icke mindre än 32 millioner. Jag lemnar derhän, huruvida sättet att upplägga större fonder, än behöfligt är, kan vara till någon vinst för staten, då

man tager hänsyn till den eventualitet, att man måste på annat sätt anskaffa penningar för att tillgodose statens intressen.

Om nu dessa 800,000 kronor reserveras för riksbanken, så måste inträffa, att vissa af Kongl. Maj:t och måhända äfven af Riksdagen nödiga och nyttiga befunna anslag måste afslås eller den direkta beskattningen ökas utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, eller ock beräkningen af inkomsterna höjas. Jag förmodar, att inom Första Kammaren det icke råder någon särskild benägenhet att afslå så betydliga belopp af hvad Kongl. Maj:t begärt i budgeten, och jag förmodar äfven, att i Första Kammaren icke heller råder någon önskan att höja tilläggsbevillningen utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och jag tillåter mig afråda Första Kammaren att gå in på något sådant som att göra beräkningen af inkomsterna högre än hvad Kongl. Maj:t gjort. Jag erkänner, att beräkningen tagits mycket lågt i vissa fall och kunde kanske höjas, utan att man riskerade att misstaga sig. Men jag fäster uppmärksamheten på att, ehuru Kongl. Maj:t föreslagit att höja åtskilliga förslagsanslag till rätt betydliga belopp, så komma säkerligen förslagsanslagen att öfverskridas med kanske 2 millioner under ifrågasvarande budgetår. Det är därför försigtigast att åtminstone reglera staten så, att man icke redan på förhand kan se, att det blir statsbrist. Nu säger bankoreglementet, att riksbanken har till ändamål i första rummet att bibehålla det inländska myntet vid dess rätta och skäligen valör, i andra rummet att vara en depositionsbank och i det tredje att vara en lånebank. Kunna nu dessa betingelser uppfyllas genom riksbanken med den grundfond och de valutor den har? Derpå svara fullmäktige »ja», och jag kan icke med bankofullmäktiges och bankkomiténs yttrande i handen underlåta att säga, att jag är derom öfvertygad. Då inträder den skyldighet, som reglementet afser i 4 punkten, nemligen att i den genom låneoperationerna inflytande och besparade vinst bereda »en tillgång, hvaröfver rikets ständer ega att till Kongl. Maj:ts och fäderneslandets heder och nytta samt allmänt gagneliga ändamål disponera». Det är detta sista, hvartill Kongl. Maj:t anser den nu böra användas.

Frågan är synnerligen viktig, och vore tiden icke så långt framskriden, skulle jag utveckla mina tankar i denna fråga något mera, men jag är skyldig kammaren den uppmärksamhet att icke fördröja diskussionen.

Då Kongl. Maj:t framlade sin proposition, hade Kongl. Maj:t skäl att antaga, att vinsten skulle uppgå till 2,812,000 kronor. Den har sedan befunnits uppgå till 2,801,000 kronor. Kongl. Maj:ts proposition kan således icke till alla delar bifallas. Jag hemställer därför i egenskap af ledamot i kammaren, att *hela bankovinsten* år 1892 måtte få för statsverkets behof användas.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Under en lång följd af riksdagar har man enats om den öfverenskommelsen, att ena hälften af

Om bankovinstens användande.

(Forts.)

Om banko-
vinstens an-
vändande.

(Forts.)

riksbankens vinst finge tillgodogöras för statsverket och den andra hälften i riksbanken bibehållas. Jag minnes väl, och de äldre bland kammarens ledamöter torde ock erinra sig de många, långa och ofta heta strider, som föregingo den tid, då man omsider enade sig om denna *kompromiss*, såsom jag tillåter mig kalla den ifrågakarande öfverenskommelsen. Under dessa strider visade sig, att inom riksdagen, hvars kamrar ju äro riksbankens principaler, i frågan funnos två skilda uppfattningar. Den ena anser, att bankovinsten bör vid riksbanken bibehållas, för att såmedelst stärka banken, gifva den tillfälle att förvärfva större räntemedel samt att utbreda sin verksamhet till allt flera afdelningskontor i landsorten. Den andra meningens deremot har varit tveksam, huruvida icke en sådan utbredning af dess verksamhet lände riksbanken till skada och i vissa ögonblick kunde medföra olägenheter för att icke säga faror. Denna senare mening har ock framhållit, att bankens besparade vinst utgöres af sedlar och icke af guld, och att banken genom att få denna vinst sig tillagd, såsom jag en gång uttryckt mig och hvilka ord jag nyss hörde herr statsrådet och chefen för finansdepartementet citera, göres väl tjockare, men icke starkare. Denna senare åsigt har varit den rådande i denna kammare, den förra i Andra Kammaren. Redan då jag ännu tillhörde Andra Kammaren, har jag såsom min omfattat den åsigt, som öfverensstämmer med Första Kammarens, och hvilken vi nyss hört uttalas från statsrådsbanken, nemligen att, då riksbanken kan afvara bankovinsten, denna ock måtte för statsverkets behof användas.

Jag skall nu förklara, huru det kommer sig, att utskottets betänkande ändock är af det innehåll hvare det föreligger och att jag är deri, så att säga, medbrottslig. Anledningen är att riksbanken måste styras af sina principaler, Riksdagens kamrar, hvilka uttala sin mening i gemensamma voteringar, och dessa voteringar hafva såsom jag började med att påminna om, stadgat en bestämd grund för bankovinstens fördelning, enligt hvilken den skall delas i två lika hälfter, tillkommande den ena statsverket och den andra riksbanken. Två år har det emellertid dock förekommit, att man af tillfälliga anledningar frångått denna grund, men som regel, som kompromissafval, har den vidhållits. Under sådana förhållanden gälde det nu att uppsöka en ny grund för att tillfredsställa *å ena sidan* deras mening, som ropa: här måste sparas en del af bankovinsten åt riksbanken, annat vore att rubba den i dess fortsatta verksamhet, och *å andra sidan* deras, hvilka hålla före, att statsverket borde få hela bankovinsten, då budgeten det kräfver. Utskottets hemställan visar ock bäst, att en sammanjemkning är gjord emellan dessa båda meningar. Dess flesta ledamöter hafva enat sig om den mening betänkandet innehåller, enligt hvilken statsverket erhåller 2,000,000 kronor af bankovinsten och riksbanken återstoden eller vid pass 800,000 kronor, men på sidan härom stå å den yttersta flygeln åt ena hållet en reservant, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition om anvisande för stats-

verkets behof af hela bankovinsten för 1892, och å den yttersta flygeln åt andra hållet jemväl en reservant, hvilken yrkat att äfven denna gång hälften af bankovinsten måtte bevaras åt riksbanken.

Nu väntar jag att man säger mig: denna eder kompromiss, hvarigenom bankovinsten delas emellan statsverket och riksbanken och det uti en godtyckligt vald proportion, var dålig. Ni borde icke hafva gått in på den. Staten behöfver ovilkorligen dessa medel helt och hållet.

Ja, det är möjligt att jag har misstagit mig, men jag har ansett mig haft ett fullgiltigt skäl att handla som jag har gjort, och detta skäl var, att jag trodde det vara lyckligast, om man nu kunde undvika en gemensam votering i fråga om användandet af bankovinsten, då man i alla fall lyckats blifva ense om att ett så stort belopp deraf som 2,000,000 kronor skulle komma statsverket till godo. Det skulle nemligen kunna vara att befara, att om denna riksdag slutade med en gemensam votering, hvarigenom hela bankovinsten med kanske få röstens öfvervigt ansloges åt statsverket, en kommande Riksdag deremot skulle kunna anse sig böra förlägga större delen af denna vinst till riksbanken. Och då jag icke anser det välbetänkt hvarken ur statsregleringens eller ur riksbankens synpunkt att man utsätter sig för möjligheten af slika ryckningar, tror jag att jag förfarit klokt och rätt genom att biträda den ingångna kompromissen.

I anseende till en tillfällig heshet skall jag, åtminstone för närvarande och om jag ej direkt uppkallas, icke vidare yttra mig, ehuru åtskilligt vore att tillägga, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Då fullmäktige i riksbanken varit anmodade att afgifva yttrande öfver de olika förslagen rörande bankovinstens användning, torde det tillhöra mig att säga några ord med afseende på fullmäktiges utlåtande.

Jag vill då först anmärka, att den skilnad, som förefinnes emellan beloppet af den af bankofullmäktige till Kongl. Maj:t uppgifna bankovinsten och denna vinst, sådan den uppgifvits efter fullständigt verkställt bokslut, beror derpå att den första uppgiften meddelades allenast approximativt och under reservation i början af året med afseende å den kongl. propositionens beslutande, då bokslutet ännu icke var verkställt. Skilnaden är emellertid, såsom herrarne finna, mycket obetydlig.

Jag ber först och främst att få säga, att från fullmäktiges sida naturligtvis icke några svårigheter möta, Riksdagen må behaga att förfoga öfver bankovinsten på det ena eller andra sättet. Jag skall ej heller framställa något yrkande, utan vill endast söka att försvara den ståndpunkt, hvarpå fullmäktige i frågan ställt sig.

I detta afseende ber jag, att med afseende å de i utskottets memorial anförda skälen för dess hemställan få yttra följande. Fullmäg-

Om bankovinstens användande.

(Forts.)

Om banko-
vinstens an-
vändande.

(Forts.)

tige kunna naturligtvis icke vara annat än tacksamma, om Riksdagen beviljar 65,000 kronor till en ny bankbyggnad i Hernösand, men äfven om detta anslag nu beviljas, kommer endast en del deraf att utgå under 1893 och således träffa det årets utgifter, enär det är vanligt att byggnadsanslag utbetalas endast i den mån som byggnadens uppförande fortskrider. Den öfriga och större delen komme deremot att utgå under 1894 och således att drabba 1894 års utgiftsstat.

Hvad beträffar de på indrifning beroende fonderna, så måste fullmäktige ju känna sig tacksamma, om man verkligen från början tänkt sig, att icke så synnerligen mycket deraf skall komma att inflyta. Det blir då alltid en misräkning mindre, om sedermera dessa fordringar skulle befinnas vara till större delen osäkra. Såsom praxis utvecklats sig i riksbanken, låter man icke en fordran föras inom linien förr än alla lagliga åtgärder blifvit vidtagna för dess indrifvande och visat sig fruktlösa, samt efter en ytterst sorgfällig granskning af alla omständigheter, som med frågan hafva sammanhang; och deraf kommer det sig, att beloppet af riksbankens på indrifning beroende fordringar ofta är proportionsvis större än andra bankers, der man plägar afskrifva sådana fordringar mera i klump.

Ganska säkert torde ock vara, att en icke ringa del af de på indrifning beroende fordringarne kommer att inflyta. Såsom ett talande bevis härpå tjenar följande. I revisorernas berättelse öfver 1892 års revision af riksbankens och afdelningskontorens förvaltning är upptaget, beträffande afdelningskontoret i Östersund, att medeltalet af de derifrån under 1891 till indrifning utlemnade fordringarne uppgått till 265,200 kronor, hvilket enligt gjord uträkning skulle utgöra 14,6 procent af kontorets hela låneförlag. Man såg ock farhagor uttalas i pressen beträffande kontorets ställning, då dess på lagsökning beroende fordringar uppginge till så oerhördt stora belopp, men af uppgifterna om ställningen vid årets slut finner man, att beloppet af dessa fordringar då hade nedgått till omkring 11,000 kronor, hvartill dock kommer 3 à 4 tusen kronor, som under året förts inom linien enligt fullmäktiges beslut. Att så stora belopp som de nämnda vid detta afdelningskontor varit under indrifning, berodde ock hufvudsakligen derpå att några låntagare, med stora hypotekslån eller vaxlar, föredrogo att, såsom det heter, hafva Konungens befallningshafvande till kommissionär, d. v. s. att icke betala förr än de blifvit i laga väg krädda. På samma sätt förhåller det sig också ofta på andra håll; och förhållandet är, att alla fordringsbelopp, som öfverlemnas till ombudsmannen, upptagas såsom varande under indrifning, till följd hvaraf det är gifvet att under denna rubrik skola komma att uppföras många fordringar, som äro absolut säkra, men tillfälligtvis komma att befinna sig hos ombudsmannen. Många fordringar ligga ock hos ombudsmannen år från år, men föras inom linien längre fram, om det visat sig, att de ej kunna till slut indrifvas.

Hvad nu angår det belopp, som vid 1892 års slut varit bero-

ende på lagsökning, 684,000 kronor, så tycka nog herrarne att det är ganska stort, och jag undrar icke derpå, men den, som har tillgång till siffrorna från föregående år, finner dock icke, att det är så synnerligen farligt. Detta slag af fordringar uppgick nemligen vid 1884 och 1890 års slut till ungefär lika mycket, var 1883 vid pass 25,000 kronor mindre än vid sistlidet års slut, och vid 1882 års slut omkring 90,000 kronor mindre, men alla öfriga år från och med 1882 hafva dessa fordringar till beloppet öfverstigit summan vid förlidit års slut, och år 1886 belöpte de sig till och med till så mycket som 1,150,000 kronor samt 1887 till 1,270,000 kronor, allt i runda tal. Emellertid finner man att, oaktadt dessa fordringar uppgått till så höga belopp, inom linien endast förts 1888 145,000 kronor, 1889 131,000 kronor, 1890 196,000 kronor och 1891 178,000 kronor. År 1892 hafva deremot fullmäktige med afseende å särskilda förhållanden gjort ett undantag och fört inom linien icke mindre än i rundt tal 480,000 kronor. Häraf belöpa sig på hufvudkontoret i Stockholm cirka 332,000 kronor, som utgöras af fordringar dels hos Motala verkstad och dels hos en affärsman i Stockholm. — Hvad den sistnämnde beträffar, begagnar jag tillfället förklara, att allt hvad riksbanken egt att fordra blifvit fördt inom linien, oaktadt det ansetts att utsigt förefunnnes för att banken skulle kunna återfå något deraf. Jag har velat nämna detta med anledning af de oriktiga uppgifter, som i detta afseende varit synliga i tidningarne.

Något skäl har icke funnits, att med afseende å de nästlidet år på indrifning beroende fordringarne afvika från vanlig praxis och omedelbart föra någon del deraf inom linien, utan har man trots förhållandet med dessa fordringar böra få utveckla sig sjelft, dervid det naturligtvis är gifvet att efter hand under åren 1893, 1894, 1895 en större eller mindre del kan böra föras inom linien.

Hvad beträffar det förhållandet, att riksbanken skulle stärkas genom att få behålla någon större del af bankovinsten, så är det i viss mån klart att banken stärkes genom att få ett stort kapital, men ur en annan synpunkt ställer sig saken icke så synnerligen förmånligt. Ett kapital om 60 millioner kronor är nemligen icke så lätt att låna ut och göra rätt fruktbarande, utan att man något eftergifver anspråken på säkerheten för lånen, men i sådant fall komma posterna »på indrifning beroende» och »inom linien förda» fordringar att blifva betydligt större än förut.

Jag ber dessutom att beträffande denna fråga få hänvisa till 1890 års bankkomité's betänkande. Denna komité fordrade för riksbanken en grundfond af 50 millioner kronor. För närvarande har banken, oberäknadt de odisponerade vinstmedlen, en grundfond af 45 millioner kronor, hvartill kommer en reservfond af 5 millioner kronor utom odisponerade medel, nu öfver 9 mill. — det är således icke något hinder att nu höja grundfonden till 50 millioner kronor, om så skulle anses nödigt. Dessutom föreslog komité'n, att banken årligen skulle

Om bankovinstens användande.

(Forts.)

Om banko-
vinstens an-
vändande.
(Forts.)

till en reservfond afsätta 10 procent af sin vinst, till dess denna fond uppginge till 25 procent af grundfondens belopp eller 12 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, detta dock allenast under förutsättning att riksbanken skulle beherska all sedelutgifningsrätt. När nu 1890 års komité ansåg att under den nämnda förutsättningen en reservfond af 12 $\frac{1}{2}$ millioner skulle vara fullt tillräcklig, och riksbanken utöfver sina grund- och reservfonder, äfven efter afdrag af 1892 års bankovinst, skulle hafva odisponerade vinstmedel till belopp af ungefär 6 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, så tror jag att fullmäktige iakttagit all möjlig försigtighet i fråga om riksbankens kassa, då de ansett dessa medel för närvarande tillräckliga.

Jag vill för öfrigt tillägga, att en banks soliditet icke beror af storleken af dess kapital. Detta visas bäst deraf, att den franska banken icke har fullt 200 millioner francs aktiekapital under det den kanske är den starkaste banken i Europa och har en guldkassa så ovanligt stark i förhållande till dess sedelutgifningsrätt att den nyligen till och med generades af för mycket guld. Det är icke på kapitalets storlek, utan på eu klok användning deraf och naturligtvis på möjligheten att upprätthålla den metalliska kassan, som en banks styrka beror.

De skäl jag nu angifvit hafva föranledt fullmäktige att icke motsätta sig det kongl. förslaget om att hela bankovinsten för 1892 skulle öfverlätas till statsverket. Fullmäktige hafva deremot icke uttalat någon egen mening om huru Riksdagen bör förfara med vinstens användning; man har endast tänkt att när riksbanken förut två år fått behålla hela vinsten, det icke vore obilligt om staten denna gång finge det hela.

Min afsigt har, såsom jag förut angifvit, endast varit att framlägga fullmäktiges skäl till deras uttalande utan att framställa något yrkande eller eljest motsätta mig ett beslut i den ena eller andra riktningen.

Efter detta anförande hördes rop på proposition.

Herr Sandberg: Då jag reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag tillåta mig att upptaga åtminstone så mycken tid som en fjerdedel af hvad den siste talaren använt.

Då bankofullmäktige enhälligt, tydligt och bestämdt uttalat såsom sin åsigt, att från riksbankens synpunkt intet hinder mötte för att hela bankovinsten för föregående år öfverlemnas till statsverket, och då det vidare för hvar och en måste vara klart, att vi för att uppgöra statsregleringen för 1894 måste, äfven om hela bankovinsten är att disponera för ändamålet, anlita vår kredit och ytterligare öka vår redan alltför stora statsskuld, så kan jag för min del icke underlåta att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Det i utskottets memorial anförda hufvudskälet för dess hemställan är, att utskottet funnit, att beloppet af riksbankens på indrifning beroende medel vid sistlidet års slut uppgått till mer än 680,000

kronor. Då emellertid bankofullmäktige säkerligen haft fullt lika god kännedom om detta förhållande som utskottet och då vidare fullmäktige säkerligen bättre än utskottet kunnat bedöma, hvilken risk är förenad med dessa fordringar, torde icke någon större vigt behöfva fästas vid detta skäl. Det anförda skälet synes mig dessutom utgöra ett misstroendevotum mot fullmäktige, såsom de der, oaktadt de känt till huru stort belopp var beroende på indrifning, ändock förklarar hinder icke möta för hela bankovinstens öfverlemnade till statsverket. Beloppet af dessa på indrifning beroende medel är för öfrigt icke så märkvärdigt stort. Det har redan upplysts, att det vid slutet af åtskilliga föregående år varit större, och jag kan nämna, att den 30 juni 1892 öfver 1,420,000 kronor af bankens fordringar voro beroende på indrifning, således mer än dubbelt mot vid årets slut.

Det andra skälet, som utskottet anför, är så obetydligt, att det knappt är värdt att tala om. Det är, att ett hus skulle behöfva anskaffas åt afdelningskontoret i Hernösand för en kostnad af 65,000 kronor. Det är emellertid ännu icke beslutadt, att ett sådant hus skall uppföras, och det står således ännu i vida fältet, om utgiften kommer att ega rum. Dessutom är att märka, att den lokal, bankkontoret för närvarande använder, är förhyrd för ännu tre år, hvaraf man kan sluta, att om uppförandet af ett eget hus åt bankkontoret beslutas, det icke kommer att blifva färdigt förr än om tre år och att således i år endast en mycket ringa del af byggnadsanslaget skall behöfva användas.

Jag fruktar emellertid, att dagens vise och mäktige skola mot mig framställa den invändningen, att den s. k. politiska klokheten fordrar, att utskottets förslag bifalles. Under de tio år, jag haft äran vara medlem af svenska Riksdagen, har det icke sällan inträffat, att beslut, som fattats på grund af hvad man kallat politisk klokhet, sedermera icke hållit profvet, utan visat sig vara mera eller mindre förhastade. Jag vill icke yttra mig om det med så ovanlig hastighet på *nio* dagar genomdrifna beslutet att för lånta medel inköpa Luleå—Gellivara-banan, ehuru tillvägagående då i många hänseenden påmint om frihetstidens riksdag. Men jag vill deremot erinra om, huru regering och Riksdag förlidet år af en tillfällig, abnorm prisstegring på spanmål läto förmå sig att sänka spanmålstullarne till hälften, hvaraf följderna blifvit, icke blott att statens inkomster minskats med millioner, utan ock att den under tullskyddet begynnande uppblomstringen af höstsädesodling måste afstanna, och att jordbrukarne fortfarande befinna sig i en betryckt ställning.

Jag skall emellertid icke vidare uppehålla mig vid dessa betraktelser.

Mitt yrkande blifver, att af förlidet års bankovinst ett jennadt belopp af 2,800,000 kronor öfverlemnas till statsverket och att det obetydliga öfverskottet deraf bibehålles i riksbanken.

Om bankovinstens användande.
(Forts.)

Om banko-
vinstens an-
vändande.
(Forts.)

Friherre Klinckowström: Vid den så kallade remissdebatten i kammaren förordade jag det anslag från bankovinsten, som Kongl. Maj:t äskat. Jag gjorde det därför, att jag ansåg hela vinsten behöfzig för bestridande af de jemförelsevis stora utgifter, som blefvo en följd af urtima Riksdagens beslut. Jag har annars under en lång tid varit af den åsigten, att hälften af bankovinsten borde reserveras åt riksbanken för att stärka dess rörelsekapital och sätta den i tillfälle att öka antalet afdelningskontor i landsorten samt i sinom tid ersätta de enskilda bankernas utelöpande sedlar. Men då, såsom i utskottets betänkande upplysts, bankens fonder för närvarande belöpa sig till 56 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, finner jag, att Riksdagen mycket väl kan för detta undantagsfall besluta om hela bankovinstens disponerande för statens behof. Och jag anser detta så mycket hellre, som bankofullmäktige, hvilka böra närmast känna förhållandena, förordat Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Jag får därför på det varmaste anhålla, att kammaren måtte bifalla det kongl. förslaget.

Ropen på proposition upprepades.

Herr Cederberg: Inom utskottet uttalade jag den åsigten, att frågan om bankovinstens användning icke borde afgöras förr, än man hunnit något längre med riksdagsarbetena, så att man skulle kunna verkligen lära känna, huruvida hela vinsten vore för statsverket behöfzig eller icke. Denna min åsigt vann emellertid icke något understöd i utskottet, och då frågan således nu måst upptagas till pröfning, biträdde jag, hufvudsakligen på de af utskottets ordförande anförda skälen, det slut, hvartill utskottet kommit. Jag tror också, att klokheten bjuder, att utskottets förslag bifalles.

Jag skall nu ej uppehålla mig vid allt hvad som anförts för den motsatta åsigten, utan endast vid det stöd, som man ansett sig kunna hemta från senaste bankkomiténs uttalande. Detta stöd skulle, säger man, bestå deri, att komitén förklarar sig anse, att redan riksbankens fonder, sådana de befunnos vid tiden för afgifvandet af komiténs betänkande eller 1890, voro fullt tillräckliga för att sätta riksbanken i stånd att öfvertaga all sedelutgifningsrätt i landet. Af detta komiténs uttalande drager man nu den slutsatsen, att den nuvarande riksbanken icke skulle behöfva några ökade fonder. Detta skulle också vara sant, om den nuvarande riksbanken vore samma slags bank som den, komitén tänkt sig, men detta är långt ifrån förhållandet.

Den nuvarande riksbanken är först och främst en *lånebank*, hvar emot den riksbank, komitén föreslagit, icke skulle vara någon egentlig lånebank. Den skulle visserligen enligt förslaget få använda ett belopp af 10 millioner kronor för beviljande af afbetalningslån, under det den nuvarande riksbanken för samma ändamål disponerar 12 millioner

kronor, men deremot skulle den föreslagna riksbanken icke ega att bevilja några lån på längre tid än högst 6 månader. Den nuvarande riksbanken är vidare en *depositionsbank*. Detta skulle icke heller den af komitén föreslagna riksbanken vara, så till vida nemligen att man ej skulle ega att der deponera penningar *mot ränta*. Äfven detta förhållande gör, att den nuvarande riksbanken ofta nog är nödsakad att placera sina tillgångar så, att de äro mindre lätt åtkomliga, och därför behöfver större fonder än den, komitén föreslagit. Vidare är att märka, att den nuvarande riksbanken har rätt att utgifva sedlar till belopp af 45 millioner kronor utöfver dess metalliska kassa, den bank, komitén föreslagit, skulle ega utgifva sedlar till belopp af 75 millioner kronor utöfver guldkassan.

Nu kan man mot mig erinra, att den af komitén föreslagna riksbanken skulle hafva icke färre än 23 afdelningskontor eller ett i hvarje län, men att den nuvarande banken icke har på långt när detta antal afdelningskontor. Med afseende å afdelningskontoren säger emellertid komitén, att de nuvarande kontoren uppträda såsom sjelfständiga låneanstalter samt förlägga affärer och därför behöfva att få hvar sin andel af riksbankens fonder, men att detta skulle i vida mindre grad blifva förhållandet med de afdelningskontor, komitén tänkt sig, utan skulle dessa drifva sin rörelse nästan uteslutande med riksbankens sedlar.

Här har ock blifvit framhållet, att riksbankens fonder för närvarande uppgå till nära 60 millioner kronor eller noga räknadt till 56½ millioner kronor, då man deri inräknar reserv- och dispositionsfonderna, under det att den bank, komitén föreslagit skulle hafva en grundfond af blott 50 millioner kronor. Men komiténs bank skulle dock derutöfver, oberäknadt möjligen befintliga dispositionsmedel, äfven hafva en reservfond, som kunde uppgå ända till 25 procent af grundfonden eller 12½ millioner kronor.

Med hvad jag nu anfört vill jag hafva sagt, att man från komiténs uttalande, att en grundfond af 50 millioner skulle vara tillräcklig för den af komitén föreslagna riksbanken, icke har något stöd för åsigten, att fonder till samma belopp skulle visa sig tillräckliga äfven för den riksbank, som nu finnes.

Det har blifvit erinradt af talaren på stockholmsbänken, att de på indrifning beroende fordringarne förr vid åtskilliga tillfällen uppgått till större belopp än för närvarande. Jag vill dock härvid anmärka, att man då åt riksbanken bevarat hälften af bankovinsten, 1,700,000 kronor, 1,800,000 kronor o. s. v., hvaremot det nu är meningen att taga hela bankovinsten från banken. Man måste tydligen fästa helt annat afseende vid storleken af beloppet af de på indrifning beroende medlen, då fråga är att efterskänka till statsverket hela bankovinsten än hvad man eljes skulle behöfva göra.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Om bankovinstens användande.
(Forts.)

Om banko-
vinstens an-
vändande.
(Forts.)

Å nyo hördes rop på proposition.

Herr Olsson: Till följd af den långt framskridna tiden skall jag icke längre upptaga kammarens tid, men den föreliggande frågan är i närvarande stund af den synnerliga vikt och betydelse, att de yttranden, som förekommit under öfverläggningen, ålagt mig att äfven säga några ord.

Hvad först beträffar riksbankens förmåga att fullgöra sina åligganden, så torde icke något tvifvel råda derom att, äfven om vi besluta, att hela bankovinsten skall användas för statens ändamål, sådant icke skall inverka på bankens soliditet. Det är, såsom ofta blifvit framhållet, blott den metalliska valutan, den metalliska kassan, som utgör bankens styrka, och jag tror, att det är genom att öka denna kassa, som man bör sträfva att få en riksbank, som icke blott, såsom förhållandena för närvarande äro, kan fullgöra sina åligganden, utan äfven motsvara den uppgift, som tillkommer riksbanken under den förändrade banklagstiftning, hvilken man sedan länge i vårt land eftersträfvat. Man eftersträfvat, att riksbanken skall blifva ensam sedelutgivande bank, men skall detta önskningsmål kunna förverkligas, måste enligt mitt förmenande riksbanken med afseende å dess metalliska valuta erhålla en helt annan styrka, än den för närvarande eger.

Den ärade ordföranden i bankoutsrottet yttrade i sitt föredrag, att — såsom man äfven kunde veta på förhand efter genomläsning af utskottets betänkande — det förslag, som deri innehålles, utgjorde en kompromiss icke blott mellan de olika medlemmarne i utskottet, utan äfven, efter hvad man tänkt sig, emellan Första och Andra Kammarerna, på det att man måtte kunna undvika en gemensam votering i denna fråga. Beträffande lämpligheten af denna kompromiss hyser jag för min del en motsatt åsigt mot den ärade talaren. Man har i flera år med afseende på bankovinstens användning försökt tillämpa den grundsatsen, att den ena hälften deraf borde tillfalla statskassan och den andra hälften bibehållas i riksbanken; dock har man ett par år frångått denna grundsats genom att lemna hela vinsten åt banken. Nu har bankoutsrottet, enligt min tanke mindre lyckligt, kommit att tillämpa en annan grundsats, om det nemligen kan kallas för en sådan, att man af vinsten skulle låta riksbanken sjelf behålla 800,000 kronor och taga de återstående två millionerna till statskassan.

Jag tror, att en sådan grundsats i tillämpningen skall visa sig mindre lyckad. Vi kunna ock tänka oss, att statskassans ställning framdeles skall blifva bättre än för närvarande, och måste till och med akta oss för att antaga, att så ej skall blifva förhållandet, så att man fortfarande under en följd af år skulle behöfva fördubbla bevilningen. Om man nu tänker sig statskassans ställning framdeles förbättrad och riksbankens verksamhet samtidigt utvidgad — båda dessa tankar hafva så goda skäl för sig, att de måste tränga sig på en och hvar, som något sysslar med statsekonomiska frågor — synes det mig

*Om banko-
vinstens an-
vändande.*
(Forts.)

bättre att nu tillämpa en annan grundsats än utskottets och säga, att eftersom statskassan för närvarande har behof af dessa medel, men riksbanken icke behöfver dem, man bör låta statskassan erhålla hela bankovinsten och ett annat år låta riksbanken få behålla en desto större andel deraf. Jag tror, att man äfven inom Andra Kammaren skulle kunna komma att se frågan ur denna synpunkt, och att utsigterna kunna vara ungefär lika goda för framgång i den gemensamma vöteringen åt ett sådant förslag som åt det, utskottet framlagdt. Då man nu ändock skall förrycka den eu gång antagna grundsatsen med afseende å bankovinstens fördelning, kan jag således icke finna det vara bättre att man afviker derifrån på det sätt, att man för statskassans räkning tager en godtyckligt vald summa, än att man nu låter statsverket få hela vinsten och möjligtvis en annan gång låter riksbanken behålla den helt och hållet.

På grund af de skäl, jag nu anført, tror jag att Riksdagen gör klokare, om den bifaller hvad Kongl. Maj:t föreslagit, än om den bifaller utskottets hemställan. Jag skulle gerna vilja yttra mig om en del andra frågor, som ega samband med detta ärende, men den långt framskridna tiden förbjuder mig detta, hvarför jag inskränker mig till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, att hela bankovinsten för 1892 måtte öfverlemnas åt statskassan.

Herr Reuterswärd: Jag lofvar att fatta mig helt kort, då tiden är så långt liden, men jag har velat yttra några ord, då jag anser att denna fråga är af den stora vikt, att eu hvar, som deri kommit till en stadgad öfvertygelse, är fullt befogad att uttala sin mening. Frågans läge är ock så mycket farligare, som utskottets betänkande utvisar, att utskottets ledamöter med ett enda undantag haft afvikande mening från den, som blifvit framlagd i Kongl. Maj:ts proposition och hvilken jag anser vara den enda rätta.

Herrarne torde påminna sig, att vid slutet af den urtima riksdagen den 28 november på e. m., då härordningsfrågan var lyckligen afgjord, herr finansministern begärde ordet och uttalade den önskan, att Första Kammaren måtte yttra sig angående de af honom föreslagna sätten till anskaffande af nödiga statsinkomster för utförande af de fattade besluten, äfvensom förklarade, att om kammarens ledamöter ville nämna några andra skattetitlar eller inkomstkällor än de af honom i finansplanen angifna, sådant kunde vara honom nyttigt att få höra såsom ledning vid uppgörandet af de förslag till budgetens ordnande, som han hade att framlägga för den nu pågående lagtima Riksdagen. Vid detta tillfälle begärde jag ordet och yttrade, att hvarken uti de talares anföranden, hvilka före mig uppträdt, eller i den kongl. propositionen i ämnet funnes någon antydning om en tillgänglig inkomst, den nemligen att man skulle kunna taga hela 1892 års bankovinst för statsverkets ändamål. Jag tillade ock, att jag så mycket hellre kunde göra detta förslag, som jag hade mig bekant, att riksbankens ställning

*Om banko-
vinstens an-
vändande.*
(Forts.)

vore så solid, att icke någon fara för banken uppstode genom användandet af denna tillgång. När dessutom bankoreglementet tydligt och klart säger, att den vinst, som uppstår genom bankrörelsen, eger Riksdagen använda för viktiga statsändamål, så frågar jag, om det icke nu föreligger viktiga statsändamål, då man vill tillgodogöra sig denna tillgång för att så medelst blifva i tillfälle att draga konsekvenserna af de vid den urtima riksdagen fattade besluten. Några af de talare, som vid nyssnämnda tillfälle yttrade sig efter mig, instämde ock i mitt uttalande att det icke skulle medföra någon fara att åtminstone det kommande året låta statsverket bekomma hela bankovinsten.

Skulle nu så olyckligt vara, att om Första Kammaren bifaller den kongl. propositionen, Andra Kammaren skulle taga humör och, på sätt, som blifvit antydt af en föregående talare, söka straffa Första Kammaren genom att ett annat år åt riksbanken behålla en större del af vinsten, än som kunde anses lämplig och behöflig, så vore detta ju högst beklagligt. Men jag säger i alla fall, att det handlingssätt, Första Kammaren anser vara det rätta, det bör kammaren ock följa, och detta är en princip, som vi mer och mer måste hålla på för att icke sätta oss i efterhand uti hvarje fråga.

När man nu kan vara öfvertygad om, att finansministern haft ganska mycket hufvudbry för att få debet och kredit att gå i hop, hvarför skall man väl af öfverdrifven försigtighet beröfva statsverket dessa 800,000 kronor. Och då ju kammarens mening icke kan vara att genom afslag på den kongl. propositionen i denna del lägga hinder i vägen för beviljandet af de utaf Kongl. Maj:t kräfdas anslagen, hvilka alla äro snart sagdt oafvisliga, eller att söka att ytterligare stärka riksbankens fonder för att måhända kunna inrätta ännu flera afdelningskontor, så förefaller det mig, som att detta och alla andra skäl måste underordna sig för det viktiga ändamål, hvarom här är fråga. Jag måste äfven djupt beklaga, om man genom ett afslag å den kongl. propositionen skulle tvingas derhän att än ytterligare höja inkomstkatten utöfver hvad som är föreslaget, eller genom att höja inkomstberäkningarna, hvarigenom man sannolikt framkallar en statsbrist för nästa år. Jag förmodar ock, att, då en säker tillgång finnes att tillgripa, ingen af oss önskar att onödigtvis beskatta svenska folket.

Jag anhåller således om afslag på utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Afven detta anförande efterföljdes af rop på proposition.

Herr Björnstjerna: Det är en besynnerlig föreställning, som sedan flera år tillbaka gjort sig gällande inom både bankoutskottet och Riksdagen, den nemligen att man skulle stärka riksbanken genom att oupphörligen lägga dit en del af bankovinsten, hvilken dock icke består i något annat än bankens egna sedlar. Troligen har denna före-

ställning uppkommit endast deraf, att vi äro så litet vana vid att handskas med metallisk valuta.

Talaren näst före den senaste framhöll såsom ett önskuingsmål, att man skulle kunna förstärka riksbankens metalliska kassa. Afven jag anser detta högeligen önskvärdt, men huru bankens metalliska kassa skall kunna stärkas derigenom, att dessa 800,000 kronor af bankovinsten bibehålles i banken, förstår jag ej. Riksbanken eger full rättighet att köpa huru mycket guld som helst, när kursen är sådan, att detta med fördel kan ske, för sina egna sedlar, utan att någon bankovinst dertill behöfves. Vi hörde nyss, att riksbanken för närvarande har icke mindre än 35,000,000 kronors obegagnad sedelutgifningsrätt. Hvad skall det då tjena till att lägga till banken dessa 800,000 kronor. Följden blir blott, att banken får 35,800,000 kronors obegagnad sedelutgifningsrätt. Vill banken uppköpa värdepapper, har den ju ändock 35,000,000 kronor, som nu ligga till intet gagn. Under sådana förhållandeu kan jag icke förstå, hvarför man skall tillgripa en åtgärd, som sannolikt skulle föranleda ökad beskattning blott för att blifva i stånd att lägga dessa 800,000 kronor af bankovinsten till riksbanken, hvilken icke kan hafva något gagn deraf.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts framställning, att hela bankovinsten för 1892 måtte anvisas åt statsverket.

Grefve Hamilton: Det är visserligen sant, att riksbankens ställning icke i ringaste mån rubbas, om Riksdagen skulle besluta att för statsverkets behof använda hela bankovinsten för år 1892, men det torde likväl kunna ifrågasättas, huruvida ett dylikt tillvägagående kan vara förenligt med en klok och sund förvaltning af riksbankens angelägenheter. Det har under diskussionen ofta blifvit framhållet, att vid föregående års slut af bankens medel ett belopp af icke mindre än 680,000 kronor voro beroende på indrifning, och jag hyser den åsigtten, att på den omständigheten, huruvida dessa medel komma att ingå till banken eller icke, beror det, om dess uppgifna vinst skall kunna anses sasom en verklig vinst eller vara en vinst blott på papperet. Då man således icke kan vara öfvertygad om att bankovinsten är fullt exakt, hemställer jag, huruvida det kan vara klokt eller rätt att nu frångå principen, att en del af vinsten skall afstås för riksbankens egen räkning.

Jag kan icke heller dela herr Olssons åsigt, att man skulle hafva den anledning att i år kunna använda hela bankovinsten för statsverkets behof, att man nemligen kunde föreställa sig såsom möjligt, att statsinkomsterna under de kommande åren skulle blifva större, och man således då kunna nöja sig med en mindre del af denna vinst. Jag föreställer mig deremot att på grund af urtima Riksdagens beslut och den minskning i tullinkomsterna, som kommer att inträda, såvida de åsatta tullarne uppfylla sitt ändamål att vara skyddstullar, statsinkomsterna snarare komma att framdeles än ytterligare nedgå. Jag

Om bankovinstens användande.
(Forts.)

tror således icke, att behovet att för statsverkets ändamål tillgodogöra sig bankovinsten kommer att under de följande åren blifva mindre än nu, utan att det snarare kommer att ökas.

På grund af hvad jag anfört hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o af friherre *von Essen*, att riksbankens för år 1892 bokförda vinst, 2,801,446 kronor 57 öre, skulle öfverlemnas till statsverket; och 3:o af herr *Sandberg*, att af berörda vinst ett belopp af 2,800,000 kronor skulle öfverlemnas till statsverket och återstoden, eller 1,446 kronor 57 öre, för riksbanken bibehållas.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af friherre *von Essens* förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Om banko-
vinstens till-
handahållande
åt statskon-
toret.

2 punkten.

Friherre *von Essen*: Efter det beslut, kammaren fattat i fråga om punkt 1, torde en förändring af ordalagen i denna punkt vara nödvändig. Utskottet har, här, i öfverensstämmelse med dess hemställare i den föregående punkten, föreslagit, att statsverkets andel af bankovinsten för 1892 skulle tillhandahållas statskontoret och utgå i angifven ordning. Då nu emellertid kammaren beslutat, att hela bankovinsten för 1892 skall tillfalla statsverket, får jag hemställa, att denna punkt måtte bifallas med den ändring, att orden »statsverkets andel af» derur utgå.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande punkt endast blifvit yrkadt, af friherre *von Essen*, att utskottets förslag skulle bifallas med den ändring, att orden »statsverkets andel af» uteslötes.

Sedermera gjordes propositioner, dels på bifall till utskottets förslag i oförändradt skick, dels ock på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflemnade kongl. propositionerna.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Herr talmannen hemställde, att, som föredragningslistan nu i det närmaste blifvit genomgången, de till sammanträdet fortsättande på aftonen utfärdade anslagen måtte få nedtagas.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 4.52 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
